

ARGIA

Urria 9 - XLVI garren urtea 988 zenbakia 90 peza

orain da garaia TXAKOLINAK ON EGIN

Eusebio Osarekin
KULTURAZ ETA DIALEKTIKAZ

J.M.BELTRAN: EUSKAL
MUSIKARI EBOLUZIOA ETEN DIOTE

ikastola auzitan
**TASIO ERKIZIAREKIN
ELKARRIZKETA**

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

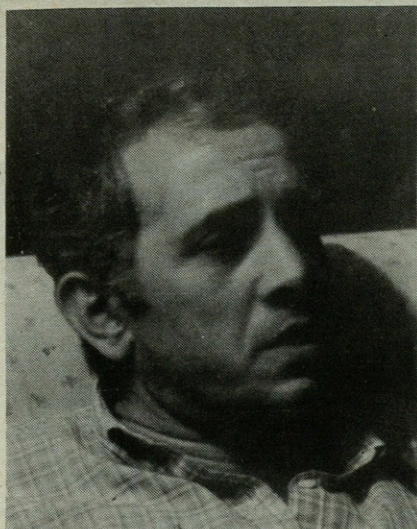

miner

donostia

271050 eta 270447

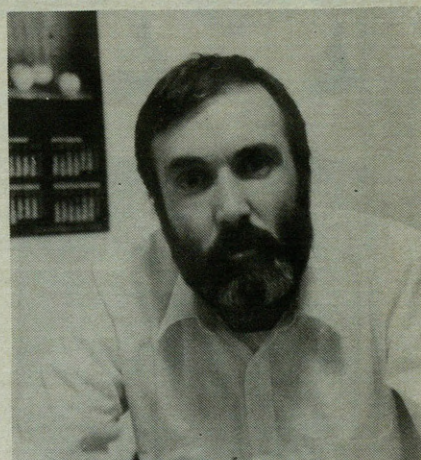
Aspaldiko urteotan isilik daukagun Eusebio Osarengana jo dugu. Kulturaz, marxismoaz, politikaz, garai hauen zailtasunaz-eta solas batzuk egitera.

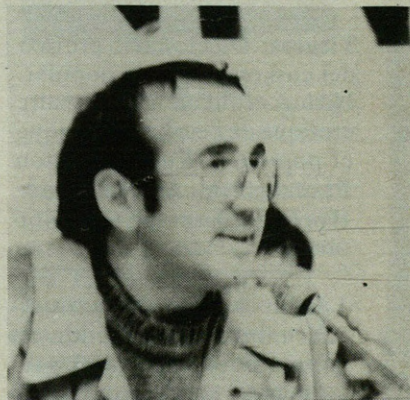
Egin dute TXAKOLINA, berria, mahatsaren orpotik datorkigun maha goxoa. Getariako San Prudentzioko «Etxetxo» baserrira jo dugu, nola egiten den, nork egiten duen, mila istorio entzutera. 20. orrialdetik aurrera aurki ditzazkezu.

- 2.-Aste giroa.
- 4.--Eusebio Osarekin elkarriketa: **I. ZUBIONDO.**
- 9.--Perez Callejaren liburuaz: **TRIKUHARRI.**
- 12.-Mila Herri, xede bakar bat: independentzia: **P. SASTRE.**
- 15.-Unibertso harrigarria: Unibertsoaren hedatzea. **LIZARDUI**
- 18.-Iparraldeko AEK. **ASTEMA.**
- 20.-Egin dute txakoliña: **MAHATSAREN MAMA GOXOA. J. MOLLARRI**
- 24.-LUMA ZORROZTUZ: T.-Trifoli gutun irekia: **J. ETXEBE-RRIA**
- 26.-Ikastola auzitan: EEPari buruz elkarriketa: **Tasio ERKIZIA.**
- 29.-Txutxumutxuka
- 30.-Musika: The Police Barcelonan.
- 31.-Antzerkia: Beckett-en keina.
- 32.-J.M. Beltranekin solasean: Herri musika eboluziobidean berrezarri.
- 36.-Kukubiltxo eta Zelig. **Mikel Hz. ABAITUA.**
- 38.-Jo....Adarra
- 39.-Bertsoak.
- 40.-Editoriala.

«Azala» taldearen diska zabaldu berria da eta zer esanik sortu jadanik. Ezagutzen ez genuena Joan Mari Beltran zen. Eta segur bere eritzi eta esperientziek garrantziarik badutela. Bere musikak legez. 32.ean.

Gori-gori dago ikastolen arazoa. Eusko Jaurlaritzaren EIKE dela, EEPA dela. Euskal kultur eta hizkuntzak asko dute jokoan auzi honetan eta ez dira arinkerietan erabiltzeko gauzak. Tasio Erkiziak damaizkigu aste honetan bere ikuspuntuak. 26.ean.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua, Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Muru-mendi», Joseba Sarrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

ASTE GIROA

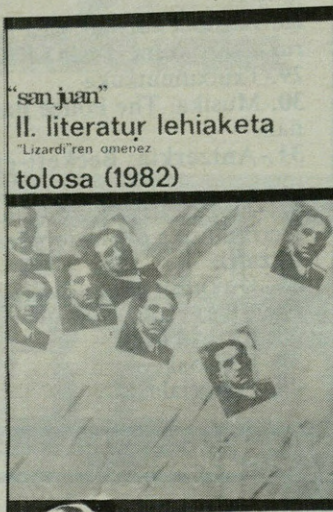
diccionario erótico del euskara clásico y popular
hiztegi erotikoa
dictionnaire érotique de l'euskara classique et populaire

Tituloa: Diccionario erótico del euskara clásico y popular. Hiztegi erotikoa. Dictionnaire érotique de l'euskara classique et populaire. **Egilea:** Ramon Etxezarreta. **Argitaletxea:** Hordago. **Ezaugarriak:** 466 orrialde.

Lan bitxia benetan Etxezarretak oraingo honetan bildu eta burutu duena. Euskarak gaur egun beste hizkuntzetako mailleguak hartzeko duen joera jakina da, eta joera hau zenbaitetan oso arriskutsua dela ere bai, eta semantikazko kalkoak nonbait ematen badira, sexu arloan izango dira gehien bat, eta horretarako gure herrian errotutako euskal hitz eta izenak beharrezkoak genituen. Euskal Herrian sexuak jasan-dako isiltasuna urratzera lortorke bilduma hau. Iturri askotatik edana dugu liburu hau: bertsolarien ateraldiak, Azkue, P. Mugika, idazle zaharrak, gure herrian hain ugari eta hain epaile izandako apezzen liburu garbietatik (Sta Teresa bat ezin ahaztuko dugu orain) eta beste idazle askorengandik. Lanak berez garbitzearen onura ekar diezaioke hizkuntzari atal horri behatzen badiogu, baina beste aldetik ere, beharrezkoa al da hain luburu ederra kaleratzea 4000 bat hitz biltzeko, ezin al

liteke liburuxka txiki eta gizen batean letra txikagoz gauza bera atera?

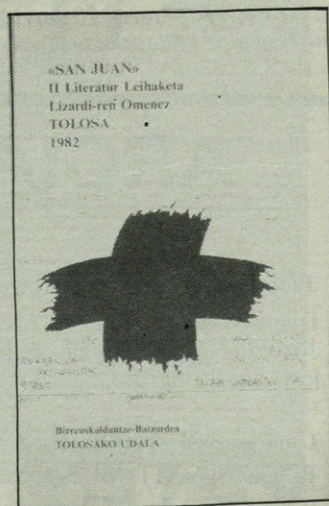
Merezi al du gai honek beretzat bakarrik horrelako liburutzarra? Lana oso baliagarriatzat jotzen dugu, baina ez inola ere argitaratze era. Eta besterik gabe liburuko egitura zelan banatzen den adieraziko dizuegu: sarreran 7 atal bereizten ziren, hona hemen. a) sexu iharduna: jotzea, harremanak jotzearen psikismoa eta jotze etena. b) sexu organoak: zakila, emakumearen sexua, ipurdia, barrabilak eta ditiak. d) sexu ihardunaren faseak. e) desbiazioak f) sexoa-ren ondorioak. g) prostituzioa. Ondoren hiztegia dator 4000 bat hitzekin eta azkenik hitz eta lokuzioen zerrenda.

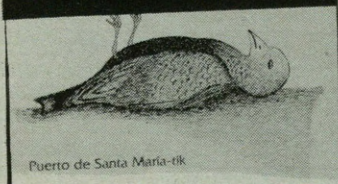
Tituloa: «San Juan» 2. literatura lehiaketa. Tolosa 1982, «Lizardi»ren omenez. **Argitaletxea:** Tolosako Udala.

Pozik jaso genuen gure erre-dakzioan San Juan literatura lehiaketako 2. liburua, iazkoak jarraipena izan duela ikusi bait dugu, eta aurrerantzean ere iraun dezan espero dugu. Tolosa bezalako herri baten mailan ospatzen den lehiaketa honen hobari anitz ekar bait dezake: horrelako liburut

maiz agertzen dira ia inoiz idazten ez dutenak, lehiaketarako bakarrik idazten dutenak alegia, eta hori horrela ez da hain mesedegarria, baina ez dira denak horrelakoak izango, zenbaitek jarraipenik ematen dio bere idaz-zaletasunari eta hori da benetan behar dena, eta guzti honi languntza handia eskaintzen dio sari honen. Horretaz gain gauza bitxi eta eder frango soma daiteke arreta pittin bat ipiniz. Elosgi eta Garikano gazteen irudemenak zer esanik badute segurki, Biurrunen narratziarako teknikak egungo literaturako izps anitz dakarkigu gogora, Otegiren plastikotasuna eta zentzuei deitzeko joera aurkitzeko Lauaxeta edota Lekuona gaztearengana jo behar genuke. Bestalde gazteen artean ametsak duen idariokitzeko indarra nabarmentzekoa da bat baino gehiago bait da ametsaren teknikaz burututako ipuina. 9 ipuin ditugu denera, 8 mutillek eta neska bat eginak. Olerkigintzan neskak dira garaile gazteen artean eta 18 urtez gorakoetan 3 mutil dauzkagu sarituak. Datorren urtea arte.

**"Intxaur azal
baten barruan"
eta
"Eguberri
amarauna"**

Puerto de Santa María-tik

Tituloa: «Intxaur azal baten barruan» eta «eguberri amarauna». **Egilea:** Puerto de Santa Mariako presoak. **Argitaletxea:** Amnistiaren aldeko Batzordeak. **Eaugarriak:** 100 orrialde, 300 pta.

Puertoko espetxean gatibu dauden presoek idatzitako ipuin motx bat eta zenbait olerki labur iritsi zaizkigu. Egileen izenik ez da inon aipatzen. Ipuina zigor zelda batean preso batek iragandako lehenen 12 ordutako kronika da eta olerkiak aurtengo gabonetan idatziak. Ipuina oso da motza, zeldako orduak zelan iragaiten diren adierazten digu. Gaztetako gertaeren oriotzapena, Shakespeare-ren Hamlet eta ari nagusia edota zeldako giroa lotzen dira ipuinean. Niri egia esan Sartre-ren Paretaren Kontra ekarri dit gogora hain baitira egoerak antzekoak. Olerkietan espetxeko egunerokotasunaren bidez lortutako irudi eta figurak iruditu zaizkit aipagarrienak, zenbaitetan irudi horiek oso ondo burutuak baitira. Noski olerkian ideologiazko zama handia duten pasarteak azaltzen dira maiz, olerkiaren amets giroko abstraktotasun murgigarritikegunerokotasun ilunaren errealitate hotz

eta politizatura esnatuz. Pablo Iztuetak esan bezala, sinbolo iraunkor andana bat igarri liteke liburuan, atea, iluntasuna eta itxaropena elkarrekin nahasirik dantzatzan baitira liburuan zehar.

Garaian garaiko errealitateari biziki lotutako liburua deritzat, literatur balioez gain beste zerbait ere nabaritzen delako bertan.

Arantxa Urretavizcaya

Antton Olariaga

Tituloa: Albaniaren konkista. **Egilea:** Arantxa Urretavizcaya eta Antton Olariaga. **Argitaletxea:** Erein. **Ezaugarriak:** 26 orrialde, 500 pezeta.

1376. urtean Nafarroako konpainia bat Albania menderatzera joan zeneko kondaira kontatzen digu Erein-ek bere ipuin garestietako sail dotorean kaleratu duen ipuin honek. Zuetako batzuk zinean ikusia dukezue izen berdina daraman filma. Beamont Nafarroako konteak bere emaztearen lurra berreskuratu nahi ditu eta Albaniara doa Mediterraneoan barna. Ohizko gertaerak eman ondoren hara iristen dira eta garaile irteten Beamont borrokan hila gertatuz. Kondairak ez du askoz gehiago, oso motza delako, hala ere esan dutenez ez da hain motza Arantxak egin be-

har izan duen lana, bilduma egiten ordu anitz jo omen ditu. Irudiak Olariagarenak dira, eta oso landuak daude margo aldetik oso aberatsak izateaz gainera.

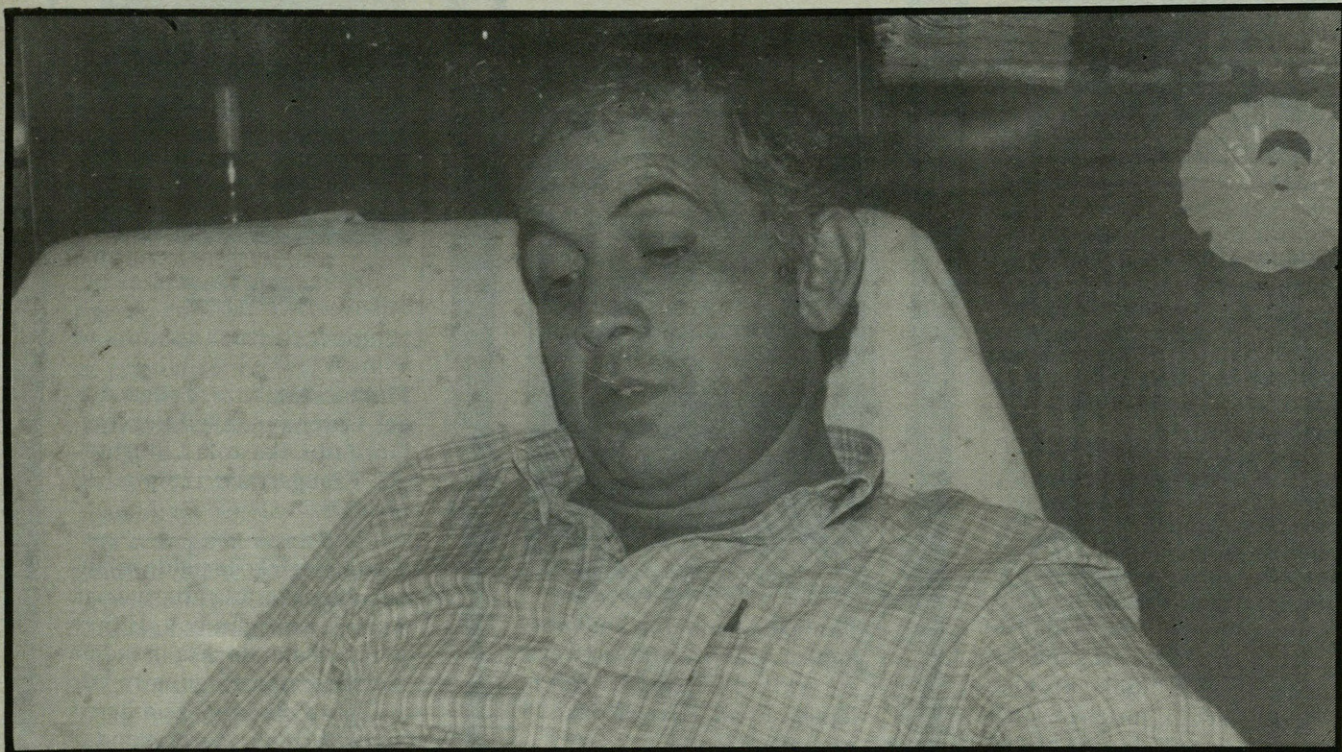
AMIKVZE

Tituloa: Amikuze. **Egilea:** Junes Casenave. **Argitaletxea:** Gordailu, Ikastola Liburutegia. **Ezaugarriak:** 125 pta., 30 orrialde.

Baxenafarreko lurralde zelait-sua dugu ikastola liburutegiak aurkeztan digun hau. Hango soro, oihan, alor eta mendien berri ematen zaigu, giro edo aro goxo eta ezti, zein herrik osatzen duten ibarra, kondaira, euskara, arkitektura, etxeen egitura, laborantzari buruzko nondiknorako guztiak, landaketa berriak, aurre-rapideak, lantegien zertzeldak, herrien arteko batasuna, nekazaritzako elkartasuna, irakaskuntza elkartasuna, irakaskuntza, ikastola, kirolak, pilota eta beren herri kirolak dira liburuxka ezti hau maitzen dutenak.

EUSEBIO OSAREKIN GASTEIZEN

«GIZARTEAREN TEORIA KRITIKOA INTERESATZEN ZAIT»

Badira urteak Eusebio Osak bere orain arteko bi liburuak argitaratu zituela: «Pedagogia eta Gizartea» eta «Dialektika eta Kultura». Badira urteak abertzaleen eta espainolisten arteko eztabaidak bere gogortasun hura lasaitu duela. Kultura ere, eta euskalgintzan, isladatzen zen politika mailan gori-gori zegoen zatiketa.

Ahazturik dauzkagu ia ETArek eszisio zahar haiek. Edo «feli-
peen» gora beherarekin zeuden kalapitak. Edo gaurko LKiren jatorri izan zen ETA-VI hura. Edo jaiak suspenditu behar zirela eta ez zirela sortzen ziren borrokak. Edo euskara burjesa denaren inguruan montatutako errierta ikaragarri haiek. Edo..., hori gogoratzen ditugunok. Ezagutu ez dutenek nola ulertuko dute!

Eusebio Osaren izena entzun edo irakurritakoan saltsa guzti hori zetorkigun beti begien bistara. Eusebio Osa ere ikastolatik bialdua izan bait zen, espulsatua. Berak ere, beste hainbatek bezala, haserre haundiak izan bait zituen ordurarte lankide eta lagun izandako askorekin. Eta orduan zuk badakizu maisu eskolako irakasle dela, zuzendaritzan dagoela, Bergaran jaio arren Gasteizen bizi dela, «Egin»en idatzi dituenak irakurri dizkiozu; eta hala ere oso urreneko zerbait egiten zaizu. Hasieratik bertatik oso atsegina bada ere. Nondik hasi, ordea? Bere etiketatik.

ARGIA.— Diozunaren arauera, esan izan dena bezain nahasturik ez zara ibili politikarekin.

EUSEBIO OSA.— Hori seguru.

A.— «Enfant terrible» bezala pittin bat, ordea, izan ziren.

E.O.— 1968 eta 1971 arteko urte horietan muga daiteke, inguru horretan «Pedagogia eta Gizartea» publikatu nuenean. Pablo Freire pedagogo brasildarraren ideiak barreiatzen hasi ginen batzuk eta orduan zabaldu zen nere politiko fama hori. Pedagogia aurrerakoi eta transformatzaile baten atzetik abiatu nahi zen, konzientzia kritiko bat etabar. Eta garai hartan, euskara eta erlijioa zutabe mugiezinak ziren hartan, elementu distortsionadore horiek sartzea oso arriskugarri zirudien, subertsiboa.

Horrek berak eraman gintuen gauzak sakonago planteatzera eta aurre-

razale izatetik klase planteamenduak egiten hastera pasatzera, Marx irakurtzen hastera, eta Lenin...

A.— Eta Gesteizko ikastolatik bota egin zintuzten.

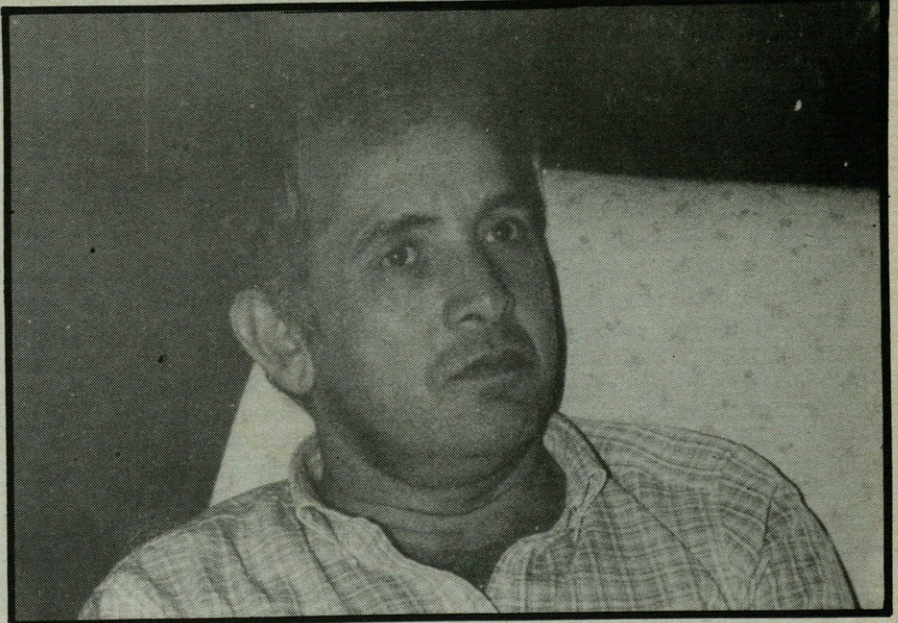
E.O.— Bota ninduetenean nik ia ez nekien Marx nor zen, edo Lenin. Baina hainbeste aldiz esan ziguten marxistak ginela eta espainolistak eta abar non azkenean hori izan bait zen gaiak sakontzen hasteko suspergarria. Orduan, nire politikotasuna gehiago egon duk teorizazio eta kultur maila batean praktika eta organizazio batean baino. Ez naiz politiko organizatu bat izan sekula.

A.— Aldaketa ederra ezagutu du gure Herriak. Eta hor badago urte klase bat. Makinatxo bat hitz egin da 68ko maiatz hartaz. Zein mailatako garrantzia izan zuen horrek zuek mugitzen zineten zirkuluetan?

E.O.— Kristorena, praktikan ez dakit zenbateraino balio izan duen, baina teoria mailan, artikulua eta produzio idatzi mailan bai. «Irudimena agintera» eta horiek, idealistak ginenez gero, inportanteak izan ziren guretzat. Honekin gogoratzen naiz oraintsu «El País»ko eritzi orrietan Mario Benedetti idatzirik artikulua batez; «El discreto encanto de la derrota» edo antzeko zerbait zuen izenburu. Orduan oso purista eta idealistak ginen eta, jakina, menperatu zuten iraultza hori zoragarria zen, izugarri garbia, oso estetikoa. Milaka artikulua idatzi dira Frantziako 68ko iraultzari buruz.... Baina iraultza frakasatu bat.

Iraultza frakasatuak maite izan ditugu, eta maite ditu zenbait jende oraindik ere. Holako mesfidantza bat izan dugu garaitu duten iraultzetaz, Errusiakoa dela, edo Kubakoa, edo Txinakoa, edo Angolakoa. Iraultzak aurrera ateratzen ari direnean, eta piska bat dejeneratu egin direlakoko-eta, horrelako zerbait izan dugu. Hortik zihoan Benedettiren artikulua, eta ni ados nago horrekin. Gaur egun nire jarrera ez da «El discreto encanto de la derrota» baizik eta «El discreto encanto de la victoria». Nahiago ditut aurrera ateratu diren iraultzak, bere akats eta guzti, eta Errusiakoa barne. Leningradora joan eta «Auroa» itasuntzia ikusi, urriko iraultzak aurrera egin zuela abisatzeko kainonazoak bota zituen hura, halako poz bat sentitzen duzu.

A.— Marxismo klisikoaganako desentkatua zabaldu zen 68arekin, diotenez. Baina aldi horretan hasi zen Euskal Herrian marxistazio gogor bat, radikalizaziorik gogorra. Ondoren 75

eta 76 alde horretan hemen ezagutu dena ez da European beste inon ikusi.

E.O.— Hamar-hogei urte atzetik ibili gara. Iraultza egiteko, edo jarrera batzuk hartzeko, edo partidu batzuei finkapena emateko, fedezko artikulua batzuk behar ziren eta, jadanik European bueltan eta marxismoaren kritikan zeudenean, behar praktikoengatik eta europarrek in ideologi kontaktorek ez geneukalako, holako euskarri batzuei heldu genien. Oso jarrera primarioak izan ziren, europarren aldean primarioak.

A.— Une batean hemen kristo guztia marxista izan da, baita marxista-leninista ere. Orain gehienek ihes egin diote, sozialismo demokratiko delakora eta abar. Balio al dizu oraindik zuri marxismoak?

E.O.— Funtsezko balioa dute, kristorena, marxismoak eta leninismoak gaur egun ere. Zer jarrera hartzen duzun ikusi behar da. Ala fedezko artikulua bezala hartu, hitzez hitz bete beharreko zerbait bezala; ala metodologia, ideia batzuk, baina gaurko esperimentatik begiratura interpretatu behar direnak. Diferente da liburuak nola begiratzen dituzun, bukatutako zerbait bezala ala gaurko prolematikatik interpretatu beharrezko gauza bukatu gabeak. Dударik gabe, metodologia bezala gehiago begiratu behar genuke dotrina baino.

A.— Mundu guztia jan behar genuela uste genuen une batean, arbolari astindu bat eman eta berehala eroriko zela. Eta apaldu egin gara. Zer gertatu da?

E.O.— Europako beste herri aurreratuetan jazo dena gertatu zaigu hemen ere: ez dakigula iraultza egiteko ze pauso eman behar diren, nondik jo behar dugun, tunel ilun batean gaudela. Eta ez dut uste Europako beste lekuetan pasatu ez den gauza berezirik gertatzen denik. Ez dakigu gizarte kapitalista hau nola hautsi eta nola heldu gizarte sozialista batera.

A.— Kurioso da. Mundu guztia marxista deklaritzen da edo zen. Eta marxismoa zerbaitetarako balio baldin badu egoera aztertzeko eta analizatzeko dela eta... egoerak lekuz kanpo harraipatzen gaitu, «fuera de juego».

E.O.— Analisi bide baino dotrina bezala erabili bait dugu. Marx bandera bezala erabili da. Marxismoaren erabilera okerra da norabiderik gabe gelditze honen arrazoi nagusia.

Mimetismoak ere inportantzia handia du; PSOE eta PCE-ren jokabideek eragin handia dute gure artean ere, eta Euskadiko Ezkerrak hori dela bide bakarra uste izan du, eta uste du.

Gero belaunaldi arazoa ere bada: hogeitabost urterekin oso marxista zara eta radikalak, baina hori pasatzen da eta gero...

«Euskal kultura gehiegi identifikatzen dugu euskararekin. Eta beste arrisku bat: kultura absolutizatzea, kulturalismoa egitea»

A.— Baina orain ere badaude hogeit urteko gazteak eta hauei Marx...

E.O.— Hauek ez dakit marxismoa inoiz ezagutu ere egin duten. Orain hamar urte militantzian behintzat Marx irakurri egiten zen; ez dut uste gaur egun hogeitabost urteko inork irakurriko duenik.

A.— Nondik ikusten diozu irtenbidea egungo egoerari?

E.O.— Ez dut ikusten irtenbiderik, ez Euskal Herri mailan, ez estatu mailan. Badirudi orma baten aurrean gaudela, indar faszistak gero eta sendoagoak dira, estatuak gero eta poliziakoa-koak... eta kapitalismoak kristoren indarra daukala berregituratzeko, aurrera ateratzeko.

Bestaldetik, ezkerreko indarrak oso ondo ari dira kolaboratzen, sindikatuek lan haundia egiten dute gizarte kapitalista hobeto administratzeko. Euskal Herri mailan, berriz ezker aldean eta Herri Batasunan ez dut ikusten proiektu politiko garbirik. Kontrako indar batzuk bai, nazio eta Herri planteamentua bai baina klase planteamentua ez diot ikusten. Begira, oso ilun ikusten dut, ez bait dut ikusten hau zertan bukatuko den.

A.— Nazio arazoa eta klase arazoa. Nola uztartu, lehentasuna zeinek duen, hainbeste eztabaidatu izan den prolema da. Ez al daukazu irudipena zu inguruan ibili zaren jendeak (felipeak, OIC, EMK) uste zuenaren kontra, nazio arazoak zirudien baino garrantzia haundiagoa atera duela azkenean, ez

«Iraultza frakasatuak maite izan ditugu, eta maite ditu oraindik ere zenbait jendek. Gaur nahiago ditut aurrera atera diren iraultzak, akats eta guzti»

zela erre zentsuratuak klase borroka nazio borrokaren hain mende gertatu zenik?

E.O.— Egia da, bai. Nik behintzat uste nuen, eta gure inguruan zebilen jende askok ere bai, nazio arazoak beheraka egiten zuela, indarra galduz eta modatik paseaz zihoala; eta klase borroka ari zela indartzen. Euskal Herri mailan gaur egun kontrakoa ikusten dut, garbiago dagoela nazio prolema eta indartsuago agertzen dela klase arazoa eta internaizionalismoa baino.

A.— Behin eta berriro diozu politika zehatzak, egunetik egunerakoak, ez zaituela azkenaldian askorik kezkatzen. Zer dago gaur egun Eusebio Osaren buruan lehenengo planoan?

E.O.— Gaur egun, eta aspaldiko garaietara itzuliz, zerbaitetan militantziaz badudala esan badezaket hori euskararen eta euskal kulturaren militantzia da. Eta horrekin batera, esaten dudanaren eta idazten dudanaren bidez, zentzu kritikoa lantzearen aldeko militantzia. Nahi baduzu, politika jarretan fanatismoaren aurkako militantzia. Nerekin ados ez dauden alderdiek gauzak egiten dituztenean sistematikoki eta printzipioz kontra ez

joatearen militantzia. «Egin» egunkarian noizean behin argitaratu ditudan artikuluetan nere enfokea ez da izaten guztiz politikoa; nahi izaten dut, eta linea hori gehiago zaindu beharra ikusten dut, ematea enfoke politiko-etikoa-literario-filosofiko bat, zerbait esatearren. Oso polita geratzen da eta oso anbiguo eta zabala, baina holako zerbaitetan saiatzen naiz.

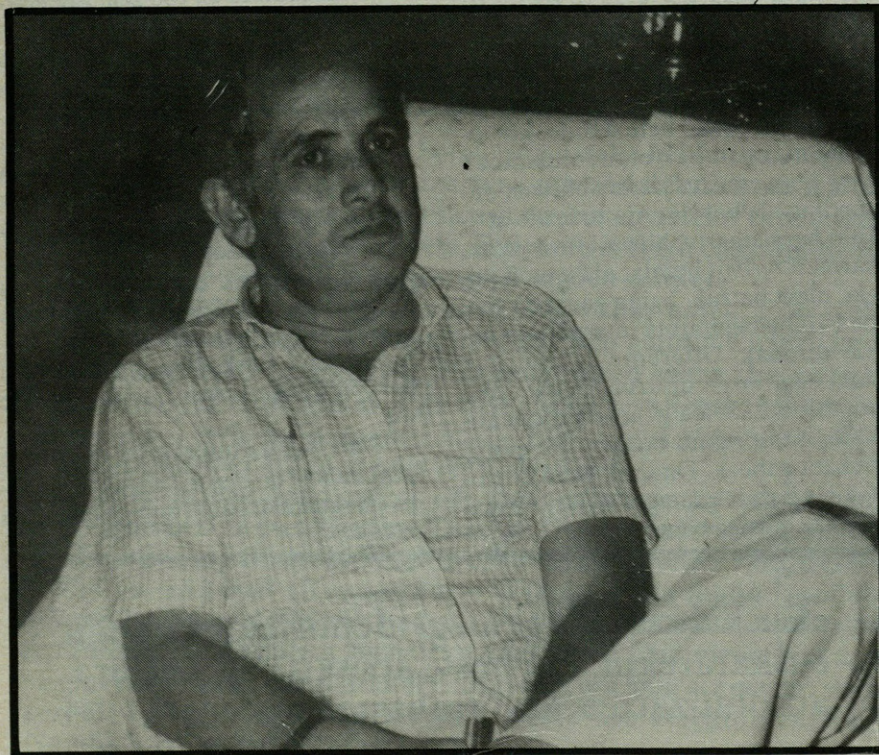
A.— Kezka eta nahi horiek egunerokolan zehazterakoan izanen dira arazoak, noski.

E.O.— Jakina, askotan gertatzen da halako dibortzio bat ematen dela batek egin nahi lukeen eta bizitzeko eta ogia irabazteko egitera beharturik dagoen lanaren artean. Irakasle eskolan «Morfosintaxia I eta II» eta «Dialektologia» ematen ditut. Dialektika gehiago maite dut, egia esan, dialektologia baino, eta nahiago nuke filosofia euskaraz ematea euskara ematea baino. Atsegin da maisugaiei euskara irakastea baina nire nahiei eta kezka munduari gehiago egokituko litzaieke filosofia irakastea edo gizartearen teoria kritikoa.

A.— Filosofian nondik zabilta? Izan ere bi bide aipatu bait dizkiguzu: gizartearen teoria kritikoa eta Frankforteko eskola.

E.O.— Jakingo duzue bi horiek elkartuta duadela. Piska bat argitzeko, filosofia holako teologia sekularizatu bat kontsidera daiteke, edo kamuflatu bat, askok uste duten bezala, gizona eta heriotza eta bizitza eta... teologia kamuflatu bat. Izan daiteke metafisika edo ontologia, elukubrazio batzuk, zertarako balio ez dutenak; zientzia egiteko balio ez duenak filosofia egiten du, eta hor galtzen da, ez dago mugarik, denak balio du, dena ondo esana. Hori egin izan da historian zehar filosofiarekin: munduaren ikuspegi globala, sistema osoa eta guztiz konpaktoa.

Ez noa alde horretatik. Badago beste filosofia bat, beste disiplina batzuekin muga oso ilunak dituen, soziologiarekin esate baterako, edo etikarekin edo politikarekin. Hori da ez filosofia sistematikoa baizik eta gehiago gizartearen teoria bat. «Gizartearen teoria kritikoa» deitzen zioten Frankforteko eskolakoek, Adorno, Hokei-

mer eta Marcuse eta horiek. Hori da egin nahi nukeen filosofia eta horretan nago aritua.

Gero, beste aldetik, badira «regionalak» deitzen zaien filosofiak: zientziaren filosofia, historiaren filosofia, naturaren filosofia, hizkuntzaren filosofia. Landu gabe dago hau gure herrian eta euskaraz.

A.— Politikatik filosofiara iragan gara. Baina Frankforteko eskola aipatzearekin, eta Marcuse, Adorno, Horkheimer.... horien ondotik etorri da «desenkanto» deitu ohi dena, filosofo berrien mugimendua, eta Benjaminen suizidatuz bukatu zuen...

E.O.— Bai, hauek orduan bazekiten zeren kontra joan, baina ez zekiten zer berri eraiki, eta irtenbiderik gabeko kale batean sartu ziren eta beren azkenala izan da, hauen eskolak frakasatu egin du. Ni ez naiz Frankforteko eskolaren apologista, baina denbora batean bai.

A.— Baina filosofatu zertarako gaur egun? Zuk pentsatu, teorizatu eta gero Coca-Colak erabakitzen du, multinazionalek, kapitalak.

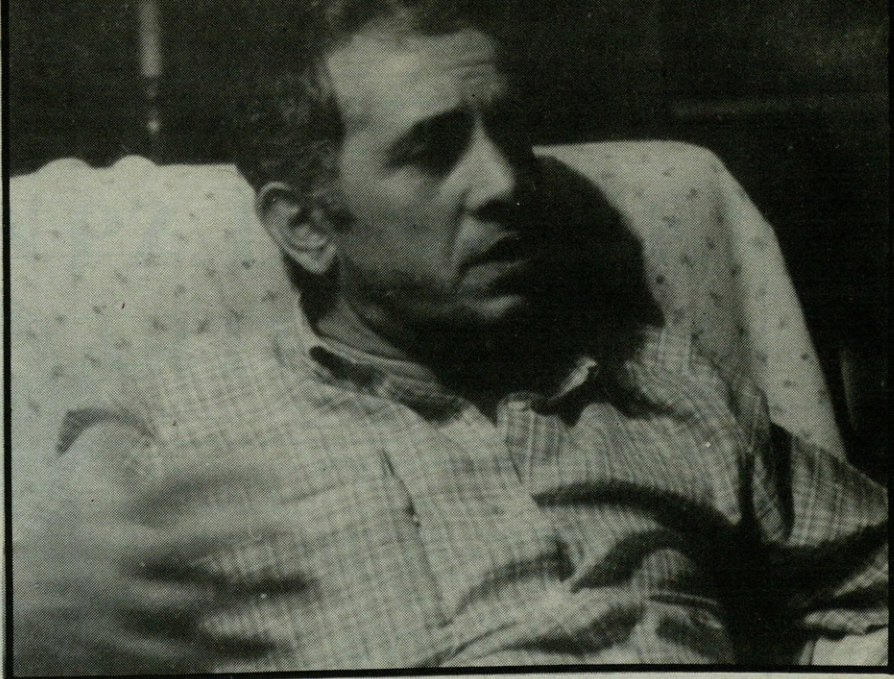
E.O.— Coca-colak erabakitzen du, baina Coca-Colak ere bere filosofia dauka atzetik, eta behar bada Coca-Colaren filosofiaz idatzi beharko genuke. Horren atzean mundu ideologiko bat dago, montaje bat, eta munduaren interpretazio oso bat.

Filosofia zertarako? Teorian behintzat munduaren errealtatea interpretatzeko eta interpretazioaren bidez aldatzen laguntzeko. Nola dago kate hori, lotura hori? Gaur egun esate baterako Euskal Herrian filosofiari ez dago, eta kito.

A.— Eta behar al dugu?

E.O.— Baietz uste dut, beharko litza-tekeela filosofia. hau da, errealtatea aztertzeke teoria marxista bat, marxista edo..., bai gaur egun oraindik ere errealtatea aztertzeke metodorik egokiena marxismoa da.

A.— Espainia mailan Aranguren, eta Bueno, eta Trias eta Sadaba eta beste aipatu dizkuguzu lehen. Espainian filosofo onak ba omen daudela baino gero ez da ia deus ere egiten errealtatea aldatzeko. Euskal Herrian filosofiari, teoriari, ez omen dugu; baina inon

«Coca-Colak erabakitzen du, baina Coca-olak ere bere filosofia badauka atzetik, munduaren interpretazio oso bat»

baino gogorrago egiten zaio aurre sistemari.

E.O.— Filosofo horiek aipatu dizkizuet, eta Alfonso Sastre ere hor dago, eta teorizazio mailan kontraboterea inon egitekotan hor dago nire ustez eta ez organizazio politikoetan. Erreferentzia puntu interesagarriak dira. Orain, praxis bat eramateko, iraultzarako, balio duten; ala Gramscik esaten zuen bezala filosofoak organizazio barruan egon behar duen, «intelektual organikoa». Intelektualak organiko izan gehar al du? Gaur egungo joera filosofoa edo intelektuala organiko ez izatekoa da. Baina honen inguruan eztabaida genezake luzaz. Orain, intelektualak balio al du, zertarako?

A.— Zure traiektorian, beraz, kulturaren bidetik politikara heldu ondoren berriro hortik alde egin eta euskal kulturaren mundura etorri zara. Nola ikusten duzu euskal kulturaren momentua?

E.O.— Gure kultura gehiegi identifikatzen dugula uste dut euskararekin, erreduzio bat egiten dugula. Hori ebittatu beharko genuke. Euskal Herrian

eta gauden egoeran euskara da gure kulturaren ingredierik nagusia, definitzaileena. Orain, kultura askoz ere zabalagoa da eta ez dakit noraino sakontzen diren hizkuntzaz aparteko beste alorrak. Bueno, eta euskal kultura zer den eztabaida ere hor dago aidean.

Badago beste arrisku bat, dena dela: kulturaren mundua absolutizatzea, politikatik apartatu eta kulturalismoa egitea. Ez dut uste kulturarekin bakarrik, erabaki politikorik gabe eta ekonomiarik gabe eta administralgorik gabe Herri bat aurrera atera daitekeenik.

A.— Azken galdera. Ikusi dugunez, «Egin» egunkariak errepresentatzen duen sektore politikoari hutsune eta akats asko ikusten dizkiozu. Eta hala ere zure artikuluak hor agertzen dituzu.

E.O. Sinistuta nago askotan «Egin» panfleto bat dela, baina hala ere netzat «Egin» da Euskal Herrian daukagun egunkaririk onena. Alde batetik hori, eta hori irakurtzen ditudalako beste inon irakurri ezin diren gauza eta ideia asko, planteamentu radikalak eta abar. Bere kaskarrean, «Egin» da daukagun egunkaririk onena. Eta bestadetik, Salbador Garmendiak eskatu zidalako.

«Egun militantziarik badudala esan badezaket hori euskararen eta euskal kulturaren militantzia da, eta zentzu kritikoa lantzearen aldekoa»

J. ZUBIONDO

J.MOLLARRI

URRIAK 9 DURANGOKO PLAZA 11-ETAN

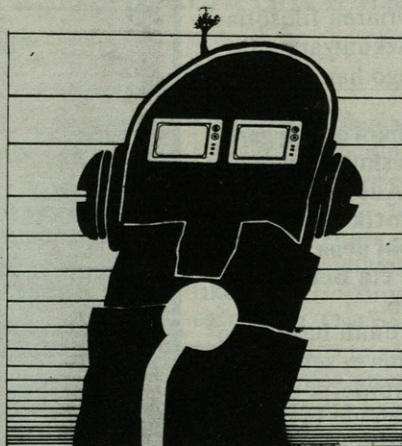
Abenduaren 19-an ETB-n egunero erdaraz informatibo bat sartzea doaz. Ordu gehiago sartu behar dituztela eta, ETB-n erdara sartzen hasi behar dute.

ETB, euskarazko telebista katea delako, ez du erdara gehiago behar.

DENOK URRIAREN 9-AN EGUERDIKO 11-ETAN DURANGOKO HERRIKO PLAZAN, PRODUZIO ZENTRORA IBILALDI BAT EGI-TEKO.

ETB-EN ERDARARIK EZ

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ

EUSKARAZ!

TEGIA

**EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO**

EUSKARAREN GAITASUN AGIRIA

**EGArako ikastaroak ematen dituzten
ikasketa-elkarteentzako**

OHARRA

Homologazio edo onespén-aitormena eskatu nahi duen ikasketa-elkarteak 1983ko urriaren 31rarte du hartarako bere eskabidea aurkezteko epea. Eskabidearekin batean, Hezkuntza Sailordetzako Lurralde Ordezkaritzetan aurkituko duen gidoiaren arabera egindako txostena ere aurkeztu beharko du. Ordezkaritzetako EGArako arduradunek, bestalde, EGaren finkapen-aginduen (1982ko 141ko EHAAn) eta deialdi honetaz eman duen erabakiaren (1983ko 142ko EHAAn) ale bana eskuratuko diote aitormena eskatu nahi duenari.

ANTXON PZ. DE CALLEJA ETA GIZARTE-PAKTUA

TRIKUHARRI

Duela hilabete batzuk nere ohizko liburu-dendara joan nintze-nean Calleja-k iaz kaleraturiko «Informe diagnóstico sobre la economía vasca» liburua erostearren, zur eta lur gelditu nintzen esan zidatenean: «Calleja-rena? Berandu habil, motel, berehalaxe agortu zitzaguan». Noiz gertatu ote da holako gauza bat Euskal Herrian?: ekonomiazko liburu bat agortu! Egia da Calleja ekonomilari entzutetsu eta xelebrea dugula geure herri honetan. Inor gutxi dago konforme haren planteamenduekin: ez sindikatuak ez enpresariak. Hala ere, haren hitzaldietara biltzen den jendeari edo haren liburua erosten duen irakurle-kopuruari so egiten badiogu, haren eritziek duten oihartzun zabalez aisa jabetu gaitezke. Aditzera eman dezagun, bada, zertan datzaten haren ideia nagusiak.

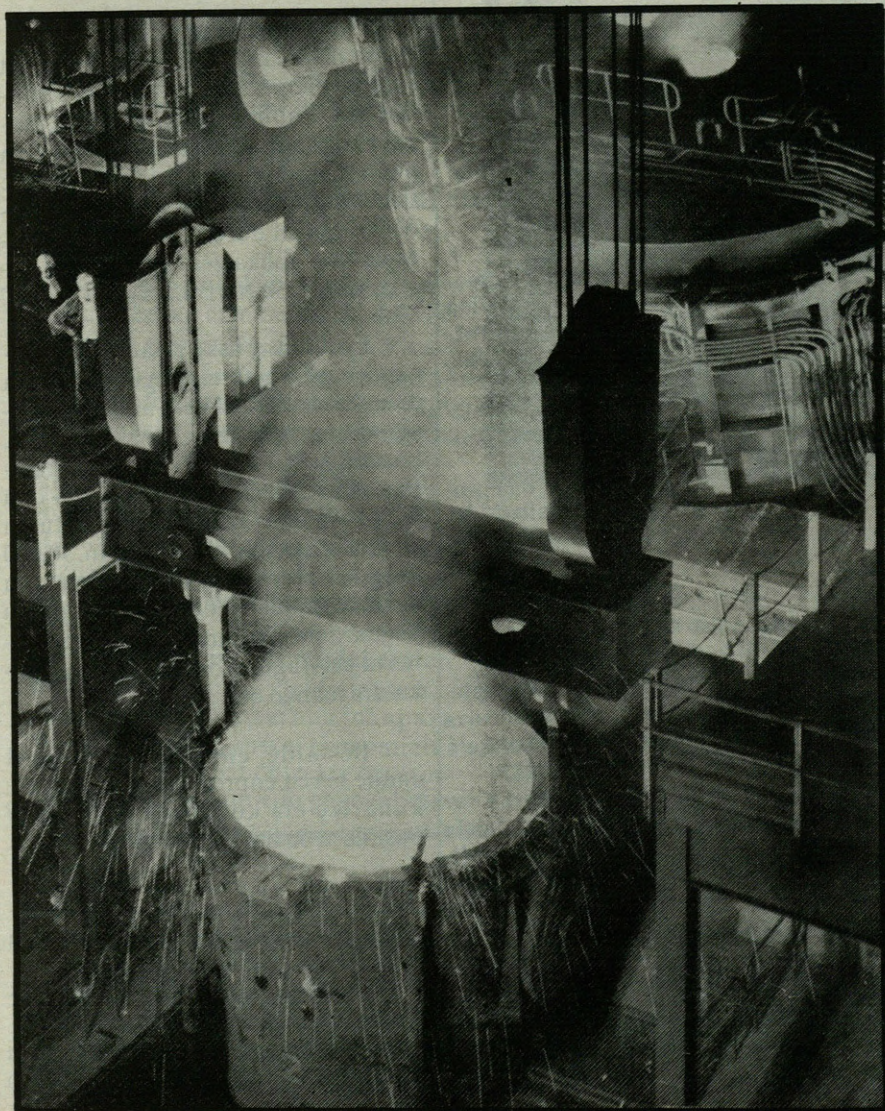
Gorago aipaturiko liburuan, krisi ekonomikoa zergatik sortu den azaltzen saiatzen da Calleja, nola nazioarte-mailan hala Espainiako eta Euskal Herrikoan. Liburuaren atal hau, aldiz, oso ahula iruditzen zait; edo, hobeki esan, ahula baino orijinaltasun gutxi-koa. Hori dela eta, hura alde batera utzita, interesgarriago deritzat krisitik ateratzeko berak eskaintzen duen bideari jorratzeari, hauxe izan bait da zalapartarik handiena sortu duena eta jende xehearen gogoan dagoen kezka zabalduaz (hots, krisi honen irtenbideaz) argi pixka bat eskaini dezakeena.

Gizarte paktu batera iritsi beharra

Gai hau ukitzean, Callejak baieztapen borobila boteaz hasten da: krisitik aterako bagara, gizarte-paktu batetara iritsi beharra dugu; bestela alferrik gabilta. Euskal Herri mailan denok (enpresariak, sindikatuak, euskal gobernua) paktu batetara ailegatu behar dugu eta onartu, egungo industri sarea biorregituratu (hots, egun ditugun produkzio-sektoreetakoizkortasuna igo eta kostuak jaitsi), eta birmoldatu (teknologia eta ekoizkin berriak ezarriz) beharrean gaudela. Era horretan bakarrik, espainiar merkatutik jaregin eta geure esportazio-ahalmena handitu ahal izango dugu.

Oker gabilta, eraldakuntza horiek egin gabe, orain ditugun sektore industrialetako lanpostuak era defentsibo batez babesten eta gordetzen ahalgintzen bagara. Dena dela, merkatuak exijitzen dituen eraldakuntza horiek merkatuaren indar soilez ez dire burutuko; merkatua (enpresariak eta) ez da gauza horretarako. Gidari bat behar da, politika industrial zuzena finkatuko duena; indar edo gidari hori, Calleja-ren ustez, euskal gobernuak izan behar du.

Gizarte-paktu hori zer-nolako izan

litekeen, ondoan jartzen dudan koa-
droan (Calleja-ren liburutik aterea)
ikus daiteke. Paktu horren bitartez
paktukide bakoitzak gauza batzutan
amore ematen du, beste batzutan be-
rriz, onuradun ateratzeko. Langileria-
ri dagokionez, adibidez, koadro ho-
rretan esaten dena haxe da: beren
alokairu-eskabideak moderatu, iraiz-
pen librea onartu, lan-erritmoak area-
gotu eta abarren truke, enpresetan de-
mokrazia eta eskuhartzea eskaini be-
har zaie, birregituraketa eta birmol-
daketa jarraitze-batzordeetan es-
kuhartzea eman, Estatuaren zerbitzu
sozialak (osasun-zerbitzuak, hezkunt-
za-zerbitzuak...) handitu...

Jornalak ahuldu

Haatik, koadro horretatik ondo-
rriotza daitekeena ez da nahiko zehat-
za. Zer da, adibidez, Calleja-rentzat
«alokairuen izoztea» edo «lanpostuen
malgutasuna» edo...? Honela diosku

bere liburuko 186 orrian alokairuez:
«Los salarios vienen a representar el
capítulo de coste más importante —de
ahí que todo gire alrededor de su mo-
deración—, como media aproximada-
mente un 30 (durante tres años que su
incremento fuese un 10 inferior a la
inflación)». Hau da, egun langile ba-
tek 60.000 pta. hileko irabazten baldin
badu, hemendik hiru urtetara 42.000
bakarrik irabazi beharko luke. Motz
gelditu dira sozialistak datorren urte-
rako planeaturik dituzten alokai-
ru-murrizteekin. Baina ba al dago
42.000 pezetarekin bizi daitekeen fa-
miliarik?

Lanpostuen malgutasunaz, bestal-
de, 153 orrian zera idazten du: «Pen-
semos que si nos planteamos en serio, a
partir de ahora, adaptar la estructura
industrial del país a la nueva situación
creada por la crisis, hay que hablar,
negociar y conseguir la salida de unos
30.000 trabajadores. Si esto no se

consigue, si seguimos atrapados en
una estructura industrial fosilizada,
abandonemos toda esperanza».

Halaz guztiz ere, langileen sakrifizio
horiek ez lirakeke oraindik aski izango.
Ekoizkortasun-hazkunderen bidez
kostuak 15 jaitsi behar dira. Eta zer
esan nahi duen horrek agerian dago:
lan-disziplina gogortu lantegietan,
lan-erritmoak igo...

Era berean koadroan gizarte-alo-
kairuaz mintzatzean norbaiti irudit-
ko balitzai horrekin Estatutuak zer-
bitzu-sozialetan egiten duen gastua
handitu behar dela esaten dela, ikus
ezazue Calleja-k 188 orrian eranst-
ten duena: «mejora en la gestión, pero no
aumento de las prestaciones sociales
básicas (educación, sanidad,
transportes, urbanismo y medio am-
biente), actualmente muy costosas y
sin embargo de muy baja calidad».

PAKTU-ESKEMA

Eskaintzen du	ENPRESARIAK	SINDIKATUAK	ADMINISTRA ZIOA
Lortzen du			
ENPRESARIAK		— Alokairuen izoz- tea — Lanpostuen malgutasuna — Lan-disziplina	— Azpiegitura — Industri politika: birregituraketa eta birmoldaketa — ikerketa — kanpo-promo- zioa — abalak, finant- zapena.
SINDIKATUAK	— Demokrazia eta eskuhartzea — Informazioa eta gardentasuna — jarraitze-bat- zordeak — enplegu-segur- tasuna		— Inbertsio publi- koa: gizarte-alokai- rura — eskola, osasun- keta, garraioak, in- gurugiroa — Politika ekono- mikoan eskuhart- zea — Eskuhartze insti- tuzionala — INEM: desenple- gu-iruzurra — Ondare sindikalá — INSALUD — asegurantza so- ziala — Sektore publi- koan lanpostuak
ADMINISTRA- RITZA	— Lehiakarrita- sun-hobetzeak — Birregituraketa — Birmoldaketa	Krisian dauden sektoreak birregi- turatzeko sindika- tuen eskuhartzea (lan-alokairuen izoztea eta planti- len malgutasuna)	

Shock terapia ezinezko bat

Gorago esandakoarekin, Calle-
ja-ren planteamenduaz balorapen bat
egiteko elementu aski dugula irudit-
zen zait. Labur esanda, Callejak eus-
kal ekonomia sendatzeko eskaintzen
duen metodoa honela izenda liteke:
shok-terapia. Horren aurrean bi gal-
dera datozkit burura: posible al da te-
rapia hori aplikatzea? Eta posible iza-
tekotan langileriari onuragarri al zaio?

— Ez dut uste asko saiatu behar du-
gunik euskal gizarteak egun pairatzen
duen desartikulazio eta arazozen larri-
tasuna antzemateko: «pasotismoa»,
bortxakeria... Begibistan dago, hala-
ber, arazo horiek egun jasaten den
langabezi tasa izugarriarekin duten
zerikusia. Posible al da, orduan, 30.000
langile kaleratu euskal gizartearen
barruan dauden tentsioak mugapuntu
betataraino eramane gabe non dena le-
hertu eta dugun kohesio apur hori pi-
kutara joango bait zen?

— Bestalde, enpresariak prest al
daude beren enpresetan langileen es-
kuhartze eta kogestioa onartzera?
Posible al da hori?

— Posible al da egungo egoeran be-
rak aipatzen dituen sektore berrietara
(elektronika, bioindustria...) igarot-
zea? Menperatzen al dugu nahiko tek-
nologia horretarako? Ba al dugu fi-
nantziabide aski birmoldaketa hori
egiteko? Non daude bide horri ekingo
lioketen enpresariak?

— Posible al da euskal gobernua gidari-paper hori burutu ahal izatea? Nahiko ahalmenik eskuratu al du Estatutua eta Kontzertuen bidez?

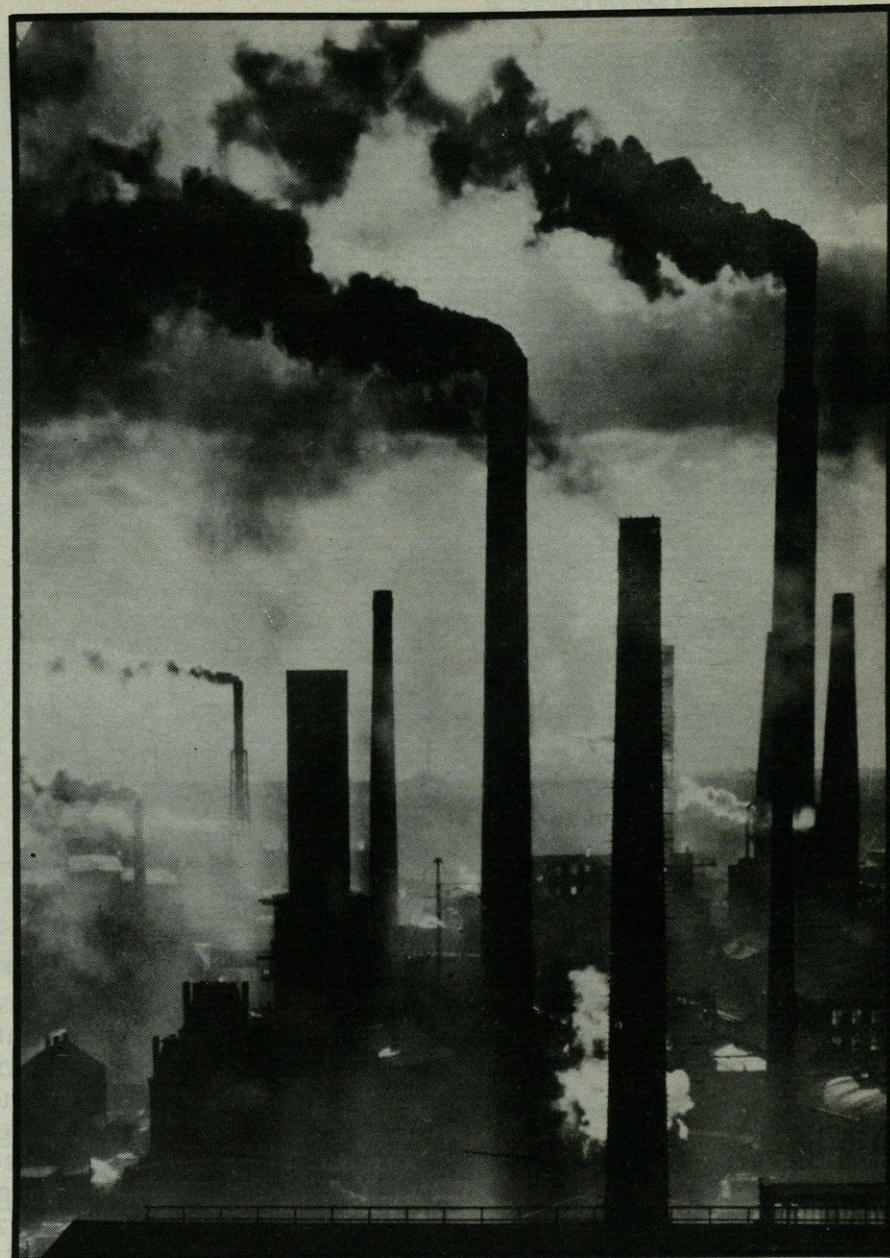
Kogestioa dabil aidean

Bestalde, espainiar eta euskal enpresariak ez dira sekula prest egon langileei enpresen gestioan eskuhartzerik emateaz. Hori, agian, Alemanian posible izango litzateke, baina ez Espainian. Enpresariak puntu horretan guztiz irrazionalki jokatzten du. Hain nabaria da hau ezen PSO Eren planteamenduetan beretan, sortzeko dituen birmoldaketa-elkartetan ez bait dute langileek eskuhartzerik izango (eta enpresetan are gutxiago beraz).

Gaurregun ez dago inor prest bere sosak Euskal Herrian inbertitzeko: ez atzerri-kapitalik ez bertakorik; ez handirik ez txikirik. Orain dugun teknologi mailak ere ez du posibilitatzen sektore berri horietara igarotzea, edo ez, behintzat, epe laburrera. Nola kaleratu daitezke, bada, 30.000 pertsona, horientzat lanpostu berririk sortzeko aukera eta garantiarik ez baldin bada? Nola pentsa daiteke langileek hori onartuko dutenik?

Eusko Jaurlaritzak ahalmenik ez

Euskal gobernuak ez du ahalmenik Euskal Herriko ekonomi birmoldaketa aurrera eramateko. Soltxaga-k, ministro izendatu berri eta handik gutxira zera esaten zuen maltzurki: «euskal gobernuari guk egin geniezaiokeen faenarjk handiena, siderurgiaren birmoldaketa haren eskuetan uztea izango zen; hara joango litzazkioke haren Haziendaren bidez bildutako diru guztiak; eta ez litzazkioke aski izango gainera». Eta gogora dezagun siderurgiaz aparte beste sektore asko daudela euskal ekonomian birmoldaketaren zai: itsasuntzigintza, elektratresnak... Gainera euskal gobernuak inkapaza izan da gaur arte, euskal ekonomiara ko holako plan bat ontzeko, eta etorkizunean ezintasun edo gogogabezia

hori aldatu deneko arrastorik ez da inondik ikusten.

Labur esanda, Calleja-ren paktu-eskema burutu ezina dela iruditzen zait, bederen berak planteatzen duen bezala. Eta egingarri izango balitz langilerientzat ez litzateke bat ere onuragarri izango. Baina orduan, beste galdera bat sort daiteke: beno, gizarte-paktua Calleja-k formulatzen

dituen terminoetan ez da posible; baina bestela eratutako gizarte-paktu hori ez al litzateke posible izango eta horrela izatekotan, ez al litzazioke langileriari komeniko? Galdera latza eta hein handi batez, bakoitzak gizarte-aldaketa duen eritzia arauera erantzun ohi dena. Artikulu hau, ordea, dagoeneko luze doa eta beste betatarako utziko dut honi buruz dudaren eritzia.

HIZTEGITXOA:

Alokairuen izoztea: congelación salarial;
Birmoldatu: reconvertir; reconvertir.
Birregituratu: reestructurar; réorganization.
Ekoizkin: producto; produit.
Ekoizkortasun: productividad, productivité.
Eraldakuntza: transformación, transformation.
Eskuhartzea: participación; participation.

Iraizpen: despido; licenciamiento.
Iruzur: fraude; fraude.
Jaregin: librar, soltar; délivrer.
Jarraitze-batzorde: comisión de seguimiento; comisión á suite.
Lehiagarritasun: competitividad; capacité concurrentielle.
Malgutasun: flexibilidad; flexibilité.

Afrikako Hegoalde inperialismoaren habe sendoenetarik bat da. EZ dago munduan han gertatzen diren hilketa eta diskriminazioen berririk ez duenik. Eta, hala ere, kontrako eskakizunak ONU bezalako erakunde batetik badatoz ere, zenbaitek ez du errejimen haiei laguntza emateko politika gaiztoan amorerik ematen. Bat da han etsai handia: Hegoafrikako gobernuak. Haren kontra zuzentzen dira beltz borrokalarien ahaleginak. 1975.ean mugan dituzten Angola eta Mozambique askatu zirelarik, namibiar, zimbabwear, hegoafrikar gerrileroen esperantzak gehitu ziren; bai eta ekintzak ere, militarrek jakina gainerako bideak erabat itxita dituztelako.

Eskualdeko estatuei buruzko zenbaki batzu

	zabalera (Euskadi: 21.000 km2)	bizilagunak	noiz independentzia
Hegoafrika	1.200.000 km2	30.200.000	?
Namibia	800.000 km2	1.200.000	ez da indep.
Zinbabwe (lehen Rhodesia)	390.000 km2	7.600.000	1965
Swaziland	17.000 km2	570.000	1968
Bostwana	580.000 km2	900.000	1966
Angola	1.240.000 km2	7.200.000	1975
Mozambique	780.000 km2	11.500.000	1975
Zambia	750.000 km2	6.000.000	1964

HEGOAFRIKA: APARTHEIDEN ZER-NOLAKOAK

Apartheid, zer da?

Hegoafrikan hitz egiten den afrikaans hizkuntzan, *apartheid*-ek «bereiztea, separazioa» esan nahi du. Horixe da Hegoafrikako gobernariak daramatzen politika klasea izendatzeko berek hautatu duten hitza. Politika honen arabera, txurien gutxiengoak (populazioaren bostena) aberastasunik gehienak eskuratzen ditu. Lehen adibide bat: lur guztietatik 87-a txurien esku dago, 13-a bakarrik beltzen esku, eta ez emankorrenetakoak, azkenok.

Apartheid ez da beraz egoera hura salatzen sortu den hitza. Gobernuak berak aukeratutakoa da. Eta ez ditu bakarrik txuriak eta beltzak bereizten; beste bi arraza talde ere eginak ditu, eta kasik beltzak bezain diskriminatuak: mestizuak eta asiarrak. Hegoafrikako jendaketa honela osaturik dago:

Afrikarrak (bertakoak): 22 milioi eta bostehun bat mila.

Txuriak (europar jatorrizkoak): 4.400.000.

Mestizuak (malaiarrak eta nahasirikoak): 3.000.000.

Asiarrak (indio-pakistaniar jatorrizkoak): 900.000.

Arrazak determinatzen du pertsona bat non bizi daitekeen, zer lana egin dezakeen, zer edukazioa hartu, zeinek in ezkondu, nola dibertitu.

Ejenplu batzu aise ulertzekoak: arrazak barruti berezietan bizi dira, tren eta autobus berezietan egiten dute biaje. Eskola, eliza, hospital, hondartza, klub, jatetxe berezietara joaten dira. Kirol konpetizio bereziak dituzte. Espaloi, telefono kabina eta taxi bereziak erabiltzen dituzte. Arte erakuske-

ta, biblioteka, liburutegi, lorategietan sartzeko ere ordu desberdinak dituzte.

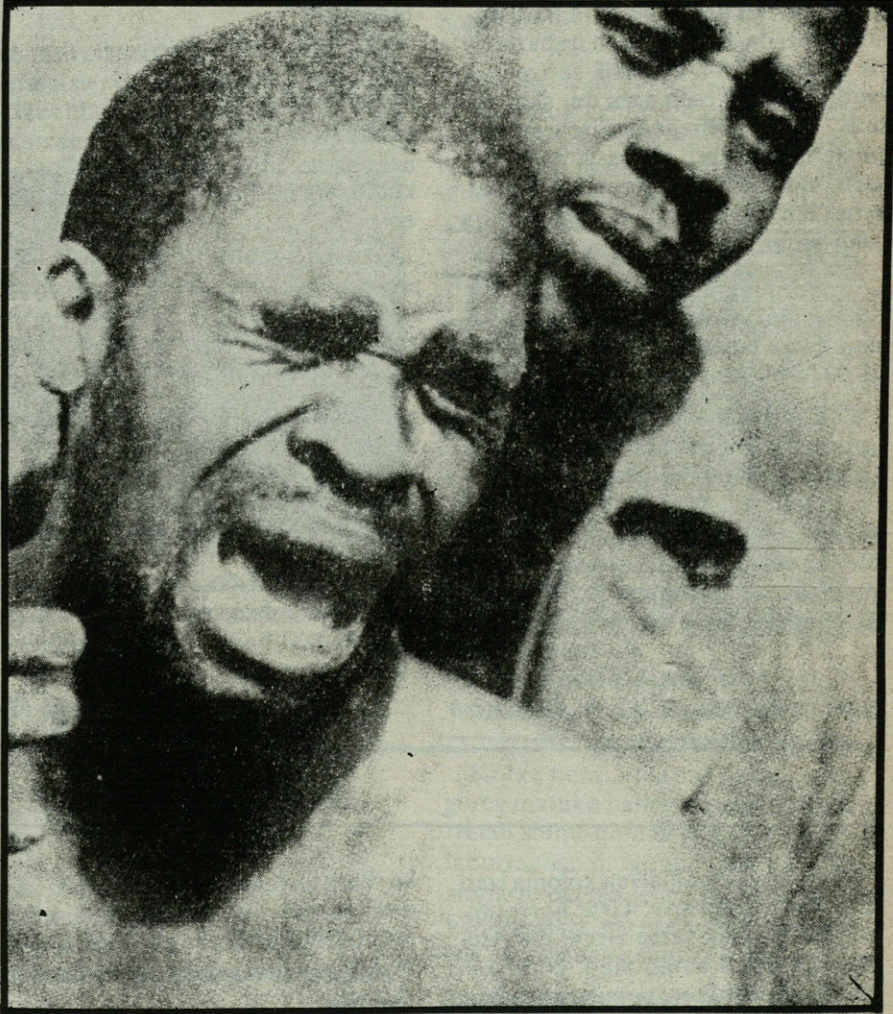
Bereziak... eta ez kalidade berdinekoak. Txurientzako zerbitzuak anitzez hobeak izaten bait dira.

Lurraren banaketa. Bantustanak.

Hegoafrika bitan zati eginda dago:

«Txurien lurraldea» (esana dago, 87-a), eta afrikarrentzako «erreserbak», gainontzekoa. Aipatu diskriminazio guzti horiek txurienean gertatzen dira.

Baina erreserbetan gertatzen dena ez da gutxiagokoa. Gobernuarentzat, Hegoafrikako beltz jendea ez da Herri bat: beren hitzetan, hamar «nazio

ZIMBABWE

«Gure etsaiek gogoratzen dizkigute beti aspaldian gertatutako tribu gu-
duak, herri baten asmoa ezinezkoa
dela erakutsi nahirik, eta anaiak ditu-
gunak gorrota ditzagun». Horrela es-
plikatzen zuen neokolonialisten poli-
tika Joshua Nkomo ZIPA (Zimbab-
we-ko Herri Armada)ren fundatzai-
leak.

Zimbabwe-ko herri gehienak bitan
bil daitezke: shonak eta ndebeleak.

Haietatik zenbaitek zatiketa onetsiz
inperialismoaren alde jokatzeko dute,
baina beren arteko tirabirak alde ba-
tera utzirik bi herri horiek kolonialis-
ten kontra nola batu diren historiak
ezagutu du, oso bereziki joan den
mendeko azken urteetan, ingeles
aurka biak jeiki zirenean.

Namibian bezala, Zimbabwen ge-
rrilak indar handia hartu zuen 70etako
hamarkadan, eta horrek aldarazi du

inperialismoaren politika, Hegoafri-
kan ez —han gobernu sendoago bait
dabil—, baina beste bi hauetan nazio
burgesiak bultzatu nahi ditu, eta
«arraza arteko demokrazia» gisako
esakeraz laguntzen da horretan.

ZIPA-ko partaideen ustetan, be-
randu da horretarako, eta hain luzaz
pilatutako askatasun nahiak bestetik
—ejertzito baten indartze eta garaipe-
netik— abiatuko dira.

unitate» dago. Hauek dira «nazio unitate» horiek: zulu, xhosa, tswana, pedi, sotho, shangaan, swazi, venda, ndebele eta «besteak».

Unitate hauentzat gobernuak «aberiak» edo «bantustanak» sortu ditu. Baina ez unitate bakoitzari lurralde bat emanik. Orotara 80 lur puxka egin ditu, «nazio unitateak» berak ere ez daitezen gehiegi juntatu. Zulu «aberiak», esate batera, elkarren ondoan ez dauden hogeix puxketan bizi da.

Afrikarren ehuneko 50-a natustanetan bizi da, baina dituen irabaziari-rik ehuneko 15-a bakarrik sortzen du bertan. Honek esan nahi du, alde batetik, lurrik pobreenak direla (mineraletan batez ere), eta bestetik eta horren ondorioz, bantustanetan bizi direnek lan bila «txurien lurralde»-etara joan beharra dutela.

Gobernuak nahi duen bezala erabiltzen ditu Afrikarrak, bantustan batetik beste batera. 1948. urtetik hona, 2.100.000 lagun transaldarazi du.

Lan indar merkearen erreserbak izateaz batera, politikoki egoki dator- kio gobernuari bantustanen sailkape- na. Berak nahi luke, denborarekin, lur- ralde horiek autonomo izan daitezen. Honez gero, lau bantustanen «inde- pendentzia» deklaratu du: Transkei, Bophuthatswana, Venda eta Ziskei.

Guzti horrekin, herri horiek bat egin ez dezaten lortu nahi du, horixe

bait luke dagoenean segitzekotan be- netako arriskua.

Miseriazko bizimodua

«Txurien lurralde»etan ere, beltzik asko dago; populazioaren gehiengoa, beti ere. Hainbat dago, fijo bizi ez di- renak, bantustenetatik joanak. Hauentzat barruti bereziak daude, non ez bait dira elkarrekin integratzen. Mestizu eta asiarentzat «Group Areas Act» delako legea dago, hirien barruan auzo tipietan baztertzen di- tuenak.

Lanerako ez bada, afrikarra ezin da hirian sartu, baimen berezia ez bada- rama. Eta lanerako ere, gizonkia sart- zen ahal da bakarrik, beraz emazteak nahi badio bisita egin baimena behar- ko du, eta hori ere 72 orduz gehienaz ere.

Gaueko 9-tatik aurrera, ezin da inor arrazaz dagokion lekutik kanpo atera. Areago: «Immorality Act» batek arra- za arteko harreman sexualak debe- katzen —eta punitzen— ditu.

Azken kalkuluen arabera, afrikar langileen 25-a (bi milioi paseak) lan- gabezia dago. Lan egiten dutenek lan-indarraren 70-a ekartzen dute, ba na ingresoen 26-a eramaten dute. Txuriek, aldiz, lan-indarraren 18-are- kin ingresoen 64-a eramaten dute. Ba- taz besteko diru sarrerak, txurientzat, beltzentzat baino 12 bider gehiago- koak izaten dira.

Langile kalifikatu gutxi dago eta,

txurientzat bakarrik ziren lan batzue- tan, beltzak sar daitezen onartu behar izan du gobernuak, baina ikaragarri bajatuz soldadak. Hala nola, trenetako tailerretan semikalifikatutzat zeuka- ten lan bat, fundiziorako piezen gar- biketa, txuriek egiten zutelarik 80 zen- tabotan ordaindua, «ez kalifikatu»-ra pasatu zen beltzek hartu zutenean, eta 25 zentabotara jeitsi zen ordaina.

Osasun kontuan ere berdin. Beltz, mestizu eta asiarentzat 45.000 lagu- neko mediku bat dago. TXurientzat, 370eko bat. Bantustanetan da bereziki txarra egoera; horietan bost urte bete gaberik afrikar umeen erdia hil egiten da. Haurren hilkortasun tasa altuene- takoa da beltzen artean: hiri aldetan milako 69, mendi aldean milako 282. Txurientzat, berriz bajuentekoa: mi- lako 12.

Eskñlatzea, derrigorrezkoa eta do- hainik da ume txurientzat; ez bata ez bestea une beltzentzat. Hauetako ge- hienek, 75-ek, ez dituzte lehen maila- ko ikasketak burutzen.

Politikan, ofizialki, beltzak ez dira ezer. Parlamentuan txuriak bakarrik daude; beltzek ezin dute ez botorik eman ez administralgoan posturik izan 36.-etik. Beltzen erakundeak, Pan Africanist Congress eta African Na- tional Congress (azken hau aski ent- zuna azken aldiotan bere ekintza mili- tarrenagatik) 1960.-ean debekaturik izan ziren.

Hegoafrika zertan dagoen, orohar, esandakoarekin uler daiteke.

NAMIBIA:

Namibia alemaniarren kolonia izan zen, 1915. urterarte. Urte horretan, hegoafrikarrak sartu ziren, eta Ale- maniak haiei eman zien. Namibia handia da, nahiz eta populazio txikia, eta mineraletan batipat, aberatsa. He- goafrikaren eredia jarraitu du, bai arrazakeria kontuan (kasu baterako, txuriek, 10-a besterik ez izaki, erre- kurtsoetarik 61-a eramaten dute), eta bai beltzak bereizteko moduan, He- goafrikan bezala «aberiak» sortu bait dituzte, herriak zatikatzekotan. Adi- bidez, eskoletan, ez da bakarrik belt- zak batzuetara, txuriak beste batzue- tara eta beste batzuetara mestizua- k joatea, beltzen barruan ere, tribu ba- tekoa izan ala izan batekoa, honako edo harako eskolara bidaltzen dituzte.

Namibiaren azken ehun urte hone- tako historian egon da borrokarik as-

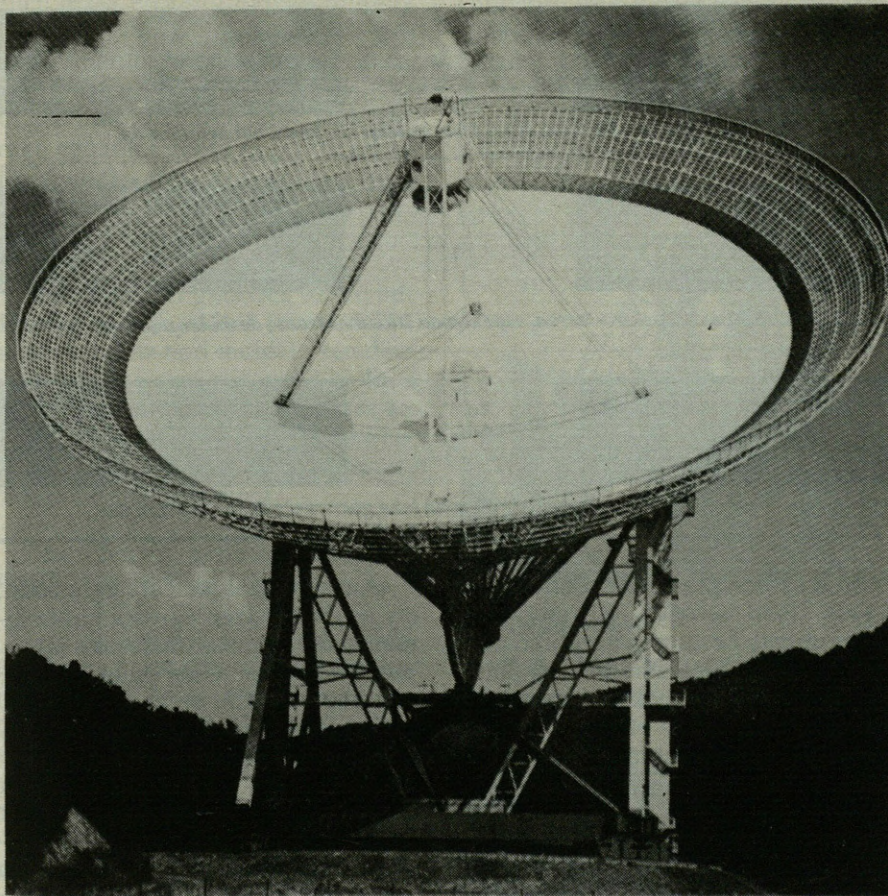
ko. Bere lurraldeetan herriok bizi izan dira: saanak, kavangoak, namak, he- reroak eta ovamboak; azken hiru hauek izan dira gerrarik gehien eman- dakoak.

1904.ean, hereroen buruzagia, Sa- muel Maharerok, kolonizatzaile guz- tiak akatzeko agindua eman zuen. Gudu batzuek irabazirik, nama jefe buru zenbait batu zitzaizkion. Azkenez ale- maniarrek nagusitu ziren, eta 70 bat mila lagun bi talde horietarikoak era- hil zituzten. gerra horietan, ovamboek ere (namibiaren talde populutsuena) parte hartu zuten.

1915.ean, Hegoafrikaren etorrera- rekin, urte luzetako miseria suntsit- zen da Namibia, eta ia erantzunik ga- be. 1964. urtean Namibiak hamabi «aberi» sortzen du.

Horiatariko bat, Ovambolandia. Ovamboak, besteak bezala, kondizio partikularretan lan egin izan dute: aldi bateko emigrazioan. Alegia, alema- niarrek bezala orain hegoafrikarrek, behar izan dituztenean hartu egin di- tuzte, nahi izan duten lekura eraman, eta lana bukatutakoan, herrira itzula- razi dituzte. Eta hau, kontra bihurtu zaie: ovamboei kontzientzia har eta tribalkeriak gaindi ditzaten balio izan die.

Hauek izan ziren 1957.ean, El Cabo hirian Ovambolandiako Herri Era- kundea (OPO) sortu zutenak. Geroa- gokoa —zabalago eta indarrez gehitu- rik— Hegomendebaldeko Afrikako Herri Erakundea da, SWAPO, 66.ean borroka armatuari ekin ziona, eta Na- mibiaren etorkizunerako dudarik ga- be kontutan hartu beharko dena.

Max Planck instituoaren erradioteleskopioak unibertsoaren hedatzea aztertzen.

UNIBERTSOAREN HEDATZEA

LIZARDUI

Azkeneko urte hauetan ikerketa astronomikoek galaxiak ehun milaka aurkitu dituzte, eta teleskopioek azter dezaketen unibertsoaren zatian, 100.000 miloi galaxia baino gehiago aurki daitezkeenaren susmoa gero eta indartsuago zabaldu da.

Baina azkeneko hau ez da ikusgarriena, galaxiak elkarrekiko abiadura desberdinekin urruntzen dira, gertaturiko kataklismo kosmiko baten ondorioak izango balira bezala.

Fenomeno hori adierazteko, hedatzen ari den unibertsoaren teoria sortu da.

Doppler efektua

Lehen aipatutako misterio kosmiko ulertzeko, guretzat Lurrean ger-

tatzen eta oso ezaguna den fenomeno bat aztertuko dugu.

Une batez pentsa dezagun tren gel-

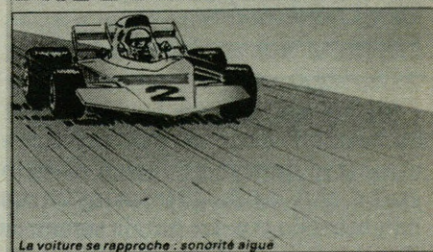
toki batean geldirik gaudela eta abiadura handiz datorren tren batek txistu zorrotza hasten duela igortzen.

Trena gure ondoan azkar pasatzen denean, trenak igortzen duen txistuari intentsitatearen jauskera nabarmena antzemango dugu. Hori da Doppler efektua.

Baina nola adieraz dezakegu efektu hori?

Demagun motorra martxan duen eta oraindik geldirik dagoen karrera kotxe bat. Egoera horretan motorraren soinua, maiztasun mugatua den uhina bezala somatuko dugu (2. irud.).

VROOOOAAA...AAW

La voiture se rapproche : sonorité aigue

**Kotxea hurbiltzen da,
Uhinak konprimatzen dira,
Soinuaren maiztasuna handitzen da.**

Kotxe bera, abiadura konstantez gureganatuko balitz, gureganatze horretan soinu-uhinak gero eta espazio laburragoan mugituko lirateke, espazio-tarte batean lehen baino uhin gehiago pilatuz, eta era horretan soinuaren maiztasuna gehituz (1. irud.).

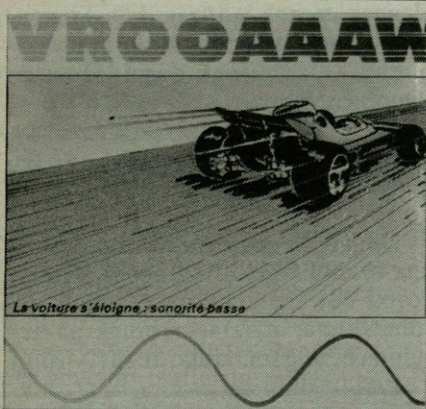
VROOOAAA...AAW

La voiture passe : sonorité normale

**Kotxea igarotzen da.
Uhinak normalak dira.
Soinuaren maiztasuna erreferentziakoa da.**

Kotxea gure ondotik pasatuz eta urrunduz, fenomeno alderantzizkoa egiten da. Orduan soinu-uhinentzat leku gehiago emango da, uhinak zabaldu egingo dira eta beraz soinuaren maiztasuna ahulduko da. (3. irud.).

Kotxea urruntzen da.

Uhinak zabalitzen dira.

Soinuaren maiztasuna laburtzen da.

Maiztasun handitze hori kotxe bat hurbiltzen denean eta txikitzea urruntzen denean gertatzen da hain zuzen, guk soinu-intentsitatearen handitze edo txikitze bezala somatzen duguna.

Doppler efektua eta argia

Aztertzen dugun fenomeno ez da bakarrik baliogarria soinuaren kasuan, baita argiaren kasuan ere balio du.

1666 urtean Isaac Newton-ek garrantzi handiko esperimentu bat egin zuen, argiak kristalezko prisma bat zeharkatuz sor arazten zituen fenomenoak aztertzean. Newton-ek, argia kristala batean zehar pasatuz ortzadarra bihurtzen zela, egiztatu zuen.

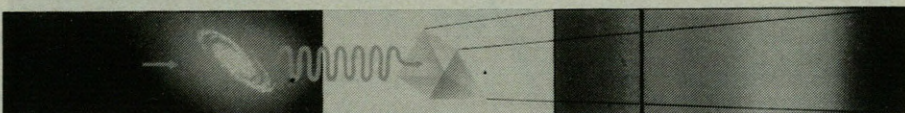
Errealitatean gertatzen dena zera da: Argi zuria uhin-luzera desberdinak dituzten argi-motaz osatuta dago, eta prisma zeharkatuz argi zurian dauden uhin desberdinetako argi-motak deskonposatzen dira, kolore bakoitzari uhin-luzera bat dagokiola. Kolore gorriari maiztasun txikiena eta moreari maiztasun handiena dagozkie.

Prismaren bidez lortzen den argiaren deskonposaketa honi, ortzadar honi, «argi-espektror» izena ematen zaio.

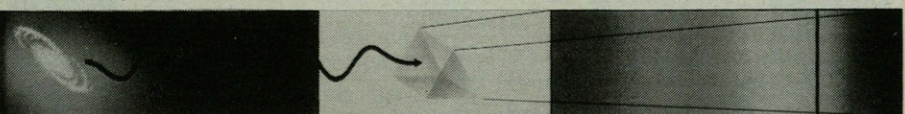
Lehen esan bezala, Doppler efektuak argia ere eragiten du, eta horrela

Galaxia geldirik. Espektror-lerroak, espektroraren leku konkretu bat betetzen du.

Galaxia hurbiltzen. Espektror-lerroa, espektroran leku morerantz desbideratzen da.

Galaxia urruntzen. Espektror lerroa, espektroran leku gorriantz desbideratzen da.

argi-iturri bat gureganantz hurbiltzen bada, iturri horrek bidaltzen dituen argi-uhinak hestutuak azalduko ditu, beren maiztasuna handituz eta ondorioz argi horren espektrora kolore morerantz (maiztasun handienetarantz) desbideratuz. Desbideratze hori, espektrora berak dituen lerro fin eta beltz batzuren bidez neur daiteke.

Alderantziz, argia igortzen duen objektua guregandik urruntzen bada, argi horren espektrora espektror-lerroak kolore gorriantz (maiztasun txikienetarantz) desbideratzen direla ikusiko dugu.

Orduan, guregandik objektu bat hurbiltzen edo urruntzen ari den jakiteko, objektu horrek bidaltzen duen argia artetzea besterik ez dugu.

Ez hori bakarrik. Espektror-lerroen desbiderazioa aztertuz, objektuaren abiadura ere kalkula daiteke.

Galaxien ihes egitea

1925. urterako unibertsoaz zegoen ezagutza oso sakona eta osoa zen. Eguzki-sistema behatu eta aztertuz gero, galaxia baten zati bat baino ez zela sinestera heldua zegoen mundu zientifikoaren zati handi bat. Galaxia horrek (gure galaxiak) 200.000 miloi urte erradioa duen esfera batena da gutxi gora behera.

Baina aurrerapenak ez ziren horretan gelditu. Berehalaxe, Andromeda deritzon nebulosa, nebulosa ez zela, gure galaxiatik kanpo existitzen den bete galaxia desberdina (eta gurea bezain handia) baizik, aurkikuntza zabaldu zen.

«Aurkikuntzak kateatu egin ziren, eta unibertsoaren egitura nahiz dimentsioak zientzia-fikzioazko muge-tara heldu ziren. Gaur egun, Lurreko teleskopioek azter dezaketen unibert-soko zatian 100.000 miloi galaxia existitzen direla susmatzen da.

Guzti hau miresgarria izan arren, ez zen astronomei harrigarri gertatu zitzaizen gauza bakarra, harrigarri eta misteriotsuen zitzaiena beste gauza bat izan zen.

Galaxia berriak aurkitu hala, haie-tatik zetorren argia aztertzen zen, eta kasu guztietan argi hori espektrora alde gorriantz aldentzen zen. Alegia, galaxia guztiek Lurretik ihes egiten zuten (Doppler efektua kontutan hartzen badugu).

Are gehiago, galaxia horien distant-zia Lurrarekiko zenbat eta urrunago izan, galaxiaren ihes egitearen abaila hainbat eta handiago agertu zen.

Berehalaxe galdera kezagarri bat sortu zen, Zergatik egiten dute galaxia guztiek ihes? Eta zergatik lurretik hain zuzen?

«Big-bang»-en Teoria eta espazioaren hedatzea

Demagun galaxien ihes egite-prozesu hau pelikula baten bidez ikusten ari garela. Demagun ere, pelikula hori alderantziz (atzerantzeko martxan) jartzen dela. Gauzak horrela, gaur egun su artifizialak bezala urrunduz sakabanatzen diren galaxiak, uzkur-tzen hasten direla ikusiko genuke. Gero eta hestuagoak agertuko lirateke, eta pelikulare azkeneko metroetan galaxia guztiak diametro handirik ez

duen masa erraldoi batean bilduak ikusiko genituzke. Izugarritzko dentsitateak edukiko lukeen masa erraldoi hori izango litzateke gaur ezagutzen dugun unibertsoaren jatorria, hasierako egoera. Egoera berezi horri astronomoek «arraultz kosmiko» izena jarri diote, datorkigun jatorritzko arraultza bait da, omen.

Bestalde, gaur galaxiek duten hedatzeabiadurak jakinik (eta badakit-zagu), arraultz hori moldatu zen denbora zehatza arazorik gabe kalkulatu dezakegu. Kalkulu errezak eginez gero, unibertsoaren egoera berezi hori, orain dela 15.000 miloi urte gertatu zela jakin ahal izan dugu.

Orain berriz, pelikula behar den bezala ikus dezagun.

Arraultz kosmikoa lehertzen dela ikusiko dugu kataklismo kosmiko ikaragarri baten bidez, eta unibertso horren zatiak (galaxiak) hasten dira urruntzen eta zabaltzen leherketaren poderioz, gaur ezagutzen dugun garaia arte.

George Gamow astrofisikari errusiar-amerikarrak lehertutako unibertsoaren teoria hau «big-bang» (leherketa handia) izenaren bidez bataiatu zuen. Leherketa horren indarrez hain zuzen, ere, gaur egun galaxia guztiek ihes egiten dute.

Baina oraindik puntu misteriotsu bat argitu gabe gelditzen zaigu: Zein da Lurraren joera izugarritzko leherketa horretan? Zergatik galaxiek Lurretik hain zuzen egiten dute ihes? Leherketa hori lurrean bertan gertatu zen? Geure burua horren garrantzitasua kontsidera dezakegu?.

Ez. Noski ezetz.

Einstein-en erlatibitatearen teoriak explizitoki, unibertsoan erreferentzi sistema (behatzaile) espeziala eta absolutua ez dela existitzen aldarrikatzen du.

Horrekin esan nahi da, unibertsoa behatzaile guztiek garrantzi berdina dutela, eta guk Lurrean ikusten duguna, beste toki batetan legokeen beste edonork behatuko balu, guk bezala ikusi eta interpretatuko lukeela. «Horren arabera, «big-bang» deritzona ez zen toki berezi eta konkretu batean gertatu, unibertso osoan baizik.

Unibertso osoa batera lehertu zen eta leherketa horren bidez galaxiak ez dira jadanik mugitzen, espazioan zehar espazioa bera da hain zuzen zabaltzen ari dena, horretan unibertsoa

Penzias eta Wilson, hondoko mikrouhineko erradiazioa detektatzeko erabili zuten erradio-teleskopio ondoan.

Coma Berenices konstelazioko galaxia hau, beste guztiak bezala Lurragandik urruntzen

HIZTEGIA

Abiadura: **Velocidad**
Igorr(i): **Emitir(ido)**
Uhin: **Onda**
Beha(tu): **Observar(ado)**
Maiztasun: **Frecuencia**
Uhin-luzera: **Longitud de onda**
Espektror-lerro: **Linea espectral**
Argi-urte: **Año luz**
Uzku(tu): **Contraer(ido)**
Hedatze-abiadura: **Velocidad de expansión**
Behatzaile: **Observador**
Narraz-egin: **Arrastrar**
Mikrouhin: **Microonda**
Jauskera: **Eroriera**

gorputz guztiak (galaxiak) berekin daramazkiela. Eta orduan, guztiak guztiagandik ihes egiten du, eta era horretan beste galaxia bateko, Lurra bezalako beste planetako biztanle baten galaxiak behatuko balitu, berarengandik galaxia guztiek ihes egiten dutela ikusiko luke.

Hau da hain zuzen hedatzen ari den espazioaren teoria.

Hondoko erradiazio kosmikoa

Unibertsoaren leherketa hau gertatzeokotan, izugarritzko erradiazio kosmikoa sor zitekeen eta norabide guztietara zabalduko zatekeen.

1964ko udaberrian, Penzias eta Wilson astronomoek gure galaxiaren mikrouhinak beren erradioteleskopioaren bidez aztertzen ari zirela, harrituraz, norabide guztietatik zetorren zarata kosmiko bat lortu zuten detektatzea.

Berehalaxe, garbi gelditu zen, zarata hori gure galaxiaren harunzkaldetik zetorrela; unibertsoa espazio-denboraren leizeko sakontasunetatik alegia.

Aldi berean, galdera ikaragarri bat plazaratu zen, detertatutako zarata ez ote litzateke unibertsoa sortu zeneko oihartzuna?. Ez ote zen une hartan sortutako erradiazioaren gureganaino heldutako arrasto fosil bat?

Erradiazioa hasi zen aztertzen, eta leherketa gertatuz gero, gaur egun zentrimeto gutxitako uhin-luzeran eta 6 tenperaturaren detektatu beharko litzateke big bang-en erradiazioa.

Badakigu ikerketa zientifikoak egitzatzeko eta onartzeko denbora behar dela, baina gaur egun definitiboak ez izan arren, erradioteleskopioek zarata fosil hori lortu dute detektatzea eta Lurrean gaur egun entzun daitekeen pi-pi-pi-pi-pi ikaragarri hori, orain dela 15.000 miloi urte gertatu zen leherketa kosmikoaren zantzua delakoan gaude.

Erradiazio berezi horri «hondoko erradiazio kosmiko» izena eman zaio, eta big bang teoriari oinarri zientifikoa eman dio. Gaur egun ia mundu zientifiko guztiak gure unibertsoaren ebouluzioa ulertzeko, «bin bang»-en teoria onartzen du.

EUSKARA BIDEAN 83

A.- Bon, nondik hasiko gaituk?

AEK- Ontsa hasten haiz! Asko agertzen garelako? Ba, so egizak, AEKren helburua bikoitza duk ezta, klaseak eta abar emaita alde batetik, berreuskalduntzea gizartean bultzatzea bestetik. Sos piez beraren bi alde, ezin berexiak, eta gainera batek bestea ziekarrek: euskal hiztun ainitz sortuz berreuskalduntzea aintzina doa, baina hiztunak sortzeko erakasleak eta ikasleak behar dituk. Horretarako ba prentsan eta, gelditu gabe, etengabe sakatu, okupatu, mintzatu behar dik. AEK hemen, gaueskolak hor, euskara ikas han, zu ere erakasle ta istorio. Zenbatzuei espantuka aritzea iruditut zaiena...

A.- Ez duk hori bakarrik, kristoren errebista ta dena...

AEK- Ahala, ahala! Ez, banan kanpaina batetan ezin duk dena prentsatik agertu. Bait genituen momento hartan (ekainean) gauza batzu jendartean egin ahala zabaldu beharrak atera diagu «EUSKARA BIDEAN

«euskara da herri berean batzen gaituena»

Gau-Eskolak æek

83 ko MAIATZA 15 L.

Iparraldeko AEKrekin solasean

Astema

83-84 ikasturte hasiera honetan, mugaz bi aldeetan, gau eskola eta euskaltegiako ikasleak MAMUT edo KARREFUREn ikus daitezke erosten zeinek lau koloretako estiloa, zeinek ikurriña-bes-terik ez-dun koadernilloa. Irakasleak berriz Zabala, Bilintx, Eki, Herrikoia eta abarretan ibiltzen dabilta urduri Txillardegiren gramatikak, euskara errexezko liburuttoak eta besteak pasatzen eta arrapasatzen esku leketan.

Une egokiagorik ba al da azken bulta honetan Iparraldean gero eta azkarrago agertzen zaigun AEKz galdezka aritzeko? Jakina ezetz, eta gainera parada ona dukegu ere euskalduntze alfabetatze mugimenduaren indarra neurtzeko. (Horrekin guziarekin ez baduzu segidaren irakurtzeko gogo bihirik, ba ETBn pelikula onik pasatzen delakoan izango da)

83» izeneko errebista, hain segur oraino irakurri ez dukana gainera.

A.- Ez, egia duk. Binan erosi diat, 15 libera. Zendako diok «memento hartan», zer zuen berexirik?

AEK.- (errebista Bilintxen salgai dagoela) Ba, ospatu berri genuelako biltzar nagusi berezi bat zenbait aldatu ekarle gertatu dena.

A.- Hala nola...

AEK-...Hitz batez efikazia gehiagora buruz joatea. Bai didaktika mailan ikasprozesua laburtu nahiz (6 oren astean egitera pasatzeko indar handia emaita 83-84ean. Didaktika Taldea bultzatzea, erakasleen prestaketa hobetzea...), bai egituraketa mailan (koordinaketa gehiago, autonomi gehiago, ere oinarritzko gau eskoletan elkarte kulturalen babesetik ateraz...)

Efikazak izan, erran nahi baitu hiztun berri ainitz ateratzea, oraino martxarekin ardiesten ez genuena. Eta hortarako nolabaiteko profesionaltasun batetara iraganez.

A.- Hago. Bi galde. Hiztun hori zer duk, espantu gehiagoren erabiltzeko

**euskara berri hori? Bat. Bi: profesio-
naltasunak permanente gehiago hart-
zea erran nahi ote du?**

AEK.- Zeini arropostua lehen?

A.- Batera ezin baduk nahi dukanari.

AEK- Bigarrenari beraz. Profesio-
naltasun hitzak ez dik bakarrik per-
manente gehiago erran nahi, hori bai,
bainan bestalde batez ere izpiritu bat.
Gure lana hobetu, erakasleak gehiago
inplikatu (prestaketa, ebaluaketak, el-
gar lana...). «Ari izan behar delako»
hortatik atera, euskararen egoera
hontan daukagun erantzunkizunari
ohartuz geroz, behar diren medioak
hartuz. Eta medioetan bistan da, jen-
dea enplegatzea. Mementoan 4 per-
manente gaituk, hori bait hukeen on-
doko galdea...

**A.- Bai, bainan hiztun-arenari ez duk
erantzun...**

AEK- Euskaldun berri ere erraiten
duk, bainan guretzat hiztun berri
erran-nahikorragoa duk. AEKren la-
na duk euskaraz mintzatu edo hitz
eginen duten pertsonak sortzea, hitz-
dunak alo. Gainera hitz hori didakti-
kan Euskadi osoan hartu edo hartzen
ari garen norabideekin bat dator, hots,
metodo komunikatiboek lotzea.

**A.- Ah ba, estilo ta paperik gabe
ikasten dela orain...**

AEK- Eta batez ere besteekin ko-
munikatzen ikasten dela. Ez euskaraz
hainbat eta hainbat ezagupen ukan
bainan euskaraz edozein egoeratan
komunikatzeko gai izan, hori baitugu
beharrezkoenik orain.

**A.- Euskadi osoan erran duk, ze ha-
rreman duzue hegoaldeko AEKrekin?**

AEK- So egizak, zer bera duk bi al-
deetan. Duela 3 urte, 80an, GAU ES-
KOLAK elkarteak sortu genuelarik
hemen, berehala erabaki genuen AEK
barnean koordinatzea, eta geroztik
GAU ESKOLAK-AEK izena hartu
diagu. Arrazoia bistakoa duk: euskara
duk herri berean batzen gaituena eta
euskararen berreskuratzea herri osoan
eraman behar dik, baktokaren proze-
soak eta dinamika errespetatuz bistan
da, bainan egin ahala koordinatuz eta
bilduz, ezen euskararen berreskurat-
zea ezin bait liteke herri osoan eraman
behar dik, baktokaren prozesuak eta
dinamika errespetatuz bistan da, bai-
nan egin ahala koordinatuz eta bilduz,
ezen euskararen berreskuratzea ezin
bait liteke herri konzeptotik berex.

Hortik aparte AEK-ren filosofiare-
kin bat egiten diagu, erran nahi baitu
erakaskuntza progresista, kudeaketa

demokratikoa eta herri dinamika.

**A.- Przesoa eta dinamika ezberdinak
aipatu dituk**

AEK- Bai zeren ta hitzez errex duk
koordinakunde bakar bat izatea,
obratu behar baita gero errealitatean
zinezkoa izan dadin! Ta hor traba
frango ba duk. Alde batetik bi estado-
ren peko izaiteak egoera ta baldintza
ezberdinak ekartzen ditik. Adibidez

FORMATION CONTINUE

Moldakuntza Jarraikia

APPRENDRE
IKASI

PARLER
MINTZATU

SE
PERFECTIONNER
HOBETU

EN BASQUE
Euskara

avec l'Association "GAU ESKOLAK"

jaz hegoaldean gobernu autonomoari
buruz eraman izan den kanpainan ez
diagu kasik batere parte hartu, ez ze-
lako arrunt gure arazoa hemen, eta
hemengo gizartea ez zelako dinamika
horretan sartua. Nahiz eta helburu
bera ukan beste prozesu bat eramaten
diagu hemen, bortsaz egoera eta bal-
dintza politikoei hartaritzen baitgai-
tuzte. Dinamika mailan berdin, zaila
duk koordinatzea hemen mugimendu
arras minoritario baten ardatz kulta-
ralaren partaideetarik bat eta lau libe-
ratu baizik ez duena haizelarik. Hiru
urte ba dik bakarrik elgarretaratu ga-
rela iparraldean. Urratsez urrats joan
behar dik eta Talde Didaktikoaren
ongi koordinatzea, metodo, ikaspro-
zesu, ebaluaketa sistema berak era-
biltzea eta abar pausoz pauso lortuko
dira, ez berehala eta ez artifizialki gai-
netik ezarri. Alfabetatze euskaldunt-
ze mugimenduak bere historia egin-
behar dik hemen, haga hor gora ezar ta
helden garenean piska bat goraxago
ta horrela. Non eta dinamika azkarra-
goa hemen, orduan eta koordinaketa
zinezko eta emankorragoa. Deus ez
delarik, ezer ez da koordinatzerik.

A.- Pesimista?

AEK- Bate. Duela 3 urte ba, hemen
kasik ez zian deus. Eta sortuz ari izan
gaituk eta azkartuz. Hiru urteren bu-

ruan maila batera heldu gaituk bainan
azken biltzar nagusiak haga gorago
ezarria dik, eta hortara goaz. Ondorioz
ba, gehiago agertzen gaituk publikoari
buruz eta, AEK barnian ere azken hi-
labete hauetan gehiago koordinatzen
gaituk eta sendi duk. Adibide argiena
duk iparraldeko AEKk eskatu duela
KORRIKA hemendik abiatzea. Bide
onean goatzik baina ba duk oraino
ibiltzekorik.

**A.- Bukatzeko, oporrak bururatu
bait...**

AEK- Errak eta, euskarak ez dik
oporrak AEKn!

A.- Ze jinkoa aritu zarete bada?

AEK- Udako ikastaldiak ta...

A.- Eta?

AEK- Ba, jauzi handia joanden
82KO udarekin konparatuz geroz. Jaz
erakasleen ikastaldian 10 bat bildu zi-
ren, aurtan 28. Ikasleen barru ikastal-
dian berriz jaz 30 bat, aurtan 69.

A.- Nola azaltzen duzue?

AEK- Maiatza-ekainean eraman
dugun kanpainaren ondorioa dudarik
gabe: Bilintxen 15 liberetan salgai da-
goen «EUSKARA BIDEAN 83»
agerkaria, artikulua, emankizunak,
hitzaldiak, pestak... Horiek orok bere-
na ekarri die: ohartze edo kontzientzi-
hartze azkarrago bat euskararen era-
kasteko edo laster ikasteko, AEK ge-
hiago plazaratzea...

A.- Eta orain urte berria...

AEK- BAI alimaleko ilusio eta
proiektokin. Lokalez kanbiatzen
diagu (helbide berria: 17, Pontrique
Karrika) eta berria gure lan eta xede-
tarako egokiagoa izanen delakoan
giaudek. Beste bi liberatu hartu nahi
genikek, bat Lapurdi kostan, bestea
Uztaritzen ta, horrela estruktura az-
kartu nahi genikek eraketa eta didak-
tika mailetan, azken honetarako per-
manentzia bat sortuz Baionan eta jen-
dea gehiago libratuz. Gero hor zegok
ere 6 orenetara iragatea eta ikusi be-
harko jendeak onartzen duenez eta
zenbat tokitan ardiesten denez. Azke-
nik, orain artekoa gutti balitz bezala,
KORRIKA Baionatik abiatzen zaiguk
eta gaitzeko lana furnitu beharko dia-
gu antolaketan zinez erreusitua izan
dadin. Test bat bezala zaiguk, ardietsi
dugun (ala ez) mailaren neurgailu alo.
Hots urte garrantzitsua. Ontsalaz jauzi
bat ona eman behar genikek, eman
behar diagu, gaur hemen bizi garen
egoeratik ateratzeko eta euskalduntze
alfabetatze mugimenduaren bultzat-
zeko guttienezko baldintza zaigulako.

MAHATSA MAMA-G

'Etxetxo' baserria: txakolinaren sorleku eta gordeleku.

AURRENA MAHATSA BILDU

Berandu xamar ailegatu gara auke-
ran. Mahatsa bildu dute. Otarretan
dago dena. Bete beterik otarrak. Ma-
hats ederra. Ale betekoa. Brilantea.
Tratoretik deskargatzeari ekin diogu
segituan. Ganbaran kolokatuz joan
otar batzuk bestean gainean jarri be-
harra dago.

Tratorea ekarri duen mutil koxko-
rra, bere eskola laguna, laguntzera
etorri diren bi gizon eta bostak ari gara
deskargan. Amona begira. Inork ez dit
galdetu ez nor ez zer naizen. Aurrena
deskargatzea da. (Gero etorri dira

Dena pronto dago mahatsa jotzen
hasteko. Dena dela sukaldetik pasa
gara eta merienda koxkor bat eskaini
digu etxekoandreak. Zer edan nahi
nuen, eta, txakolina, noski!. Horrelako
txakolinik non edango bestela!.

Osabak aldiz nahiago duela ardoa,
«neri parean jarri bata eta bestea eta
ardoa». Zortzi bat lagun dira lagunt-
zera etorritakoak. Golindoko semea
bat, Ziotzaneke Txorianekoa bestea,
Getarikoa hurrengoa, Askisukoa et-
xeko mutil koxkorren laguna, 74 ur-
teko beste aitona piskor bat ere bai...
Hau ari da berriketan. Amonak hart-
zen dio segida. Etxeko nagusia falta
da: tolaean dago hura. Ez da ia hortik

«Indarrarekin etortzen da gora txakolina bukoi barrenean».

kontu horiek. Etxekoandreak esan die
«periodista» naizela, ikustera etorri
naizela, erretratu batzuk ateratzera...).

Ilundu du jada, eta bero dago
oraindik ere. «Aurten kosetxa ederra
etorri da». eta antzekoak entzuten di-
tugu «bi aste hauetako beroak on egin
dio mahatsari».

ateratzen. Lehengoa ere hortxe ikusi
genuen kontu handiarekin kuidauak
egiten tolaeari. Mimatua egiten du en-
grasatzen duenean.

GERO MAHATSA JO

Gora joan da koadrila erdia, gan-
barara handik otarrez otar mahatsa

Zazpirak laurden gutxi dira. Ilun-
ziora inguratu garenerako. Aldapa
bideertzean. Txakolin sailak ezkeres

Segituan hartzen da altura: itsas-
Garate gaina mendi aldera. Askisuta
eta ezkutuan Zumaia.

Bero da oraindik ere. Arrats gon-
t

San Prudentzioko ermita ezker-
bidexka estu eta labur baten azkene-
baserria. Lehengoan etorri ginene-
ikusten da gaur. Kanpotik etorra
jotzera. Etxekoekin batera hamarr

Amona bueltaka etxe atarian. Mi-
katean zaunkaka. Gizon eta emak-
doren aurretikan mutil koxkorral tr-
rrela.

txakolin berria

TSAREN GOXOA

I. URIA

Ilunabarra Getariko San Prudent-
apa handia; bide estua. Mahastiak
kereskubitar.

itsasoa behean. Getaria hondoan.
kisurartean. Artadiko San Miel gero

gorria. Hego haizea.

zkeretara utzi, ostatua eskubitan,
kenean, ehun bat metro, «**Etxetxo**»
eneza baino mugimendu haundiago
orria da jendea mahatsa bildu eta
harri bat lahun ba dira.

an. Hixkor dago oraindik, Zakurra
mahatze badatoz mahatsa bildu on-
rrak tratora otar mahats betez daka-

Atsedan labur bat mahastian: auzoko aitona, Pakita (etxekoandrea), bere semea,
Ziotzaneko 'Txorianekoa', eta nagusiaren anaia.

tolarera botazeko. Beste koadrila er-
dia tolarean. Etxeko nagusiak sardea
hartuta, besteak palarekin, mahatsa
erori hala tolarean hondoan ondo ko-
lokatzen gero zapaldu ahal izateko.

«Jo» esaten diote oraindik baina
egia esan gehiago da zapaltzea. Kua-
dro handiko egurrezko plantxa lodi
bat jaisten da mottorrek mugituta ar-
datz bezala duen tornilo handi batetik.
Burrunda handia ateratzen du. Mant-
so doa gainera. Oso poliki.

Eta piskana piskana, mahatsa za-
paltzen hasten denerako hor hasten da
txakolin ura txulotikan ateratzen.
Haundituz doa txorrua prentza behe-

Burrunda handia dago tolarean.
Apenas hitzegin daiteke. Golindo-
koak, gizon sendoa, heldua (47 urte),
sasoi ederrekoea eta zentzuzkoa, basoa
hartu eta bete egin du txorrotikan.
Probatu du, eta «**ederra**». Probatu du-
gu besteok eta gozo gozoa. «**Amona,**
edan zazu basokada, gero lo seko egin-
go dezu!». Amonaren gustorako go-
rrixa, zuriagoa nahiago du. Gustora
dira: txakolin ura horrela ateratzen
denean, gozoa, ederra ateratzen omen
da gero txakolina.

GERO BARRIKETAN SARTU ETA ENBOTEILATU ARTE

«Ez du dirurik ematen. Jornalak pagatze
ezkerotan ez genuke ezer egingo».

ra datorren heinean.

Prentza jeitsi eta berriz igo. Albotan
geratu den mahatsa erdira bota tonto-
rrera eta berriro ere behera. Jaso be-
rriz, mahatsa sartu erdira eta zapaldu
berriz. Honela lau bost bat aldiz tx-
akolin ur guzia atera arte.

Bukatu da tolareko lana. Otar ge-
hiago geratu dira mahats beteta baina
horiek bihar joko dituzte. Orain zain
egon beharra dago, gauean kupeletan
sartu, egun batzutan bijilatu, gero ba-
rrikak itxi eta utzi txakolina lotan gero
enboteilatu arte.

Pronto dago afaria. Tolarera etorri

da etxekoandrea abisatzera. Erropak aldatu eta han jarri dira gizonezko denak mahaian. «Eseri, eseri». esan diate, «jarri nahi dezun tokian».

Zein nintzen agertu da afaritan, eta ezagutzen omen zituzten nere aita eta aitona zena. Etxekoa bezala orduan. Zopa jan eta tripaki kaxuelkada ederra ekarri digu mahaira. Berriketako gogoa badago. Gustora ari gara hizketan. Hikamika ere sortu da. Atuna nola enboteilatu behar da?. Batek zioen egosi gabe baño marian jarrita nahikoa zela. Besteak ezetz. Egosi beharra zegoela mikrobio denak eta hiltzeko. Besteak jugosoago gelditzen zela egosi gabe.... Honela. Bakoitza berearekin geratu zen azkenean.

Auzoko txalet bateko gizona ere etorri da esne bila. Hau bai ez dela isiltzen. Gazteleraz ari da gainera, ez daki euskaraz.

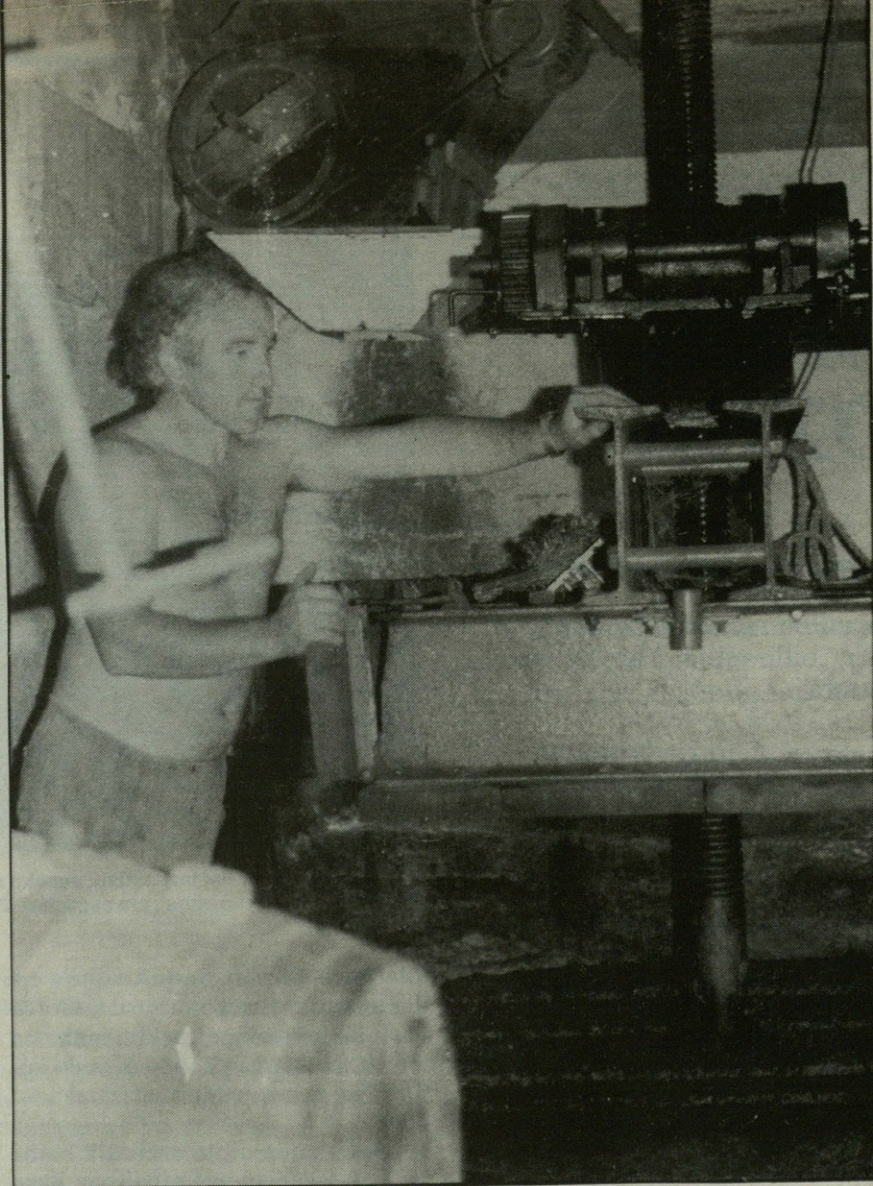
Berandutzen ari da. Hamarrak jada. Badihoaz gizonak. «Bihar seiretan jai ki behar diat lanera joateko». Etxekoekin bakarrik geratu naiz, eta ea pittin bat hitzegiten dugun txakolinaren egiteaz. Tolarera joan gara eta...

«Mahatsa mahastitik etortzen da xestutan; gero tratoriarekin ekartzen du eta sartzen du goian (ganbaran); gero goitik behera botatzen da; gero behean tolaareak estutu, txakoliña aterra eta joaten da jaingerora...Hortik aurrera zer esango dugu ba?».

Hortik aurrera ere gauza gehiago egin beharra dagoela eta, kupeletan sartu beharra dagoela eta...

«Ah, hori da; gero egiten da bonbarekin bodegara eraman. Bodegan barriketan sartu. Barrikan sartu eta utzi. Gero beren zaintzen egon behar du —dio etxekoandreak bere senarrarengatik—, igual goizeko ordubitan, igual goizeko bostetan, zera, barrikeri begiratzeko». «Hauek betetzen ditut gaur gauean, hiru bukoi edo lau; hauek gero irekiten hasten direnean kidaud haundia eukitzen dute, gora hasten dira ta. Prezioarekin edo gora etortzen dira, gora altxatzen dira. Orduan mangera-ekin hartu eta, ta!, ateratzen dut baldera», —nagusiak—.

Ez omen da txakolina segituan hasten gora. Hiru edo lau egun behar izaten omen ditu ura lapikoan bezala irakiten hasteko. Orduan bur-bur-bur hasten denean gauza omen da barrika erdia ere hustutzeko. Brruuu...joaten omen da. Zergatik gertatzen ote den

hau, gehiegi betetzeagatik, edo fermentazioaren gauza lojiko bat bezala; eta, berak ekartzen omen du hori, txakolinak berak.

«Aditu hau eh!; julioaren azkenean egin genuen, 16 bukoi enbotelatuta genituen, eta bat, utzia geneukana, hura enboteilatu genuen. Txakolin hori lagata ta lagata geneukan, eta zer egin zuen?; ba egin zuen, zortzi egunetan, gelditu zen konpletamente dena garbituta. Eta hura eraman zuten aidean. Erten zuen txanpaina bezalakoa eh; Txanpaina bezalakoa, julioaren azkenean eh!. Eta pentsa ezazu besteak eraman zituztela febreroan... martxoa baino lehenago beste hamasei bukoi. Ta saldu eta berriz bila etorrita daudela dena bukatuta».

Barriketan sartu eta hor bukatzen da txakolinaren bigarren bidea. Orain egurrezko sabel ilun eta isil horretan iragan beharko ditu hiru bat hilabete boteilaren argitasunera pasa baino le-

hen. San Anton inguru horretan tokatzen omen da enboteilatzea.

«Ez da sasoi txarra San Antonena. Hortxe izaten da Eneroaren hasieran edota Gabonen bueltan bestela. Klienteak nola dauzkagun, etortzen dira, bueltaka hor ibiltzen dira eta «bueno ilargi honetan egin behar degu», berak esaten dute. Berak dauzkate beren bukoiak hartuta eta esaten dute «bueno, enboteilatu egin behar degu gure hau». Horrelako osteguna edo ostirala, telefonotik deitzen dute eta benga!».

Bukoi denak ez dira berdinak ateratzen nahiz eginaldi berdinekoak izan. «Gero bakoitzari, barrika bakoitzari diferentziak kentzen dizkiote, bateri baino besteari lehenago eta horiek ere bai».

Barrika batetik bestera ateratzen dira diferentziak. Gozoagoa bat, beste mikatzago, bixi puntua haundiago igual besteak. «Egoten dira hemen

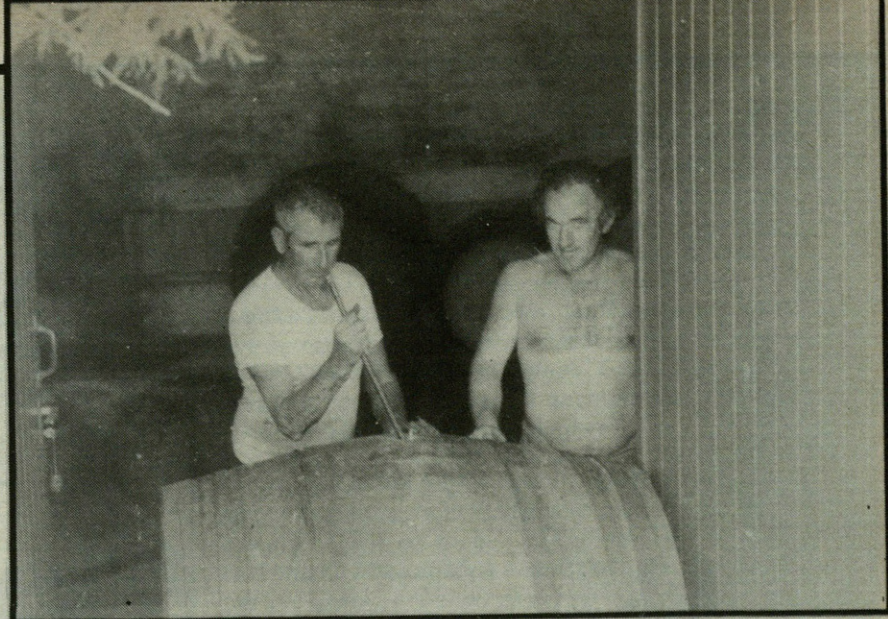
txakolin-zaleak etorri eta elegitzen, ia!, hau hobeagoa zegok, eta besteak, hau. Hor izaten dituzte beraien artean komentarioak. Baina ez dute denak asmatzen.»

Egun hauetan bero izan da. Bero handiak egin ditu mahatsa bildu aurretiko azken bi asteotan. Ona omen da hori mahatsarentzat. «Ondo egin dio horrek mahatsari, briloa eta dena atera dio. Euri handi haiek izan zirenean, nola esango nizuke nik, momentu batean letxuga piloa zegoen kanpoan eta egin zen euri harekin, dena alperrik galdu zen. Eta mahatsa ere halaxe zetorren. Eta egin zen mahats hau lehor zera hau etorri denean... ba sendatu; usteltzen zegoen bestela, usteltzera zihoan. Mahatsa gozoa atera da ordea. Oso ona izan da kosetxa guretzako; guretzako behintzat,... beste batzuk esango dute...»

Txakolin mahatsa dena tankera berekoa baldin bada ere, sorta estu eta ale txikikoa, tartean tartean ikusten dira mahats beltzak. Horiek ere txakolin mahatsak omen dira. Arbola beltzekoak. Horren ura txakolina egitekoa da, ez ardoa egitekoa. Hori arrosagoa ateratzen da eta bestea baino gozoagoa. Zuria bizixeagoa da, beltza gozoagoa; suabeagoa.

Aitatu diet nola takolingile zenbaiten Naparrotikan eta ekartzen duten mahatsa. Mahatsa gainera nola ez den berdina izaten, nola ez den txakolin mahatsa, kimika eta bota behar izaten dizkiete itxura emateko. Horrela adituta gaude gu. Orduan hori esan, eta honela erantzun didate: «Guk geuk egiten dugu geure kosetxarekin baka-rrik. Orain, iruditzen bazaio beste bati egingo du, bere etxeko kosetxa gutxitxo baldin badu ekarriko du beste nonbaitetik eta gero hemen nahastu eta egin. Guk izan ditugu proposizioak ekarri eta gurearekin nahasteko. Baina ez! Guk ez dugu nahi! Barrika bat baldin bada, barrika bat, baina hura izan dadila hemengoa, etxekoa. Ez du gu kimikarik nahi».

Egindako txakolin guztia kolokatu-ta daukate. Egia esan osatu ezinean ibiltzen omen dira, bainan kanpokorik ez dute inolaz ere nahi. Beste kontu bat da gero txakolin honekin ze diru ateratzen duten. Eta diru handirik ez, egia. Amonak (ez omen da amona, soltera dela baina nola guztiek amona deitzen dioten, ba amona) eman zigun lehengoan arrazoa: «Dirua emango

balu etxe hau honezkero ez litzateke 'etxetxo' izango. Denak sonbreroarekin eta horrela ibiliko ginateke».

«Dirua? Batere ez. Guk pasatzen ditugun ordu guztien apuntia hartu eta... Laguntzera etortzen direnak ere bere borondatez etortzen dira (Amonak esan digu karitatea egitera bezala etortzen direla), lanetik erten eta guri laguntzera etortzen dira. Baina jornala pagatu behar bagenu... ez dago ezer egiterik. Segituan bukatuko genuke, zergatikan gaurko eskulanarekin ez dago pagatzerik. Horiek egiten dutena, eta honek (senarragatik) urte guziak sartzen dituen orduak kontutan hartuta, eta gero mahastian behar izaten diren kuidauroko abonoak, eta sulfatuak eta... ez dago ezer egiterik. Ez da orain esatea 'txakolinarekin dirua hartu dute'. Egia, jasotzen da. Baina gastatu ere bai. Askok gastatu gainera, inork uste baino gehiago.»

«Aurrena podatu, gero lotu (orain mahatsa bildu ondoren, eta podatu ondoren garbitu, eta arbolan arteko adarrak lotu egin behar izaten dituzte zumiarekin). Nola jardinetako platanuak eta egiten dituzte Donostian eta?... ba estilo horretara. Gero martxo aldean belarra galtzeko botika bota behar izaten zaio. Gero, martxoaren azkenean edo, abarilean sulfatoa eman behar izaten zaio».

Lehenengo podatu, gero amarratu, gero azpiko botika hori bota eta gero hurrena sulfatua. Horiek dira egin behar direnak, derrigorrezkoak.

Horiek dira egin beharrekoak baina ez denak, kuidauro handia behar izaten baitituzte mahastiek. Alea hasten denean gaitza sortzen omen da. Lehenagore ere bai ostroarekin. Ostroan agert-

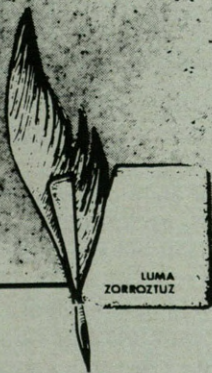
zen bada gaitza gero alean ere bai. Botika eman eta orduan kortatu behar da hori.

«Gu ondo preparatuta gaude dena elektrikarekin eta. Baina nekea da. Segi egin behar izaten zaio, segi eh. Eman egin behar zaio botika, ze, sartzen bada enfermedadea... Aurten gainera aspaldiko gehiena sartu zaio. Galdu, ez da galdu kortatu egin gure-lako, azkar ibili ginen eta. Toki askotan izan da gainera. Ez gurean bakarrik».

Baditu ordea sekreto gehiago txakolina egiteak. Dena naturala da. Hori bai. Egia. Geronek ikusi dugu geure begiekin. Baina badira zenbait gauza kalekumeok ahazturik ditugunak. Ilargiaren eragina esatebaterako. Ilargiak ere ba omen du eragina txakolinaren gainean.

«Ilberriko ostirala ilbehera, eta ilbeherako ostirala ilberria. Hori begiratzen diote. Askok begiratzen diote eh, enboteilatzeako asunto horretan txakolinaren mugimenduan ikusten da detaile bat, gauza bat, barrika batek izaten du zera piskat, jarria, zera txiki bat, eta ilberriaren mugimenduan handik mugimendua atera izan diogu, zerbaiten detaileak. Xeoxe eh! gutxi edo gehiago han ateratzen dio. Eta batzuk ba daude 'zera, txorakeriak!' eta hala uste dutenak; baina zeozter ba du, istori horrek. Ba daude zaharrak, pertsona edadetuak, Mendiolanekoak eta, horrela, horri begiratzen diotenak. Eta nik beti esango dut horrek zeozter ba duela».

Gaurkoz nahikoa dugu. Berandu da eta joan beharra dago. «Hurrena ere etorri» esan didate, eta baietz. Egingo diegu bixita txakolina pronto dago-nean edo...

GARTZELAN DAGOEN TOMAS TRIFOL EUSKAL PRENTSAREN BULTZATZAILEARI

J.R. ETXEBARRIA

Aspaldiko laguna:

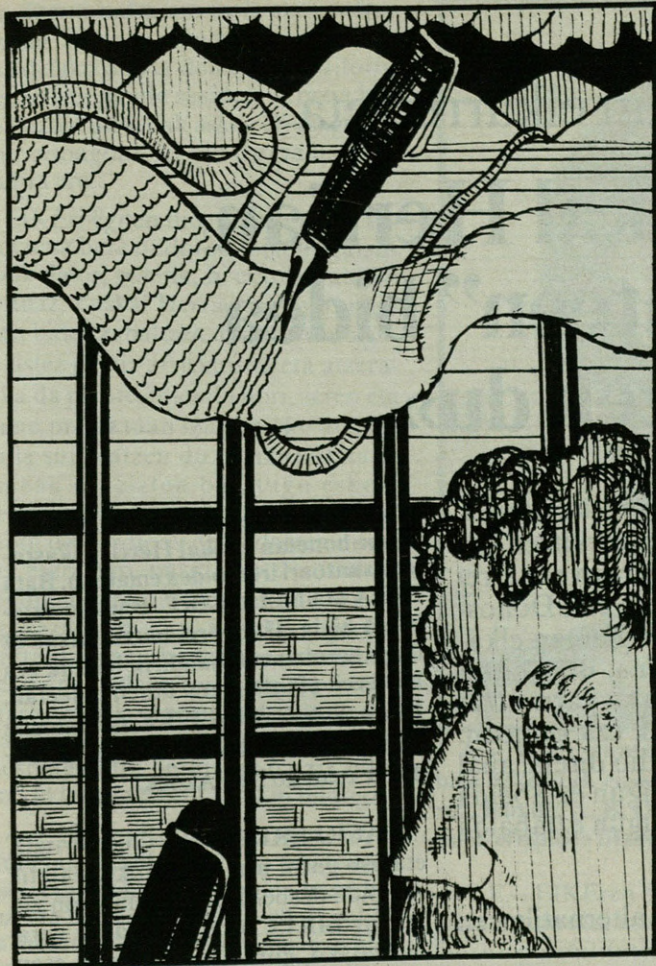
Erdi ahantzirik zeuzkeat, geure Herrian txakur gaitzize-nez izendatzen ditugun pertsonaia beldurgarriek askatasuna lapurtu ziateneko egun ilun haik. Denbora hain bizkor eta etengabe baitoa! Ahanzten ez dudana, hirekin euskarazko prentsaren lan isil eta neketsuetan lanean gabiltzanok ahanzten ez duguna, hi eta hire moduko asko eta asko, gartzela bihozgabe horietan usteltzen ari zaretela odolusten, guretzat hain beharrezko den indarra erabili ezinik.

Irakurri nizekian, pairatu hituen torturen azalpenak eta sinetsiez «askoren mina ez dela, ezin litekeela leloen atsegina». Eta gu ez gaituk leloak.

Gartzeletako adiskideak, estatuko herensugeak bere bote-regotara asetzeko eskaintzantzekoak zarete, aintzinako ohi-tura zaharretan ez dakit nongo jainko krudelaren haserreareta baretzeko eskaintzen ziren haur edo neska gazteen sakrifizioetan gertatzen ei zenaren antzera, zuen bizirik dirautenak, dirauzuenak.

Barkatuko didak horrelako gauzak esatetik hastea. Urteetan ezin eutsirik dudana/dugun amorruren azaleko agerpena besterik ez baita, amorrua bera ezin baitezaket hitzez ager, papera erabat belztu ezean. Baina, zertarako luzatuko dut kalamatika? Agian gure ingurukoen berri jakitea gurago izango duk, ez?

Gogoratzen al haiz ANAITASUNA aldizkariaz. Nola ez?

Zenbat izerdi ez ote huen bertan isuri! Izan ere, bertan lan egiteagatik leporatzen zian poliziak karguren bat, euskal prentsa aurrerantz ateratzen saiatzea dilutua bailitzen. Ba, ondo dakianez, aldizkaria bere haran geratu zen arren, ekonomi arazoengatik batez ere, aldizkarian idazten genuenok, elkarlanean segitzen diagu, idazten eta idazten, euskara hutsezko kazetaritza gero eta posibleago eta beharrezkoago

dela pentsatuz. EGUNON egunkarian eta ARGIAN idazten diagu nagusiki. Alde horretatik hik hainbeste lan egin hue-neko ANAITASUNA hilda edo lozorroan dagoen arren, lasai egon haiteke, bertakook euskal prentsa lortzeko asmo berberekin baitihardugu. Lanerako azpiegitura ere hobatuz zihoak. Poztu egingo hintzateke, ARGIAN lortu den makineria berria ikustean. Ordenadorea, eta aldizkariaren banaketarako estalkiak prestatzeko; fotokonposizio-prozesu osoa ere bertan egiten diate, prozesua bizkortuz eta merketuz; eta abar. Sinetsi ere ez huke egingo. Guztiok oso ilusionaturik geudek, ezer onik eginez joango garelakoan; eta hik ere horretan poza hartzea gura genikek.

Zer moduz doa horko bizitza? Aspertu egiten al haiz gehiegi ala denbora umorez (umore beltzez) hiltzeko biderik asmatu al duk, al duzue? Beharbada zerbait ikasten edo euskarazko irakastaldiak ematen edo antzerako ekitalditortan ibiliko haiz, ez baitaiz geldi egoten dakiten horietakoa. A! Ohartxo bat euskara irakasten segitzen baduk. Hi ekin hakio «eta» bidezko euskarari, hizkuntza arrotzez berba egiten duten txakurrek dudatan egon nauk zakur idazteko, baina badaezpada hiru letra horik batera ez pintura ez monopolio eran ere ikusi nahi ez badituzte ere. Barregarria gerta zitekean orduko itsukeria, zeukan alde tragikoagatik izan ez balitz. Agian egun batez sorgin-ehiza famatuen jarraipen gisa agertuko dituk gai horik historilari ikertzaileen lanetan, gaur egunean akelarreetako kontuak edo sorgin-erreetak agertzen diren modura. Agian egun batez jaikiko dituk egiazko zuberotarrak, egiazko euskaldunak, tirano arrotzen hiltzeko.

Gutun honen bidez esatera natorrena, idazle-taldeko guztiek ahobatez eskatu didatena, euskal kazetariak ahanzteko ez zauzkatagula duk, bestek terroristatzak hartzen bazaituztete ere. Eta eskutitza hiri zuzendu badiagu ere, modu berean hartzen dizkiagu hirekin dauden guztiak, idazle finak, langile gogorak, elizak abandonaturik dauzkan kideak, zapalkuntzak deusezteko bizia emateraino prest dauden gudariak, bidegabeko epaiketa zitalen bidez hezurrak itzalpean lizuntzera kondenatuak, herria izutzeko zigor-ekitaldietan inoiz ezer egin gabe zigorra jasanak,...Guztioi geure agurrik anai-korrena. Eta hiri, adiskide, besarkada'beroa, beti bezain egosgogorra iraungo dualakoan.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

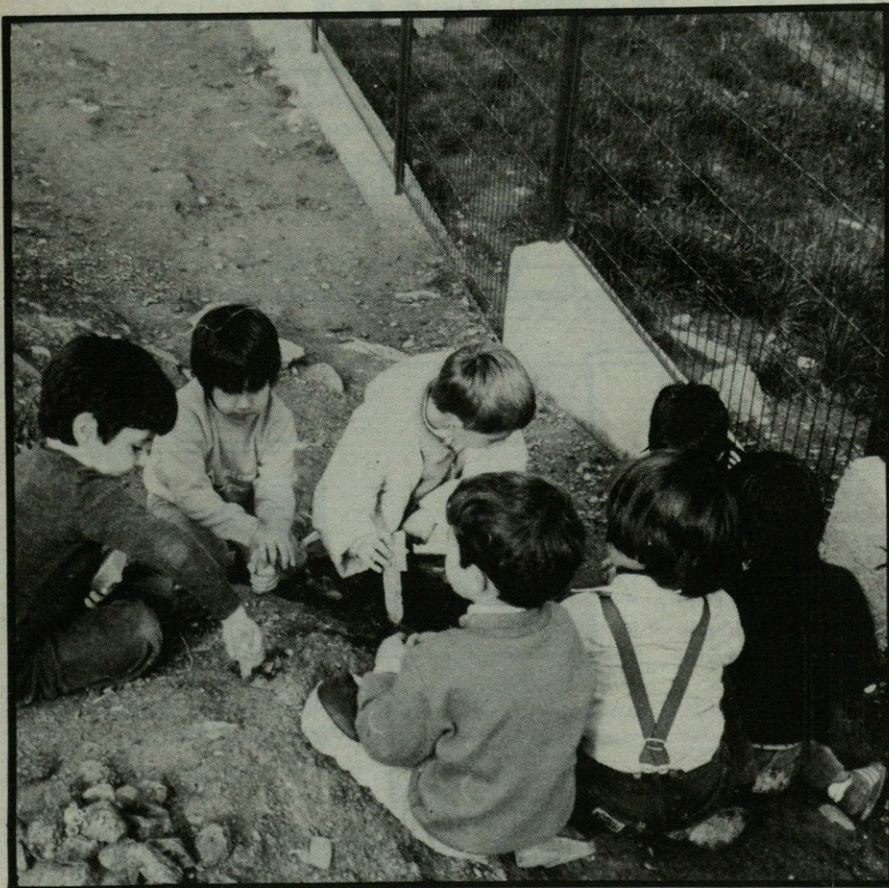
Donostia (12)
T. 28 33 99

Tasio Erkiziarekin elkarrizketa

«EIKEk, Euskal Herrian “bi komunitateen” bidea zabaltzen du»

Ikastola mundua urduri dago. Euskal Herriak bere euskalduntze bidean sortu duen errealtate serioena kinka larrian aurkitzen da. Garai berriak, bide berriak eskatzen ditu nahiz eta arazo zaharrei erantzuteko izan. Joan zen astean Kilometroak83 zela eta, Donostiako Ikastolen Elkarteko Gotzon Mujikarekin izan genuen elkarrizketan ikus zitekeen jadanik arazoaren sakontasuna. Bere hitzei egin genien sarreraren sinestezina zitzaila horrelako garrantzia duen puntu bati buruz arkitzen genuen jakintasunik eza genioen. Eta horri heldu diogu: gure aldizkariaren orriak medio direla, ahal dugun neurrian, gaia plazaratu eta ea beharrezko zaigun eztabaida hori gorpuzten dugun. Aстетik aстера kaleratuko ditugun eztabaida eta eritziek bide bat izan nahi dute.

Oraingoan, Tasio Erkiziarengana jo dugu, EEPA alternatibaren defendatzaile tinkoarengana.

ARGIA.— Bi proiektu aurkezten dira une honetan Euskal Herrian ikastolen asuntuari irtenbidea emateko. Bata EEPA eta bestea EIKE. Badago eztabaida bizia. Hala ere, batzuentzat ez dago bereiztasun handirik batzuk eta besteek planteiatzen duten bideetan. Beste zenbaitentzat EIKE da oraingo posible den bide bakarra. Orokorki zer duzue esateko EEPAkoek?

TASIO ERKIZIA.— Gure eritziz, eta oso garbi utzi nahi nuke, batetik oso bide desberdinak direla, hain zuzen ere EIKEk kontrako bidetik garmatzalako, gure ustez, eta egia esan, EEPAk planteiatzen duen alternatibak, gure helburu osoa ez bada ere, helbururuntz garmatza. EIKEk eskola regionalista bat sortzen duela uste dugu, eta EEPAk planteiatzen duen bidea eskola nazionalaren, baina euskal eskola nazionalaren bidetik doala uste dugu. Bestetik, gure eritzia orokorki matizatuaz, azpimarratu nahi nuke gaur egun aurrera eramane daitekeen bidea dela, hau da, posiblea dela, eta areago bide zuzena hori dela. EIKEn aldekoek behin eta berriro planteiatzen dute gaur egun madrildarren kulpaz ez dela posible EEPAren bidea aurrera eramatea, hain zuzen horrekin errekonozituz hori izango litzatekeela biderik zuzenena.

ARGIA.— Baina posibilitate gehienak dituen...

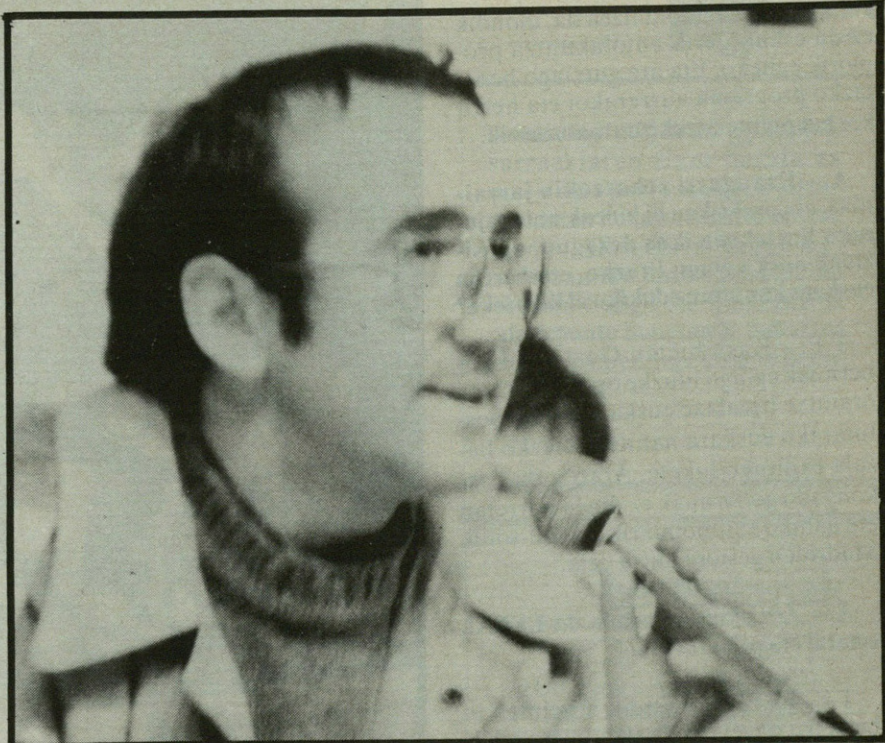
T.E.— Ez dago ukatzerik EIKE alternatiba bai irakasle eta gurasoentzat ikuspuntu ekonomikotik eta epe laburrera karamelo goxo eta tentagarria dela, baina karamelo izateak ez du esan nahi bide zuzena denik. Ikastolak sortu zirenean bai gurasoek bai irakasleek aukeratu zuten bidea ez zen errezena izan eta orain guk planteiat-

zen dugun bidea ere zaila eta kontra-koa da. Ez dugu uste zaila eta kontra-koa delako onena denik baina aitortu beharrean gaude sasedemokrazia honek uzten dituenak askoz errezago eta komodoagoak izaten direla ustelak badira ere.

EIKeri egiten diogun kritikarik zorrotzena bere ondoren soziolinguistikotik dator, batetik, bi eskola publiko sortuaz, Euskal Herrian bi komunitateen bidea zabaltzen dugulako eta gure ustez guztiz arriskutsua eta atzerakoa da planteiamendu hori, zeren eta nazio projektuan izugarrizko atzerakada suposatzen du. Txiki-txikitatik umeak bereizten baditugu eskola desberdinetan, eta hain zuzen kontzeptu desberdinak defendatzen dituzten eskoletan, nazio kontzientzia eta sentimenduak haurren hausten eta deusezten ari gara. Bestetik esan beharra daukagu baita ere euskalduntzeko ere ez dela hori bide egokiena, ikastolek asko aportatu dezakete euskalduntze alorrean baina ez juridikoki bestengandik bereiztuz baizik elkarrekin lanean eta elkarrekin bilduaz.

A.— Has gaitzen zehazten. Ezjakintasun handia ageri da jendearen esanetan bi bideen eztabaida horri buruz, eta hau argitzeko biderik egoekiena puntu zehatz batzuren aurrean bien arteko eritzi desberdinak jakitea litzateke. EIKeren defendatzaileek puntu hauei erantzuteko aukera izango dute hurrengo asteetan. Zuk zer deritzozu irakaslegoaren kontratazioari buruz? Zer deritzozu alor horretan EIKEk duen planteiamenduari?

T.E.— EIKE onartzen duten ikastoletako langileak organismo autonomoaren langile bilakatuko dira; beraz, nolabaiteko funtzionariado izango lirateke baina euskal funtzionario gorpuztik sortu gabe, hain zuzen, baskongado gobernuak ez duelako ahalmenik horretarako. Eta era horretan zehaztu eta azpimarratu nahi genuke euskal funtzionariadoaren aldekoak garelako noski, eta alde horretatik behar den borroka egiteko prest gaude. Baina ez gaude prest ahalmen hori ez daukan gobernu baten titere edo morroi faltsuak izateko. Beraien argumentua euskal funtzionariadoa poliki poliki lortu behar den gauza dela da. Eta gu horrekin ados gaude. Baina arazoa ez da zuzentzen organismo paralelo batzu sortuaz, baizik eta Madriletik behar diren eskubideak lortuaz. EIKEko langilegoa itxuraz bakarrik izango da funtzionariadoa eta bide horretatik langilegoaren zatiketa latza eta gogorra lortzen da.

A.— Beste puntu garrantzitsu bat bide bakoitzak euskararen ereduari buruz, hau da, A, B, D motetakoei buruz duen erizpidea litzateke.

T.E.— EIKeren bidea edo EEParen bidea onartuz, euskararen ereduari buruz posibilitate berdinak daude, baskongadetako gobernuak nahiko badu eskola transferituekin, EEParen bidetik ekiparatu nahi duten ikastoletan, eta EIKEn sartzen direnetan, euskararen projektu berdina eraman dezakete. Hau da, euskarari buruzko plangintza osatzen duten pertsona eta administralgoa berdin berdinak direlako kasu bietan. Bi bideetan, beraz, arrisku berdinak ikusten ditugu haurrak behar den bezala ez euskalduntzeko. Posibilitate eta arrisku berdina hortaz. Askotan kritikatu dugu Gasteizko gobernuaren plangintza eza. Baina uste dugu plangintza ezaren ondorio negargarriak bi kasuetan berdin berdin nabaritutako liratekeela. Une honetan euskara bi bideetarako transferitua dagoelako. Euskararen plangintza Eusko Jaurlaritzaren eskutan dago.

A.— Nola geratuko litzateke guraso eta irakasleen partizipazioa gestio eta gainerako irakaskuntza organoetan?

T.E.— Arlo honetan ere, demagogia ugari egiten ari dira EEParen bidetik gurasoen partizipazioa guztiz deuseztua geldituko dela esanaz. Hau guk guztiz ukatzen dugu. Hain zuzen ere, EIKeren projektua Estatuko lege organikoetan finkatzen delako eta LOCE delako lege horretan finkatua bada gero lege berrian finkatu beharko da, hau da, LODen. EIKEk arlo horretan ez digu pausu aurrerakoirik planteiatzen, baizik eta zeinbat arlotan ikastola pribaturuntz zuzentzen gaitu.

A.— Eta irakaskuntzaren gaitzerrenda, hau da, programazioa, noren esku geratuko litzateke?

T.E.— Horretaz esan beharra dago bi kasuetan ez daukatela behar duten autonomiarik, izan ere, baskongado gobernuak autonomi estatutuaren arauera duen ahalmen bakarra Madriderik inposatzen duen programa

‘Txiki-txikitatik umeak bereizten baditugu eskola desberdinetan, eta kontzeptu desberdinak defendatzen dituzten eskoletan, nazio kontzientzia haurren hausten ar gara’.

konkretatu edo moldatzea da, inondik ez du eskubiderik antolakuntza propiorik egiteko. Eta are gutxiago benetazko programa aurrerakoi eta herrikoi bat planteiatzeko autonomiarik.

A.— Ezaugarri zehatzekin jarraituaz, eta praktikan bi bideak nola jautuko liratekeen ikus dezagun, oposizioak nork egingo lituzke, eta bertan euskara kontutan edukiko al litzateke?

T.E.— Kasu bietan Gasteizko gobernuak egingo lituzke oposizioak, eta oraintxe bezalaxe euskarazko lanpostutarako euskara nahitanahiezko bezala exijituko lukete. Arazoa da baskongado gobernuak ez duela horretan ere nahiko autonomiarik eta soilik Madriden gestore hutsa dela.

A.— Zer planteiamendu du EEPAk estatal eta pribatuekiko?

T.E.— EEPA oraindik mugimendu berri bat da, eta ez du nahiko indarrik, edo ez du guk nahi genukeen adina indarrik, ez eskola transferituetan, ez ikastoletan, eta ez pribatuetan baina eskola transferituari dagokionez guretzat funtsezko erreibindikapena da Euskal Herriko eskola guztiak euskalduntzea. Eta horrekin batera eskoletan benetako gestio herrikoi eta demokratikoa lortzea. Eta noski, guztiz inportantea ikusten dugu Euskal Herriko eskola publiko bakarraren bide-tik eskola estataleko langilegoa eta ikastoletako langilegoaren artean batasuna lortzea. Lehenik elkarlanean jarriaz, eta lehenbailehen profesional egoera berdina lortuz. Eskola pribatuaren euskaltasunak ere preokupatzen gaitu baina oraingoz ez dugu horretarako plangintza zehatzik, hain zuzen, EEPA eskola estatal eta ikastolen arteko konbergentzia bultzatu nahirik sortu delako.

A.— EEPAr buruzko beldur bat ere zabaldu da zenbait gurasoren artean, hau da, ikastoletako umeen sakabanatzearena. Hortaz, ikastoletako umeak, estataletan sakabanatu eta euskaldun lineak eskola guztietan zabaldu, bai ala ez?

‘Maltzurkeriaz susmoak zabaltzen ari dira ikastoletako gurasoen artean; baina guk ez dugu onartzen ikastoletako haurrak beste eskoletan banatzerik’.

‘Demagogia egiten ari dira EEParen bide-tik gurasoen partizipazioa deusezteko dela esanez. EIK Eren projektua Estatuko lege organikoetan finkatzen da eta ez du horretan pausu aurrerakoirik planteiatzen’.

T.E.— Gezurrez eta maltzurkeriaz zabaltzen ari dira ikastoletako gurasoen artean horrelako susmoak, eta guk garbi utzi behar duguna horretaz hauxe da, lehenik guk ez dugula onartzen inola ere ikastoletako haurrak beste eskoletan banatzea. Guk exijitzen dugu orain ikastolak garen eskolak oraintxe bezala jarraitzea, dauden irakasle eta haur guztiekin. Beraz, ez dugu inola ere onartzen banatzea. Bestetik, euskarari dagokionez, guk exijitu dugu orain arte jarraitu dugun bidea jarraitzea eta hain zuzen adibide gisa esan beharra daukagu Santutxuko Ikastolan, erdal giro bate-tan txertaturik egon arren, D deritzon eredia jarraitzen dugula eta adminis-

traritzari exijitzen diogula eskola transferituekin ekiparatzen garenean errespetatzea orain arte jarraitu dugun bide berdina.

A.— Ez al dago hortaz, ikastolak deusezteko arriskurik EEParen bide-tik?

T.E.— Hain zuzen hori da erdigezur edo semiegia bat zeren guretzat funtsezkoa bait da ikastolek beren nortasuna mantentzea eta hori lortzeko lau baldintza ipini ditugu negoziaketarako. Bat, ikastolak eskola euskaldunak izan daitezela eta ez elebidunak. Bi, gestio demokratikoaren arloan lortutako autogestio maila errespetatzea. Hiru, irakasle eta ez irakasle direnen postua ziurtatzea. Eta laugarrena patrimonioari dagokio, eta arlo horretan exijitzen dugu iadanik dauden egoerei erantzun posible eta egoki bat ematea, baina esan beharra dago alde horretatik EIKE eta EEPA berdina berdina daudela.

L. BASTIDA

musika

ITOIZ-EN «MUSIKAZ BLAI» KALERATZEKO ZORIAN.— Ez da gauza berria Itoiz rock taldeak eskutartean beste disko berri baten gaia zerabilela. Berri beroagoak badira, halere. Izena «Musikaz blai» izango da, eta dagoeneko grabazioa eginda kaleratu ahal izan arte tramite ttipi batzu ez omen zaizkie falta. Detaile interesgarri bat produkzioaren kostu altuak dira, grabazioa Madrilén egin bait dute, eta azetatoaren ebaketa egiteko Londres a eraman bait dute. Gainerantzeko ñabarduretan ere ez dira batere motz ibili eta denetara sortu den kostua ohi ez bezala gertatu omen da. Diskoa «Elkar» argitaletxeak aterako du merkatura, eta bukatzeko esan beharra dago estilo aldetik disko honek ez duela suposatuko norabide aldaketa handirik Itoizen ibilbidearen barnean.

literatura

ELLIOT-EN POEMA GUZTIAK, ARESTI, SARRI ETA JUARISTI-REN ESKUTIK.— Zenbaitek gogoratuko ditu duela urte batzu «Pott» aldizkarian eta Arestik euskaraturik azaldu ziren T.S. Elliot-en poema batzu. Halere, bagenekien beste asko ere argitaratugabeak zeudela eta oso modu berezi batez euskaratutakoak gainera. Orain, Elliot poeta anglofono handiaren gainerako poemen itzulpena Joseba Sarrionandia eta Jon Juaristi-ren kargu joan direlarik, obra guztien argitaratzeari ekin behar omen diote «Hordago» argitaletxearen bitartez. Horrela itzulpenezko liburu guxti kaleratu da azken aldian eta dudarik ez mesedegarri suerta daitekeela. Nola ez, eta urte bolada honetan honelako gauza guztiekin gertatzen den bezala, Durangoko Azokarako izango duzue eskueran.

euskal kulturaz

Sabin

TXU TXU MU TXU KA

antzerkia

EUGENIO AROZENAREN BULEGOA, «ANTZERTI» KO IKASLEEK ERASO EGINDA.— Eusko Jauriaritzak montatutako «Antzerti» eskolako ikasleek beren dohaiak erakusten hasiak dira kurtsoa amaitu aurretik ere. Oso funtzio polita protagonizatu omen zuten joan den astean bertako zuzendaria den Eugenio Arozenaren bulegora sartu eta dena hankaz gora jarri zutenean, Eugenioren beraren presentziaz eta ikasleen kupida txikiena ere jaso gabe. Istiluaren jatorria bertako ikasle batzu injustoki kalean utzi zituen erabaki batetan aurkitu behar da. Izan ere, urtero izan ohi dira iskanbilak gai berdinarekin eta badirudi ez dutela administrazioek eskarmenturik hartzen. Ikasleen protestarekin azkenean onartu egin dituzte antza (aurreko guztietan

bezala, hori ere) baina egin zuten sarraskiaren zigor bezala ez omen dute beste ikasleek jasotzen duten beka horietatik batere jasoko. Hau idatzi dugun momentuan ere baziren oraindino tirabira frango eta litekeena da afera puntu honetan ez bukatzea eta jarraipen luzexangorik eukitzea.

bertsolariak

BERTSOLARI TXAPELKETAREN LIBURUA, OLBI-DOAN ITXURAZ.— Behar bada gaizki ohituta gintuen Antonio Zavalak aurreko aldian bertsoak biltzen zituen liburua Txapelketa baino aste gutxi geroago «Auspoa» liburutegian argitaratuz. Azken Txapelketa-koak, berriz, aspalditik jakin zen berak ez zituela aterako tartean bertso gogorregiak omen zeuden eta. Baina hori ez da okerrera. Okerrera da beste inork ere ez duela ateratzeko asmorik. Eta «beste inor» diogunean Euskaltzaindiaz mintzo gara, bistan da. Zeren Txapelketaren bertsoen bilduma edozein kasutan argitaratzearen ardura berari bait dagokio, eta ez ditugu ahots ozenez aipatu nahi agerian dauden arrazoinak. Edo bai, ze arraio, zeren garbi dago Euskaltzaindia ez dela azken aldi honetan bederen inpartzialitate eta zabaltasun politiko eta ideologikoaren aldetik proposa daitekeen eredurik errugabeena, eta linea horren barnean normala da Txapelketaren zenbait bertsoen zabaltzeari lagundu nahi ez izatea. Baina hori normala bada ere, normalagoa da guk protesta egitea, eta lehenbailehen argitara dezatela eskatzea. Nahiz eta jakin Euskaltzaindiatik ia inork ez duela ARGIA irakurtzen. Baina horrek beste hainbeste lerro mereziko lituzke.

ballet théâtre de l'arche: «May B»

BECKETT en KEINUA

MAK.

Samuel Beckett idazlearen munduan barneratzea ez zitzaidan erraza izan. Nolabaiteko goragalea sortuarazi izan didate liburu asko idatzi dituzten idazleak; baina, gehienbat, bere izena da gustatzen ez zaidana.

«Godoten zai» antzerki lana irakurri nuen lehenik eta gerora, ulertu gabe ulertzen den mundu batean

murgildu nintzen: Beckett munduan.

Hitzen boterea, hitz aukeratu batzuren boterea, batez ere ziurtasun gabeko eta ahul agertzen diren hitzen boterea. Eta matematika. Eta kolore zuria. Guztia kutsatuz. Zerora daraman ibilbide amaiezin eta kalkulatu ezarian trazatuz.

Ballet Théâtre de l'arche

Beckett mundua hartu du eta eszenatokian ipini du. May B izenez bataiatuz. Zaharrak eta elbarriak hodei txuri batez inguraturik trabesko foko ahul batzuren argipean.

Mugimendu matematikoz pertsonaia finkatu batzuk agertzen dira, folklore kutsuko dantza obszenoetan. Gizartearen gonparazio groteskoa. Zahartzarora,

haurzaroaren bentajik gabeko bigarren haurtzarora. Degradazioaren gorena gorputzak ia gorpu direnean eta posturak aldaezin. Edo nor.

Bigarren zatian eszenarioa txuritu eta arzillazko maskarak erori direnean Beckett pertsonai ezberdinak agertzen dira elkarrekin. Itxuaren urtemuga kunplitzeko.

Argumentorik gabeko obra honek mila interpretazio sortarazi ditzazke. Maguy Marin obra honen zuzendariak EGIN egunkariari egindako deklarazio batzutan honela zioen: «Testoa baino gehiago, bere obran (Beckett obran) garrantzia duena eszenarioan gertatzen denaren deskribzioa da, antzezleen mugimenduak». Obran agertzen den testo bakarra zerbitzariak botatzen duena da: «Fini, c'est fini, ca va finir, ca va peut-être finir».

Eta ez da bukatzen, bukatzen ez den bukaera. Azken hoge minututan zahar batek ingelesez kantatzen duen melodiatxo bezala, beti berbera eta azkenerako diferentziak bilatzen saiatzen gara.

Txaloak miseriari edo lan on bati? Ikusleak irainak asimilatze edo distantziatzeko abilitate aparta du. Teatroa eta dantza. Matematika eta txuria. Beckett keinua.

THE POLICE BARCELONAN

POLIZIAREN ZIGORRA

L. Apurra.

Autobusean: 10 ordu

Ohizko atzerapenarekin aterata zen busa. Bertan beltzez jantzitako sasi-punky atzeratuak, modernoak eta hortarak ere bai, arrunt jantzen duen jendearekin batera. Jende gaztea eta baita hirurogeitapiko urtetako gizon bat ere. Autobusa martxan jarri orduko kanuto usaia. The Strangers «No more Heroes anymore» kantatuz.

Ondorengo tratua presajiatuz bezala jendea lasai, lasaiegi, bronkarako gogo gutxi. Azpiroz inguruan aurpegi zurbilak, plastikozko boltsak, bazpare. Bideoak animaliak lasaitzen omen ditu: Gorka Knorr agertzean aurrera korritu zinta.

Zaragoza inguruan bazkaltzeko pausa. Eguzkia kupidagabe. Kamioizaleen ohizko geltokia da gasolinategi hori. Ifarramerikar filma baterako eszenatokia. Jendea garagardo plastikokutxetan eserita, zedro batzuren itzal xumea profitatuz. Whiskya agertzen da. Eskuz-esku. Jendea anfetabila. Irrati eta prentsako jakitunek John Lennonen eragin sozialari buruz diskutitzen dute. Beraiek ere zaharregirockerako-gaztegi heriotzerako. Euskaldun

nahiko inguru horietan. Esan nahi da jendea euskaraz hizketan aditu zitekeela. Maria goxua ifarraldekoa.

Estadioan: Polizia kanpoan eta barruan

Estadiora sartzea lortzean (kanpoan geratu dira zerbeza latak, whisky petaka, anfetarik ez, baina belarra bai) lehen berri txarra konfirmatzen da: ez dago telonerrorik «Flock of Seagulls»ek ez du aktuatu.

Zai egon beharra eta liluratzeko hasi: hori goko pila! Tamaina eta modu guztitakoak, giratzaileak, kolorez aldatzen dutenak, kamioiak, espiluak, laranjak, berdeak, lilak, moreak, txuriak, horiak, urdinak, berdeak, lapitzak bezala: gorri-urdinak.

Estadioko eserleku guztiak betetzen doaz, jende konzentrazio izugarria eta polizia ez dator. Bozgorailuetako musika isiltzean jendeak oihu egiten du. Argiek failatzen dute baina ez da nabaritu ere egingo.

Eta azaltzen dira: Coppe-land, Summers eta Sting. Hirurak baina batez ere, Sting. Txonkatilerainoko bota estu beltz batzurekin, kremaileira-askodun praka gorri ajeatuak eta niki urdin koloregabetuaren gainean kazadora hori baldar bat, pañueloa lepoan lapurren gisa. Ilea sineskaitzki kirrua, puntan, planta ederrekoa da eta gainera bere urtemuga kunplitzen da (jendeak kontzertu bukaeran happy birthday hortera kantatuko dio hogeitamar kandel erraldoi itzaltzen saiatzen den bitartean). Azken disko-ko «Synchronicity»-ekin hasten dira. Hiru foko: gorria, horia eta urdina, hiru kolore, hiru musiko, bi beltz korotan; eta haseratik kontzertu osoan zehar errepikatuko dena: mundu guztia koroak egiten, The Policeren, eta batez ere, Stingen gidaritzapean, bera eta bere baxua. Dantzan, saltoka, birtuosismotan, liluragarri.

Behean txusma, abalantxa artean edota prismatikoan.

urrutitasunean. Atsedetik gabe, mensaia botila batean, izpiritua makinan, tea saharan arrebarekin... Fokoez giroak maisuki lortuz, jendea saltoka jarri edota baretu. Bukaeran Roxanne kantatzean eromena, eta barrura sartzen direnean multitudeak izerdi patsetan sinetsiko ez balu bezala deitzen dituz: Police!! Eta ateratzen dira gatzigatzera, zigortzera, ia, ia, ieiooo!!!.

Ohiartzuna geratzen da eszenatoki urdinean. Kanpoan barrukoaren metafora zail bat idurikatuz kaskodun marroiak, koloreen lilurarik gabe, pelotak botatzeko prest. «Polizia nahi huen? To! polizia».

Gero buelta dator, tristea, zaporearen laguntza baka-rraz, baina hori beste istorio bat da. Beste zortzi bat ordu.

HERRI MUSIKAREN KATEA BERRIZ LOTU

Ari denak erakutsiko du azkenean belarria. Hala gertatu zaigu Beltranekin ere. Ez da atzo goizean martxan hasitako trastea. Eta orain eza-gutu dugu, «Azala» taldearen diska ederra entzun dugunean. Etorriko zaigula, badatorkigula, jada, hortik zerbait baliagarri.

Aasko daki Joan Mari Beltran honek. Horregatik entzuten dituzu bere ixtorio eta eritziak, bere erantzun luzeak, hain lasai. Gainera, ez al da po-lita donostiar bat solasean Nafarroako Sakanako ikuttu puntuarekin...

ARGIA.- +Azala- tal-dea, Donostiako jende baten artean ez bazen, erabat ezezagunak zineten gehienontzat zuen diska kaleratu du-zuen arte. Zu zeu ere aski ezezaguna zara, nahiz eta lan honetan aspaldian aritu.

Joan Mari Beltran.- As-paldi hasia naiz, bai. Zazpi urterekin hasi nintzen txis-tua jotzen, Etxarri-Arana-zen, osaba-izeben baserrian, eta hango bandan jotzen ge-nuen. Hona etorrita Antso-renarekin ibili nintzen, gero «Izarti» izeneko dantza tal-de batekin. «Argia» dantza taldearekin harremanetan jarri nintzen gero hamabost urterekin, eta hogeitairu ur-te arte ibili nintzen hor.

A.- Garai hartan gozada bat izango zen holako talde batean ibiltzea, eta espe-rientzia dotore bat ere bai.

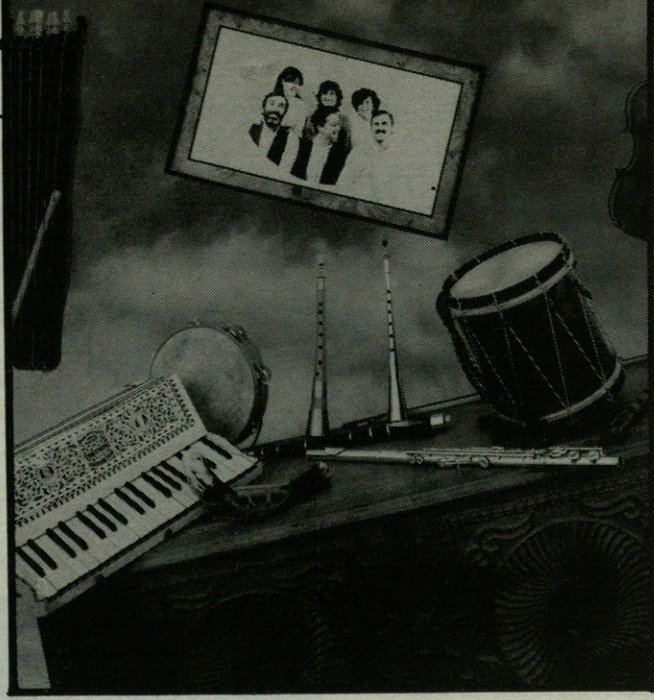
J.M.B.- A, bai. Zenbat eta aktuazio gehiago hobeto guretzat. «Beste aldera» pa-satu, han argazkiak atera ikurriñarekin-eta, Labegue-rien diskak erosi,... Garai horretan sartu zen Urbeltz ere bere ideiekin «Argian». Hor zebilen «Ez dok amai-ru» taldea ere, eta denen gainetik Oteiza, eta hau eta

bestea nola egin erakusten zigun. Folklore eskola bat izan zen esperientzia hori nerretzat.

Manzanas hil eta hurren-go urtean utzi nuen «Argia». Badakizu, garai hartako ideologi istiluak eta...

A.- Topean zegoen urte haietako giroa.

J.M.B.- Bai, eta ni hanka bat politikan eta beste bat kulturen ibiltzen nintzen, hau piska bat baztertua eta deskalifikatua egon arren. Baina txikitat hasia musi-karekin eta hiruko taldetxo bat sortu genuen, hemengo soinu tresnak, hemengo tin-break, herriz-herri eskaint-zeko. Halako batean, gaztetxo mordoxka batekin elkartu eta talde bat osatu genuen: goizetan txistuz diana jo, eta eguerdietan dantza sueltosa; «club ju-vevnil» haiek zeuden mo-dan urte haietan eta aste kulturalak-eta antolatzen zituzten. Musika tresnen erakusketak egiterakoan zaila izaten zen holako talde bat lortzea, txistulariak, dultzaineroak,... Guk dena eskaintzen genuen pakete batean, dohainik gainera gehienetan. «Sustraiak» deitzen zen talde hori.

Joan Mari Beltran, Azala —koa.

A.- Gauza bat da ordea karakteristika horietako tal-de bat eta beste bat arras desberdina gaur egun osatzen duzuen.

J.M.B.- Arazo bat zegoen; herri batera joan, gure pie-zak jo eta museoko gauzak erakusten ari ginela zirudien. Objeto hila sentitzen ginen nolabait. Hemendik kanpoko folk musika eza-gutzen hasi ginen bestalde, Irlandakoa, bretoina, okzi-tanoa,... eta munduan zehar dabilten nolabaiteko or-kesta popular edo herri-koiak. Herriak erabiltzen dituen soinu tresnak hartu, bai lehengoak eta bai orain-goak ere eta orkesta bat montatu.

Musikaren gure kontzep-tua zein den? Musika melo-dia bat da eta erritmoa, eta tinbreak, koloreak,... Holo-ko orkesta bat montatu nahi genuen guk ere. Baina zaila zen.

A.- Zaila? Zer dela eta?

J.M.B.- Musikoengatik. Nondik etor daitezke musi-koak, musika jotzaileak? Orain dela berrogeita-mar-hirurogei urte bazter guztietan zeuden musikoak,

baina gaur egun oso gutxi dago, kontserbatorioak be-teta egon arren. Musiko fa-brika kontserbatorioa da. Batzuek bukatzen dutelarik, gurasoek behartuta ikasi zu-telako edo, ez dute jarrait-zen; pianistak badira etxean piano bat eduki ohi dute, eta noizean behin errepaso bat ematen diote. Ateratzen den beste klase bat profesiona-lak dira, hōrtatik bizi dire-nak, berbenetan jotzen du-tenak, ezteietan,... Hauek ez dira sartuko guk nahi ge-nuen bezalako montaje ba-tean.

Kontserbatoriotik aterat-zen den beste jende bat instrumentuzaleak dira: at-letak bezala beti rekordaren atzetik dabilzanak. Pianista bazara Vivaldirekin hasiko zara eta azkenerako Albino-nirenetara ere... Zaila da, hori infinitoa bait da: gaur holako belozidade batean egiten baduzu ea nola lort-zen duzun azkarrago egitea. Bueno, beste mundu bat ere badago: rock taldeak; hor musiko batzuk ere egon ohi dira baina beste estilo bate-ko jendea da gehienbat.

A.- Zaila da beraz musiko batzuk lortzea, baina azke-

nean osatzea erdietsi zenu-
ten.

J.M.B.- Iruñeko «Xut» txarangaren antzeko zerbait montatu nahian ere ibili ginen bitartean, biolina sartuz eta txirula eta. Txaranga txiki bat zen. Baina azkenean ekin genion talde bat, «Azala» antolatzeari. Bi hasi ginen lehenbizi, kontserbatoriotik ateratako flautista bat eta biok; zortzi bat lagun biuldu ginen, baina musiko onak falta ziren hor, borondate ona bai baina entsaioak klase tankerakoak izaten ziren. Hala ezin jarraitu, eta taldeetan beti izaten diren arrazoiengatik beti aldatu eta aldatu ibili ginen, gaur garenok elkartu arte. Akordeonista on bat aurkitu genuen; oso tresna herrikoia da akordeoia eta oso baliotua gu bezala kalean asko dabilen talde batentzat. Flautista bagenuen. Gitarista on bat aurkitu genuen, abots polit batekin. Gero biolinista ikasten ari da, belarri onekoa eta gusto haundikoa; egiten ari da. Eta gero ni, tresna zaharrekin, eta klarinetea eta behar dena jotzen.

A.- *Kanta eta musikagintzan zuek aukeratu duzuen bideak gauza asko suposatzen ditu. Jendearen aldetik izan dezakezen harrera, komunikabideek nola tratatuko zaituzten, kantaldietan entzuleari eskaini diezaiokenez,...* Eztabaidatuko zenuen guzti hori.

J.M.B.- Lehen ere esan dizut gauza askotan oso burubide ezberdinetako jendea garela elkarren artean. Baina eztabaidatu dugu ea zentzurik baduen gaur musika herrikoia erabili eta zabaltzeak. Nolz ez. Badaude arte munduan, musika barne, garai batekin oso lotuta kokatzen. Baina beste batzuk oso libreak dira, ateporalak. Progreso zer den, progresismoa zer den, diskutitu genuen. Momentu honetan ere gauza asko ari gara eztabaidatzen progresistak diren ala ez. Julio Iglesiasek kantatzen ditue-

nak ez dut uste Martikorenak kantatzen dituenak baino progresistagoak direnik.

Moderno deitzen diogun hori egitaz hain modernoa al da, aurrerakada bat suposatu al du ala ez hainbeste? Zer da musika aurrerakoa eta zer ez? Zein kontzeptu baloratu behar dira eta ze kriterio erabili? Ez dizut kontatu lehen, baina ibilia naiz musika kontenporaneoan ere sartuta.

A.- *Baina iritsi al zinen mundu horretan benetan sartzeraz?*

J.M.B.- Txistuarekin egiten nuen musika kontenporaneoan. Montatu ziren kontzertu batzuk; ez ziren egin, baina grabazio batzuk bai. Dantza talde bat bazen bada, «Anexa», dantza kontenporaneoan egiten zuena, Luis Isasiren piezak eta. Hor ibili nintzen ni ere eta asko ikasi nuen mundu horretan. Zer den musika konplexoago, sinpleago, tonalitatea eta atonalitatea, metrika zer den, ritmika,...gauzok.

Musika kontenporaneoan baloratzen dena zera da: kateak hautsi behar direla, musika klasikotik honuntza dauden loturak; ritmoa dela, oso metrikoa, hori apurtu egin behar dela; tonalitatea: zazpi nota daukagu bakarrik, zortzigarrena berriz lehenengoa da, zergatik ez apurtu lotura hori. Beste mundu batean sartzen zara, oso interesgarria. Tinbre aldetik, esate baterako, dena egiten dute horretan ari direnek, ahal badute soinu tresna guztiak erabiltzen dituzte.

A.- *Baina mundu guzti hori utzi eta oso bestelako batera pasatu zara.*

«J.M.B.- Piskanaka begiak irekitzen joaten dira eta konturatzen zara folk munduan... Euskal Herriaz mintzatuko naiz, beste herrietan ere holakoak pasatuko dira baina,... gure Herriaren historian atzera egiten badugu hor daukagu musika atonala, eta ametrikoa. Adibide asko dauzkagu. Galtzen ari dela? Noski.

Gure musika zaharra gogorra egiten da. Baina errexago egin nahi horretan, balore asko galdu egiten dira. Pobreago geratzen zara.

Zuk lehen esan duzuna: gogorra da eta beti errexago egin nahian. Baina zer gertatzen da errexago egin nahi horretan? Balore asko galdu egiten direla, pobreago geratzen zara.

Musika hau zergatik aukeratu dugun? Hor altxor bat dago, gure Herriko musika eboluzionatzen joan da historian zehar baina derrepente moztu egin da, gerratik honuntza ez da eboluziorik izan. Zer izan da geroztik? «Salvese quien pueda», erizpideak apurtu dira, herriaren kulturak izugarriko kolpea hartu zuen, eta derrepente lehen balio zuenak ez zuen balio eta pikutara joan zen dena. Euskarari pasatu zitzaiona bera.

A.- *Zenbateraino garen bereziak, zenbateraino hezi garen auzoko herrien eraginez...asko eztabaidatutako gauzak dira.*

J.M.B.- Eboluzio bat izan da, eta ez dut uste gure Herria itxia izan denik. Pasa gainera hemen bertan zegoen, baina hemen kultura musikal bat bazegoen. Beti beldurra dago esateko hemen bazegoela holako hizkuntza musikal bat. Ez dut uste horretan oso itxia naizenik. Ez dut esango hizkuntza mintzatua bezala denik, beste gauza bat da: Galizian jotzen den gauza asko hemen ere jotzen dugu, Pirinioaren beste puntan jotzen dena hemen ere jotzen da, zu. Baina hala ere badago dena hartuaz halako estilo eta erabilimodu bat hizkuntzaren antzeko zerbait.

Hori hor dago, zeharo utzita. Eta zeinek dauka interesa hori salbatzeko? Gero eboluzio bat izan dezan martxan jarri behar du-

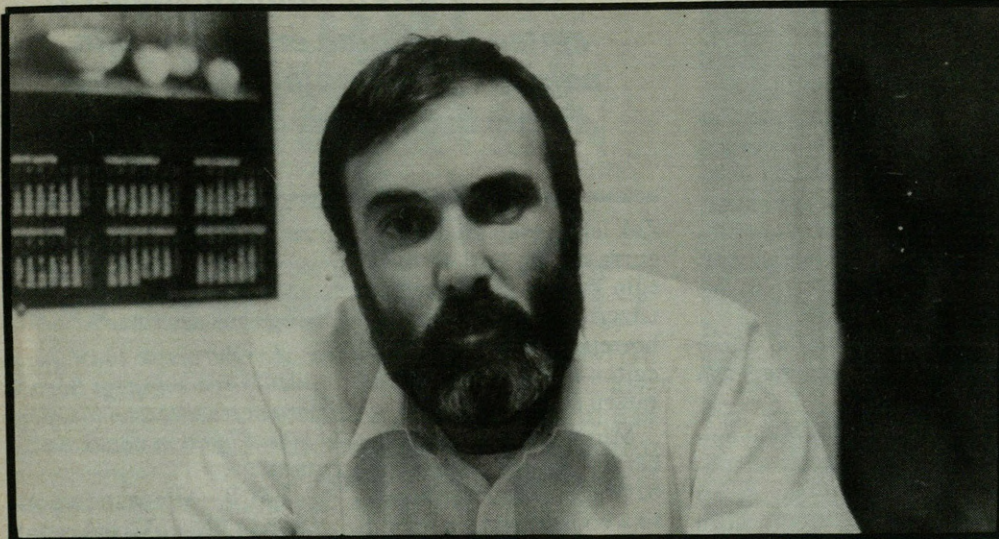
zu, bestela ez dago eboluziorik, ezagutu beharra dago nolabait. Hortik ikusten dugu guk asuntua.

A.- *Zerorrek esan duzu musikaren ikuspegi horrek beste errealtateen ikuspegi zehatz batekin dauzkala loturak.*

J.M.B.- Alternatiba politiko eta filosofiko bakoitzak beste gauzetan ere bere alternatiba ukan ohi du, kulturaren ere bai. Arte mailan alternatiba kontsumistak zer dauka? «Mundu mapatik dena, marra eta bereizketak guztiak, borratzen baditugu hobe», musikan bezala beste guztietan, Baita galtzetan ere: «Zenbat kopia egin behar dugu? Horrenbeste milioi» eta kitto. Hurrengo urtean aterako dute beste gauza bat eta mundu guztiak hura erosi beharra. Musikan beste hainbeste: herrietako musikak bizirik mantentzen baldin badira nola salduko duzu zortzi edo zortzirehun milioi kopia? Horretarako behar duzuna zera da: erizpideak aldatu eta bai Japonen eta bai Euskal herrian, Kanadako puntan eta Argentinakoan gauza bera saldu. Horretarako gustatu egin behar zaio jendeari. Eta gustatzeko bestea borratu.

A.- *Argi dago hori estatu eta mundu mailan. Baina gero Euskal herrian jendeari zerbait ematerakoan bereganatu iritsi egin behar duzu eta gauza batzuk oso gogoko egiten bazaizkio beste batzuk oso zail eta nekez hartzen dituzte. Errealitate honek asko mugatzen du Euskal Herriko kantari edo talde batek hartu lezakeen bidea.*

J.M.B.- Gure jarrera oso garbia daukagu horretan. Hemen izan dugu musika

bat bizia, eta ez du «muerte natural» bat izan, moztu egin dute. Irratia sartu da derrepente etxe guztietan; gerra eta irratia etxe guztietan garai beretsuan gertatu ziren.

Herrian bazen mila doinu, mila erritmo, dantzak eta. Hor asko ari dira esaten halako zuhaitz salbatu behar dela, halako erreka salbatu behar dela, basoak, ekologismo mundu guzti hori, autopista progresista denik ez da oso garbi ikusten. Musikan ere gauza asko gaur egun baliosak izan daitezkeela uste dugu: zergatik ez berriz dantza egin polka bat, mazurka bat, arin-arin bat, fandango bat,...zergatik ez? Irratia pizten baduzu ehunetik larogeitaemeretzi «dos por cuatro» entzungo tum-tu-tum-tu-tum-tu. Zergatik ez bals bat? Zergatik joan behar dute pikutara beste bariantek? Zenbat eta gehiago hobe!

Erritmo hauek garai batekin lotuak al daude, moda batekin? Aurten baltsak izan behar du eta hurrengoan besteak? Ez. Hemen-dik bi mil. urtetara zer izango den ez dakit, baina zergatik ez da ona izango kalejira bat saltaka ibiltzeko?

A.- Beste puntu bat sortzen da poema bat musikatu nahi duzunean, gaur eguneko arazo bati edo sentimendu bati buelta eman nahi diozu-

Hiri haundietako jendea oso gogorra izaten da. Gure aurreko belaunaldikoek askoz ere hobeto dominatzen zuten bai kantua eta bai dantza.

nean. Zenbaitek beste bide bati heltzen dio, jendeak hobeto bereganatuko duen estilo bati. Rocka lantzeko joera dago euskal kantagintzan, baxua eta abar sartzekoa...

J.M.B.- Hori tranpa bat dela uste dugu. Lehen bonbardinoa erabiltzen genuen, eta nolaz eta bonbardinoa erabiltzen genuen txaranga txiki bat ginen; enkanbio, bonbardinoa kendu eta kontrabaxu bat sartuz orduan «talde» bat gara. Itxura ikustearekin bakarrik.

Egia da, jende askok mantekila moduan edo baselina moduan erabiltzen ditu medio horiek, erreminta horiek: kontrabaxua, bateria,... Baina guk zertarako bateria bat? Ez dugu behar, panderoarekin nahiko ondo konpontzen gara! Ez dut esaten gaizki dagoenik, baina guk ez dugu behar.

Poemak musikatzea edo esaten duzuna,...ez dakit, ez bait gara horretan sartu. Diskan bat bakarra dago., Arestirena. Horrek ere bere zergatia badu. Baina musika historian zehar oso atpenpo-

rala da. Mende batean musika bat letra batekin topatzen duzu, eta hurrengoan beste batekin. Halako kasu asko dago. Kantzioneroa hartuta tema musikal bat bera aurkitzen duzu bariante txikiekin eta letra ezberdinekin. Eta punta batetik bestera joaten bazara musika bera baina letra ezberdinekin. Musika oso garraio tresna ona izan da herrietan zehar eta denboretan zehar. Guk hor genuen tema bat, musika aldetik zoragarria eta gure gustokoa, baina hitzei ez genien gaur egunerako zentzurik aurkitzen: Kristo hila gurutzetik jeisterakoan amak zenbat sofritu zuen eta. Askorik ez gara identifikatzen, bestalde, erlijioarekin. Oso neurri zailakoa zen ordea musika hori eta kostatu zitzaigun letra egoki bat aurkitzea, «Maldan behera» liburuan aurkitu genuen arte. Taldearen lana gainera zeharo identifikatzen zen horko hitzekin.

A.- Aipatu dizudan arazoa, dena dela, hor dago

oraindik ere. Konposatzearena.

J.M.b.- Askotan galdetzen du jendeak ea konposatu behar al dugun, ala beti musika zaharrak egiten jarraituko dugun. Nolabait ere musiko kategoria jasotzeko konposatu egin behar duzu. Konposaketa azken hitzean zer da? Azkenean sentsibilitate prolema bat da. Nolaz eta jada alternatiba hori hartu dugun, pentsatzen dugu musika horrek gaur ere balio duela, ahal den eta modu onenean behar dela presentatu. Gustatu egin behar zaizu eta ordu asko eta asko pasatu, eta armonizatu, tinbreak direla eta hau horrekin nahastu,... Halako batean konturatzen zara armonizazioa gustatu egin zaizula eta esaten duzu zergatik ez dugu doinua kentzen eta armonizazioa bakarrik uzten? Arreglo bat geratzen da, eta hori zer da, armonizazioa, arregloa, muga non dago?

Ez dakit etxean neuk konposaturiko zenbat musika izanen duan. Eta atera behar ala ez dudanak ez nau batere kezkatzen. Batzuk besteak baino gehiago gustatzen zaizkit baina hor daude. Momentu honetan, ordea, lan honetan ari gara, eta hor jarraituko dugu.

A.- Fenomeno urbanoaren kontzeptuaren inguruan gauza asko esan da baina errealitatea ere hor dago. Eta folk musika munduan zehar nahiko gauza berezia da: Britainia, Irlanda, Britainia Haundiko nazionalitateak, oraindik ere baserriak indarra duen lekuak gehienbat. Zuek donostiar izanik, nola hartzen zaituzte jendeak?

J.M.B.- Bi motatako erantzunak izan ohi ditugu. Edadeko jendea batetik. Oso identifikatuya agertzen da zurekin eta bata besteari aritzen dira «Ikusten? Hura bai, hura zen musika, garai batekoa! Zenbat dantza eta zenbat tresna zahar eta ze

diferente ziren!» eta baba dariola egoten dira.

Beste aldetik jende gaztea, hemezortzi-hogei-hogeiabost urte inguruko jendea, Donostian gero eta gehiago dago klase horretakoa: ekologista eta estilo horretakoa. Pasotak, baina Young-Play-tik eta pasatzen direnak. Kontsumismo ofizialek pasatzen direnak. Txarangaren inguruan ere mugitzen da mundu hori. Biak dira interesgarriak, baina gure etorkizuna azken hauetan dago.

Folk fenomeno rural gisa aipatu didazu. Baina kontu pittin bat ibili behar dugu hor. bai bait dago, edo izan bait da, folk urbano bat ere. Hona hemen atera berri den diska bat, Iruñeko gaite-roek, Lakuntzak eta, eгина. Joan den mendeko piezak dira. Baina hori folk urbanoa da. Zuk esanen didazu Lizarra eta Iruña urte horietan urbanoak zirenetz. Eta

mila kasu holakoak. Parisko musika zaharra ere asko interesatzen zait alde horretatik.

A.- Hiritarrak zarete eta hirian mugitzen zarete asko. Baina herrietako jendea da dantza egiteko ohitura haundiena daukana. Kapitalekoak...

J.M.B.- Hiri haundietako jendea oso gogorra izaten da. Gure aurreko belaunaldikoak askoz ere hobeki dominatzen zuten bai kantua eta bai dantza. Gure belaunaldikoen ama guztiak dira onak kanturako eta dantzarako. Sukaldean edo baratzean beti kantuan. Igandee-tan beti dantzan. Herri txiki-tan gehiago mantentzen da haundietan baino, eta nabari da.

Baina hemen ere gehiago dago, nahiz eta minoria izan, jende klase hori: oso libre mugitzen dena eta.

A.- Profesionalismoaren gorabeheraz ere galdetu nahi nizun. Musikoak horretatik bakarrik bizi behar duela onartu dela dirudi Euskal Herrian. Eta aldi berean kantaldi eta jaialdiak gero eta urriago dira. Zein da zuen jarrera gai honetan?

J.M.B.- Bueno, holako lan bat, diska, bat ateratzen duzunean beti konparazioak sortzen dira eta produktu nahiko profesional bat egin beharra dago, ez dago txapuzarik egiterik.

Beste aldetik dedikazioa dago. Eta Herri honetan ez dago profesionaltasunik. Nolaz eta kobratu egin beharra dago; baina kobratzeko pagatu egin behar dute! Bueno, Euskal Herrian badago kobratzen duen zenbait abeslari eta talde, profesional moduan. Baina gero eta gutxiago aktuzioak ere. Baina aktuzio horietan, gero eta maizago, ez da

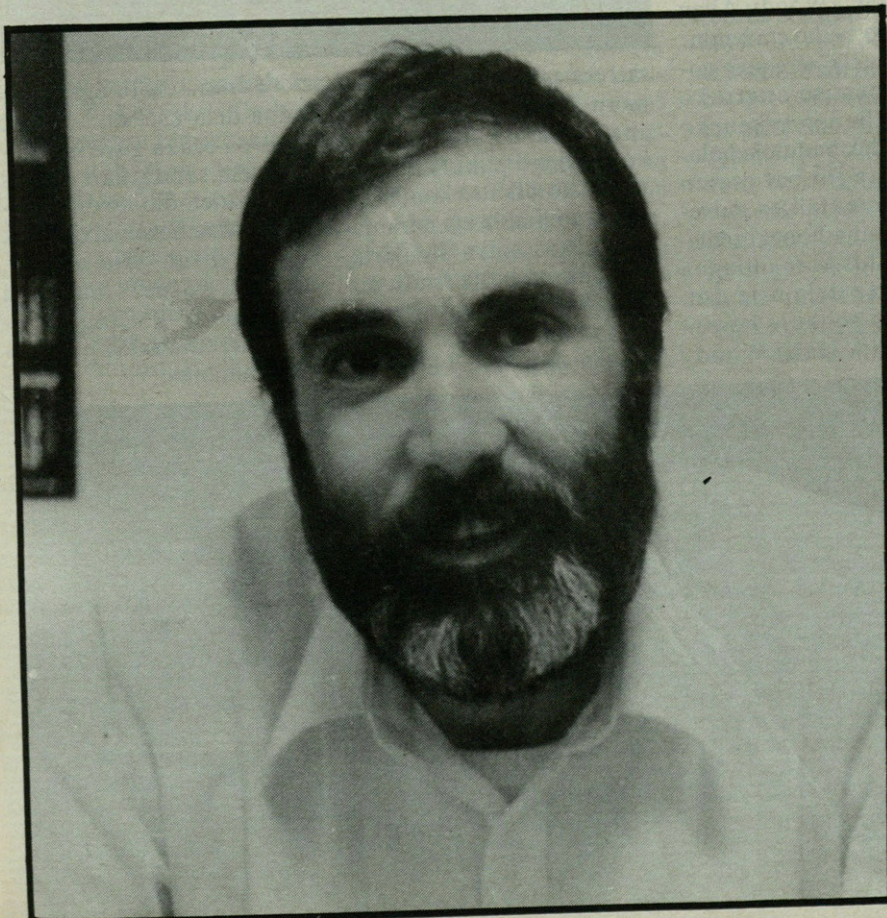
jendea pagatzen duena, festen barruan eta, erakundee-tatik, festen batzordeetatik eta. Gipuzkoan egon beiri da mobida interesgarri bat, Diputazioak antolatu duen «Herri Herri»; abeslari batzuek atera dute diru bat, eta ongi, baina jendea debalde joan da.

Kobratu...ahal den leku gehienetan kobratzen dugu. Gure erizpidea hau da: baboarena, «el primo» esan ohi dena, ez egitea. Halere gustoz egiten dugu lan hau alde batetik baina baita beste motibo batzuegatik ere. Alternatiba aipatu dugu eta... hori Herria da, hau aurrera atera nahia,... Eta gu bezala jende bat mugitzen ari da, gauzak antolatzen. Eta hemengo auzategi batean tipo batzuk urte osoan gauzak egiten ari badira, beren amateurismoarekin, euskarazko klaseak montatzen, eguberrietako olentzero, honek funtziona dezan,...nolabaiteko aste edo hilabete kultural bat montatu eta laguntza eskatzen badizute, nola esango diezu bada ezetz?

ARTASO

OHARRA:

Joan den 986. alean, 28. orrialdean «Euskararen ikasketak Euskal Herriko Unibertsitatean» izenburua zeraman eta Jo. izenez izenpetzen zen artikuluan, uda honetan Euskal Herriko Unibertsitateak antolatutako ikastaroak «Udako Euskal Unibertsitateak» izena eman zitzaizen konturatu gabe, horrek suposatzen duen hutsegite penagarriarekin. Garbi dago, beraz, izen hori UEUri dagokiola, azken urte hauetan Iruñean ospatu ohi denari hain zuzen. Euskal Herriko Unibertsitateak antolatzen dituenen izena «Udako Ikastaroak» da. Besterik gabe barkatu.

KUKUBILTXO

ETA

ZELIG

Programazio berean filme biak ikusteko aukera izan genuen Donostiako azken zinemaldian. Kukubiltxoaren programazioak aldaketa franko ezagutu zuen baina zorionez pelikula alemanaren konpainiatik atera zuten azkenean, jende gehiagok, dudarik gabe, ikusiko zuen Woody Allen-en pelikularen aurrean jarritz.

Uste dut jende euskaldun guztia - eta erdaldunaren parte bat ere- harritu zuela Kukubiltxok, eta positiboki gainera. Japoniar marrazki bizidun txotxarro eta kokoloekin zer ikusirik ez daukan euskal produkzio bat. Japoniarren kalitatea superatuz dudarik gabe (T.V.koak esan nahi dugu). karino eta artesanía gehiagok, ordenadore elektronikoen abusa gabe eta fotograma gehiago emanez segunduko. 22 minutu denetara, Eastmancolor, 35 mm, Gipuzkoako Foru Diputazioaren laguntzaz. Zuzendaria Juanba Berasategi. Marrazkilariak bera eta ekipa bat. Gidoia Koldo Izagirreren eta banda sonoroa (ez musika soilik) Oskorrirena. Ez da Jaizkibeletok egiten duten lehen filmea. Gainera Kukubiltxo hau ez da luzemetraia baten lehen partea. Lau parte izango dira denetara eta bigarren ere, Tartalo, oso aurreratua omen dago. Eta beraiek esan bezala «luzemetraia osatuko duten lau filmekiek gai bera dute: gure leienda eta

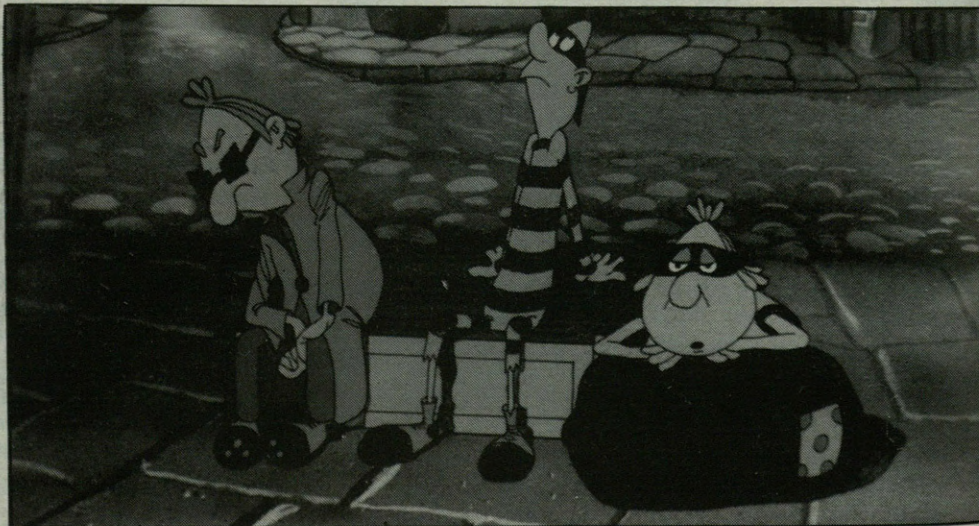
ipuin zaharrak, artistikoki eta zinematografikoki landuak.»

Goazen orain Zelig-ekin, W.Allenek egindako azken filmea. Espektazio handia zegoen lau haizetara aldarrikatuak bait zeuden filme honen grandezak eta kalitateak eta kasu honetan gertatu ohi den lez pixka bat defraudatu zuen batzuen ustez. Hori suertatzen da maiz zerua eta paradisua igurikitzen jartzen garenean. Nere lagun batek «Woody Allen gilipolla hori» dio eta beldur naiz ez nauela bere etxe ondratuan berriro onartuko Woody Allenen azkeneko lau pelikulek badutela hola-ko ontasun fin bat esaten badut. Annie Hall-en aurrekoak ez baina honekin has ten den aldi humanoagoa gilipolla ez dela uste dut. Esaterako pelikula horren hasieran (A.Hall) Woody

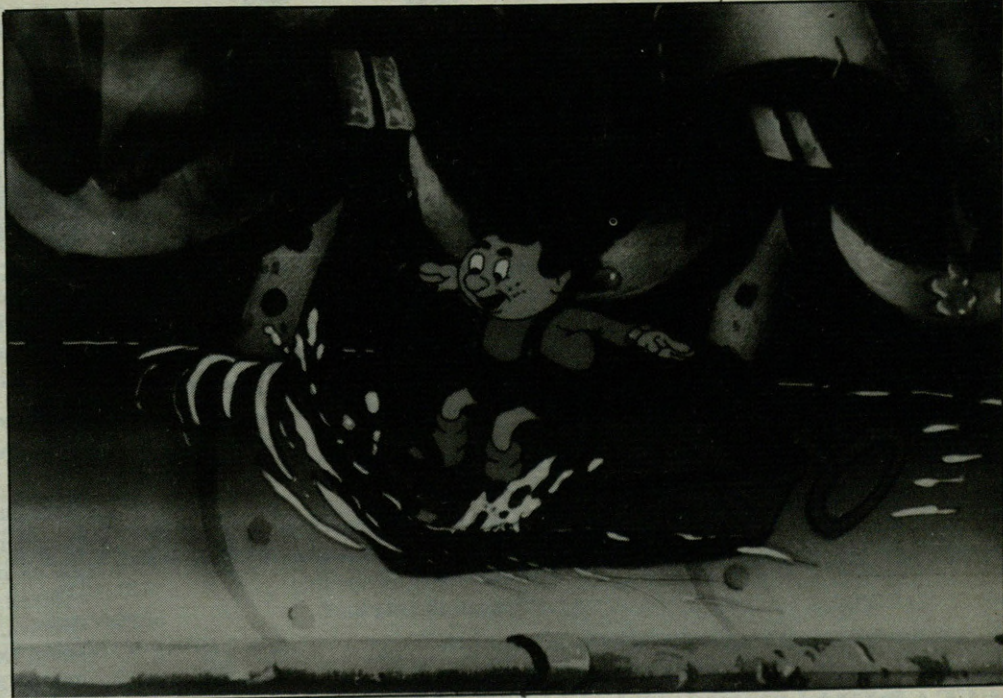

sarrera egiten ateratzen denean, hain hunkigarriak gertatzen diren txisteak kontatzen. Pelikula bukaeraren txiste mikatza kontatzen duenean limoia eta naranjaren gustoa uzten digularik. Bihotza eta beste fruitu mikatzak. «Sikoanalistarengana joaten da gizon bat eta esaten dio: - miriku jauna,

nere anaia erotu egin zait, oiloa dela uste du. - Bada, interna ezazu gure sanatorioan eta sendatuko dugu - erantxuten dio medikuak. - Bai, baina haren arraultzak behar ditut - dio anaiak. Ikusten duzue? - bukatzen du Woody-k - hau da giza-harremanetaz pentsatzen dudana».

Azkeneko pelikulak umore latzez betetako narrazio intimistak izan dira, eta sujeta beti maitasun bila agertzen delarik. Halaber oraingo honetan ere. Protagonista kamalehoi bat da. Bere aldamenen dituen gizonen antza hartzeko ahalmena du -baina sekula ez emakumeena-. Indioan ondoan indioa, beltzen aldean beztu egiten da. Bera aztertzen duen sikoanalistaren ondoan sikoanalisi jakintza aparta erakusten du. Eta zein da sikoanalista horri aurkitzen dion jokaeraren arrazoia? Konturatu gabe horrela jokatzeko duela, onartua izan dadin, besteen onarmena eta maitasun bila bait doa. Guzti hau ñoñoeriarik gabe; eta beti umorez agertzen dira etengabe anekdota diferenteak dena dokumental bat bailitzan aurkeztua. Dokumentalaren imitazio bat. Pastitxe bat. XX.mende hasieran kokatzen da (The roaring twenties, flappers, Scott Fitzgerald jazz-aren epoka) bigarren gerrate mundiala eta gero bukatzeko. Orduko dokumentu filmikoekin batera nahasten dira gaur egindako filmazioak, haiek imitatuz, eta teknikoki bata besteaz bereizten ez direlarik. Dokumentaletan agertzen diren ohizko elementuen bidez egiten da pelikula (85 minutu): elkarriket-

tak, esandako filmazio zaharrak, fotografiak, orduko periokikoak tartekatuz...

Kamalehoi-gaixotasuna sendatzen zaio, noiz?, bere sikoanalistarekin (emakumea) maitemintzean (eta esposatzean), hau da, karinoa lortzean. Kursi? ñoñoa? humanoa? . Girnaldak adjetibo kalifikatiboentzat. Eta bost axola. Victor Jararen kanta gogoratzen gara: «más me asustara yo si llega el caso, que mi negra no quiera darme el abrazo».

Denok itxuraldatzen gara

besteen karinoa lortzeko (ikutu kafkianoak) batzuk gehiagotara ailegatzen dira.

Gogora dezagun Orquesta Mondragon-en abesti hura (batzutan gauza presentableak ere egin dituzte): «soy el hombre sin brazos del circo, soy capaz de fumar con los pies, cada vez me aplauden más pero yo me quisiera morir (...) eras tú la más bella del circo pero a nadie le das tu amor (...) te aterraban los hombres con brazos (...) nunca tuve cariño de nadie aquí, hasta que te acercaste a mí, pero tú me querías sin

brazos, por tu amor yo me los corté, yo creía que así me ibas a querer y te fuiste con un domador».

Ez al da insektu bat bihurtzen Gregorio Samsa, ez al da alienatzen, afektibitatek gabeko bizitzagatik. «Work and no fun at all makes Jonhny a dull». Baina halaber esango nuke «Work and no love at all makes Mick a fool».

Mikel HERNANDEZ
ABAITUA

hurrengo
orriko
gurutzegramari
erantzuna

X A L O A
R O L
Z A K I L
S M I R A B E A A
A F E R A K ● H I E N
D I N A T ● A O R R O
Â N D U ● A R R Ê T A
R A N T X E T A K
A S U R U
O R I
A B I O A

BINGOAN

Beste askok bezala, andreari esan gabe bingoa joaten zen hoietakoa genuen Patxi. Andreari buelta bat ematera zihoala esan eta beti bingoa. Baina beti beti bingoa osatzeko zortzia falta zitzaion. Egun batetan joan, eta ia osatzeko zuenean, zortziaren faltan, beste norbaitek kantatzen zuen bingoa. Etxean ere gero ta zailagoa zitzaien disimulatzea.

Halako batetan, lanera joateko ordua pasa, eta emazteak esnatu zuen larri-larri berandu zihoalako:

-Patxi, zortziak! Zortziak!

-Bingoooo! Biingoooo! -

Hartutako jipoiakin ez omen zen lanera joan goiz guztian.

JO... ADARRA

HARATUZTEA

Garai batetan, orain baino gehiago behintzat, misiolari bat herrira iristen zenean, atzerrian bizitutako esperientzia eta abenturak kontatu ohi zituen elizan edo bilera bereziren batetan.

Bilera hoietako batetan Australiatik etorritako misiolari bat ari zen:

-Ez duzue sinistuko, baina bisitatu nuen tribu hoietako bat giza-haragijalea zen.

Orduan, iskin batetan, dena beltzez jantzita zegoen amona batek eskua altxa eta galdetzen du:

-Ostiraletan ere bai?.

ABIZEN LUZEA

Euskal abizenak zailak direla eta, erdaldunen artean beti sortzen da komentarioren bat, baina honek sortu zuena ere ez zen gauza makala izan.

Itsas-portu bateko taberna batetan bi barku desberdinetako bi marinel elkartu dira basoerdi bat hartuz. Elkarriketa hasi eta batek galdetzen dio besteari:

-Zein izen duzu?

-Nik? Iturriberrigoikoerrotaberrikoetxea.

-Abizen horrekin euskalduna behar duzu derrigorrez.

-Ba ez, ni Huelvakoa naiz.

-Abizen horrekin?

-Begira, lehen aldiz itsasoratu nintzeanean, Lopez deitzen nintzen eta denek esaten zidaten: Lopez! Ekar ezak soka!, Lopez! Bildu sarea! Lopez! Presta ezak gaurko bazkaria!. Baina abizena aldatu nuen ez geroztik, nahiago dute kapitaina deitzea, ni deitzea baino.

AITAREN KAMISETA

Lehengo egunean kontatzen zidaten, Goikoren arazoa zela eta, orain dela gutxi bere seme gazteenari esan ziola:

-Egunen batetan zuk ere zure aitaren kamiseta jantziko duzu, eta harro-harro jokatu duzu leku guztietan.

-Aita! Hain pobrea al da zure kluba, kamiseta berriak erosteko dirurik ez duela, edo?.

BEZERO HILAK

Ezagunak dira abokatu eta medikuen arteko tirabirak. Beti nork ziri handiagoa sartuko lehian.

Ba, elkartu omen dira taberna batetan medikua eta abokatua eta maltzurki honek galdetzen dio:

-Zer moduz, mediku jauna? Lehen adina jende hiltzen al zaizu oraindik?

-Bai, baina ez aulki elektrikoan.

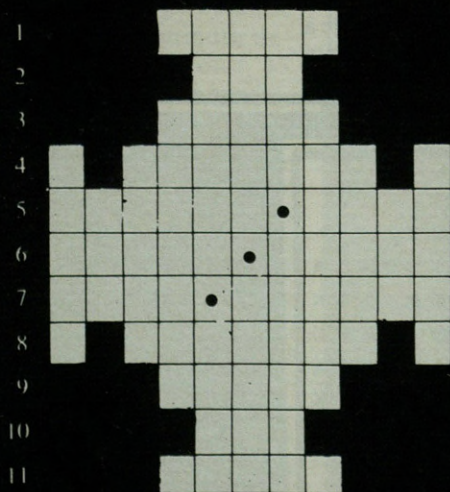
Hurrengo batetan, joan omen zen gure lagun hau Gobernu zibilera, Nortasun Agiria berritza, eta bi ordu itxoi ten pasa ondoren galdetzen omen dio hango funtzionariari:

-Abizena?

-Iturriberrigoikoerrotaberrikoetxea.

-B edo Vkin

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

erantzuna aurreko orrialdean duzu

LUZETARA: 1.— ekialdeko euskalkietan, maitagarria, otzana. 2.— (ald.) Bizkaieraz, larritasun edo buruhauste handi. 3.— Gizonen sekzuaren parte. 4.— Sufrearen sinbolo kimikoa. GIpuzkeraz, zerbitzaria (gehien bat emakumezkoengatik esaten da). Lehenbiziko bokalea. 5.— Arazoak zereginak (galizismoa). Hik haiei gauza bat eman 6.— Noka, dut. (ald.) Marru ozen. 7.—Lertxundi, gaur eguneko euskal idazle baten izena. Ardura. 8.— Kontsonantea. GIpuzkeraz, kaio mota bat. Potasioaren sinbolo kimikoa. 9.— (ald.) Zorionsua (galizismoa). 10.— (ald.) Zubereraz eta baxe-nafarreraz, ahalezko aditz forma laguntzaileak egiteko erabiltzen den erroa. 11.— Abiadura.

GOITIK BEHERA: 1.— «El», Iruñeko futbol-zelai nagusia, noizbait Eltzadar deitu aldean kokatua dagoena. 2.— Azken, gaiztoak ez du itzultzerik. 3.— Batan, urrimen eta dastamenerako gozagarria den belar-landare. 4.— Kontsonantea. Beltza, mehar era minik eragiten ez duen suge mota. Bokalea. 5.— Mendi biblikoa. (ald.) Zenbakia. 6.— Pluralean, txitatzen ari diren oiloez esaten duguna. Arkume. 7.— (ald.) Ile, Etsai, aurkako. 8.— bokalea. Idortu. Lehengo bokale bera. 9.— Atmosfera osatzen duen gas nahastura. 10.— Erdi, hitz konposatueta. 11.— Janaldi bakoitzerako janari kopuruak.

(enbido)

ETRE BASQUE...

Itxaro BORDA

Finkatua dutenek zazpi orrialdez
Zein oinarritan datzan euskoen arraza
Har dezatela berek menderen ahalgez
Kasko pelatuetan ehun kilo aza,
Espantuz ari dira miresten odola
Nekazari zintzoak jakintsunen gisan:
Gaur goitik badakigu karriketan nola
Ohore frangorekin euskaldunak izan!

Azkenean ahanzten da bere izana
Betirako sartzeko neke ta penetan,
Aberatsen probetxuz (hauxe tesis lana!)
Euskalduna badabil urguluz denetan:
Menditako Indio Euskaldun kakola
alai dantzan ari da, izerdiz errekan;
Kanpoko begi luzek abereak nola
Argazkitzen gaituzte haizeen ferekan.

Euskaldun arrazaren profeta zaharrak
Diplometan altxatu akademikoak
Lumak eskuan tinko, fedean azkarrak
Tente zutitzen dira iduri mitoak;
Kasu! irakurlea, ametsen mundua
Arriskutan baitago: ebasten dizute
Eta pentsa-maixuek geroko pundua
Liburu lodietan bizihazten dute...

Arrazaren solasa dutenak gogoan
Pizti zahar milaka berbizaraziz
Eta oihuak sortuz triparen zokoan
Ari dira jostatzen euskaltasun gaziz,
Hortikan erreza da pistolak hartzea
Lurra eta sendia gor begiratzeko,
Errez ere auzoa kartzelan sartzea
Gure sinesmenetan ibil arazteko!

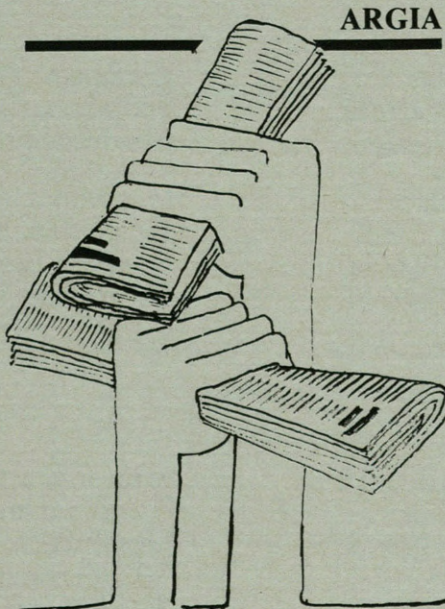

EUSKAL EGUNKARI BATEK BETEKO EZ LUKEENA

Azken aldian euskal egunkari baten premia planteiatu den ia guztietan kurioa da nola beti horrelako prentsa proiektu batek aurrera jotzeak, euskararen normalkuntz prozesuan emateko dagoen hurrengo pausu kualitatiboa bezala joa izan den. Euskal prentsan dagoena eta legokeena horretara mugatu ahal balitz bezala. Geuk, berriz, euskal prentsaren errealitatea, iragana eta esperantza egunkari bakar batetara mugatzea desbideraketarik arriskutsuenetako bat dela deritzogu. Eta hori alde desberdinetatik ikusita.

Alde batetatik, bide bakar hori aldarrikatzen duten ia guztiak frustazioz datoz, hau da, euskara prentsan sartzeko nolabaiteko saioa egin ondoren ustel irten diren horietako batetatik. Hala nola, egunkari eta aldizkari diglosikoetatik. Egia da guztiok sufritu dugula egunkari eta aldizkari diglosikoetan euskarari emandako tratamenduak sortutako frustrazio hori, baina guztiok dakigu frustrazioa ez dela abiapunturik onena edozein korapilori irtenbide jator bat topatzeko orduan.

Ildo horretatik, erdal egunkari nahiz aldizkarietan euskara sartzearen borroka aspalditxotik galdutzat eman zela dirudi, eta geuri aitzitik iruditzen zaigu horri berriz ere heldu behar diogula lehenbailehen. Ez da zilegi erdal medioetan euskara sartzearen borrokan amore ematea. Irtenbidea ilun dagoela guztiok dakigu eta ez da denbora asko pasa Amatiñok alde horretatik ezer egitea ia utopiatzat jo zuenetik. Halere, eta «Egunon» bezalako gehiagarri bereziak kenduta, zenbait egunkaritan beti ageri ohi da euskarazko zerbait nolabaiteko proportzio batetan, onargarriagoa edo kritikagarriagoa, baina kurioa da

ola alde hori sekula ez den dirulaguntza ofizialen aldetik baloratua izan. Eta baloratu beharrekoa dela iruditzen zaigu. Gainera, beti egunkari guztiak elkarrekin berdinduak izan dira eta hori ez zaigu zuzena iruditzen, geure eritzirako orain artekoa ikusita medio batzukebestek baino jatorrago jokatu bait dute, eta izenak emateak pena merezi badu ere garbi dago gai horretan batzuke bestek baino apostu handiagoak egin dituztela, erizpide kuantitatibo nahiz kualitatiboetan, merkatu aldetik horrek dakarren arriskuarekin

Egunoroko prentsaren arlo hori zaintzen ez badugu, irratiekin gertatu zaiguna gertatuko zaigu. Bat euskaraz izango dugu baina beste guztiak betiko erderaren proportzioekin jotafuego jarraitzen dira.

Eta erdal medioen (edo medio diglosikoen, nahiago duzuen bezala) gai horretaz aparte, egunerokoa ez den euskal prentsaren egoera ere erregu-

latu eta normalizatu beharko da egunen batetan, eta hori bistan dago egunkari baten egotearekin ez dela konpontzen.

Eta ez da aski esatea «beno, daudenekin mahai baten inguruan eseri eta konponduko gara». Izan ere, gaude-nokin bakarrik ez bait da aski. Pikutarra joan direnek ere hori egon behar dute, eta ez hori bakarrik: sor daitezkeen horietarako ere bidea erraztu eta egokitu egin beharra dago. Bestela, ez gara gure euskal prentsa honen ahultasunetik sekula santan irtengo.

Izan ere, euskal prentsaren esprantza medio bakar batetan uztea (egunerokoa bada ere) arriskutsua izan daiteke medio horrekiko frustrazioa eta dezepzioa gertatzea ez bait litzateke oso harritzekoa eta orduan bai etorkizunerako ate guztiek betiko hertsirik iraungo luketela.

Eta beste puntu bat gaurkoarekin bukatzeko: inork ez dezala pentsa egunkari batek besterik ezin duela egon, guztiontzat bat bakarra egin beharra dagoela, egunkari hori (konturatu gabe ala konturatuta) alderdikiarik izkutuena baina zikinenean erortzen arituko bait litzateke. Izan ere, egunkari bat eguneroko problematika politikoarekin hain estuki lotuta dagoen zerbait izanda, ez dago pentsatzerik sektore politiko guztiekin ados joango den bat bakarra egin daitekeenik. Alkimia ez bait da aski kasu hauetan. Eta norbaiten aldera jo beharko balu, guk behintzat garbi bait daukagu proiektu instituzional batek noren aldera joko lukeen. Eta posible da bat baino gehiago egotea. Egia da agian ez dagoela hainbesterako merkaturik, baina egia da astekari batetarako ere ez dagoela merkaturik eta gu hemen gaude.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osqa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURO DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik erosoa. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzeko badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

**CAJA DE AHORROS
VIZCAINA**

**BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA**

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauzo azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA